

Universitätsbibliothek Paderborn

Annalium Paderbornensium Pars ...

Complectens Inprimis Fusiozem Episcoporum Paderbornensium, Deinde Succinctiorem Historiam Reliquorum Per Westfaliam Antistitum, Tum Res Gestas Aliorum In Eadem Hac Regione Clarorum Virorum, Postremo Pontificum, Imperatorum, Principum &c. Gesta, maxime ea, quae Westfaliam contingunt

Ab anno Christi 1500. usq[ue] ad annum 1618. inclusivè

Schaten, Nicolas

Nevhsii, 1741

Liber XXI. [1547 - 1568]

urn:nbn:de:hbz:466:1-7785

ANNALIUM
PADERBORNENSIIUM
LIBER XXI.

REMBERTUS
KERSSEN BROICH,
ECCLESIAE PADERBORNENSIS
EPISCOPUS XLI.

Annus Christi 1547.

PAULI III. Pontificis 13. & 14.
CAROLI V. Imperatoris 28. & 29.
REMBERTI Episcopi Pad. 1.

Dostquam Hermannus, Ecclesiae nostrae Administrator, die 25. Januarii Paderbornensem simul & Coloniensem infulam deposuisset eo modo, quo supra narratum est; successit ei Coloniae Coadjutor ejus Adolphus Comes de Schawenburg, probatissimae virtutis vir: cujus egregio zelo & constantia brevi tempore penitus restauratum & emendatum est, quidquid antea ab intrusis novatoribus vitiatum & corruptum fuerat. Paderbornae verò, cum ad novam electionem procederetur die 26. Martii postridie Annuntiationis B. MARIAE Virginis, omnium eligentium vota singulari consensu cecidère in virum aetate grandem & Seniore Capituli,

Adolphus Comes de Schawenburg fit Archiepiscopus Colonienfis.

Kleinsorg. Cratopol. Surius & alii

Rembertus de Kerffenbroich Paderbornae Episcopus

N n 2

D.Rem-

eligitur & confirmatur.

Henricus Abbas Marientunsi in diario, & alia ms.

*Epitome ms.

*Hamelm. l. 5. de viris doctri. nâ illustr.

part. 1. pag. 225.

*Ex veteribus ms.

*in archivo Cathed. Eccl. Pad.

D. Rembertum à Kerfsenbroich, Paderbornensis, Monasteriensis, & Osnabrugensis Ecclesiæ Canonicum. Erat hic antiquæ Religionis Catholicæ zelator ardentissimus, uti fatetur scriptor hæreticus Henricus ab Hôvel Epæus, dum in brevi epitome *Paderbornensium Episcoporum ita scribit: *Post resignationem Hermannii Wiedani eodem anno 1547 ad diem 26. Martii eligitur Rembertus Kerfsenbroick, vir Catholicus, atque eam ob rem sedi Romanæ carissimus.* Hamelmannus etiam, *coævus auctor Lutheranus, eum celebrat inter Westphaliæ viros eruditione ac doctrinâ illustres: certumque est, eum Romæ in primo ætatis flore cultioribus literarum studiis præclare institutum esse. In urbe Osnabrugensi parochialem Beatæ Virginis Ecclesiam, suæ fidei commissam, contra Lutheranos invasores *acerrimè diu tutatus est, etiam adversante sibi Francisco Waldeckio, urbis Episcopo, Lutheranis erroribus pridem imbuto: ac, licet indè non semel ejectus fuerit; ejus tamen restitutionem, quàm diu potuit, apud Cæsarem urisit. Ab his aliisque præclaris laudibus exornatus, facillè inclinavit animum summi Pontificis, ut electioni de se factæ consensum Papalem daret, & Apostolicæ confirmationis robur adjiceret. Qua de re supersunt *eiusdem Pontificis literæ, die primâ Julii in curia Romana datæ, & simul exaugurationis Hermannianæ causam exponentes in hæc verba:

PAulus Episcopus, servus servorum Dei, Dilecto filio Remberto de Kerfsenbroich, Electo Paderbornensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Divinâ disponente clementiâ, cujus inscrutabili providentiâ ordinationem suscipiunt universa, ad Apostolicæ dignitatis apicem sublimati, ad universas orbis Ecclesias aciem nostræ considerationis extendimus, et pro earum statu salubriter dirigendo Apostolici favoris auxilium adhibemus. Sed de illis propensius cogitare nos convenit, quas propriis carere pastoribus intuemur: ut eis juxta cor nostrum, per facta in illis Canonica electionis confirmationem, aut simplicis provisionis officium, pastores præficiantur idonei: qui commissos sibi populos per suam circumspeditionem providam, et providentiam circumspèctam, salubriter dirigant et informant, ac bona Ecclesiarum ipsarum non solum gubernent utiliter; sed etiam multimodis efferant incrementis. Sanè nuper Ecclesiâ Paderbornensi, quam iniquitatis filius Hermannus, olim Archiepiscopus Coloniensis, ex concessione et dispensatione Apostolica in administrationem obtinebat, tunc administratione hujusmodi ex eo, quod nos contra eundem Hermannum ritè procedentes, per nostram diffinitivam sententiam, de Venerabilium fratrum nostrorum consilio in consistorio nostro latam, et que nullâ provocatione suspensa in rem transierat judicatam, prædictum Hermannum ex eo, quod hæresin Lutheranam profiteri non erubuerat, Coloniensi

nienſi, cui tunc præerat, et dictâ Paderbornenſi Eccleſiâ Apoſtolicâ aucto-
ritate privaverimus, per privationem huiusmodi ceſſante, adhuc eo, quo
ante adminiſtrationem huiusmodi vacabat, modo, Paſtoris ſolatio deſtitutâ,
Dilecti filii Præpoſitus, Decanus, et Capitulum dictâ Eccleſiâ Paderbor-
nenſis, pro futuri Epifcopi Paderbornenſis electione celebrandâ, vocatis
omnibus, qui voluerant, potuerunt, et debuerunt electioni huiusmodi com-
mode intereſſe, die ad eligendum præfixâ, ut moris eſt, convenientes in
unum, te tunc ipſius Eccleſiâ Paderbornenſis Canonicum, de nobilitate etiam
militari genere procreatum, et in ſubdiaconatus Ordine conſtitutum, in
Epifcopum Paderbornenſem viâ ſcrutini concorditer elegerunt: Tuque
electioni huiusmodi, illius tibi præſentato decreto, conſenſiſti, et deinde
electionis huiusmodi negotium proponi feciſti in eodem conſiſtorio coram no-
bis, petens, illam eâdem auctoritate confirmari in his omnibus, ſtatutis
à jure temporibus obſervatis. Nos igitur verum et ultimum vacationis
dictâ Eccleſiâ Paderbornenſis modum, etiamſi ex illo quævis generalis re-
ſervatio, etiam in corpore juris clauſa reſultet, præſentibus pro expreſſo
habentes, electionem prædictam, nec non idoneitatem et merita perſonæ
tuæ examinari fecimus diligenter. Et quia invenimus electionem ipſam
de eadem perſona tua, cui apud nos de literarum ſcientia, vitæ munditia,
honeſtate morum, ſpiritualium providentia et temporalium circumſpectio-
ne, aliisque multiplicium virtutum donis, fide digna teſtimonia perhi-
bentur, fuiſſe Canonicè celebratam; illam de fratrum eorundem conſilio
auctoritate prædictâ approbamus et confirmamus. Teque eidem Eccleſiâ
Paderbornenſi in Epifcopum præſcimus et Paſtorem, curam et adminiſtra-
tionem ipſius Eccleſiâ Paderbornenſis tibi in ſpiritualibus et temporalibus
plenariè committendo: in illo, qui dat gratias et largitur præmia, confi-
dentes, quòd dirigente Domino actus tuos, dictâ Eccleſiâ Paderbornen-
ſis ſub tuo felice regimine vegetur utiliter, ac grata in eiſdem ſpiritualibus
ac temporalibus ſuſcipiet incrementa. Fugum igitur Domini, tuis impo-
ſitum humeris, promptâ devotione ſuſcipiens, curam et adminiſtratio-
nem prædictas ſic exercere ſtudeas ſollicitè, fideliter, et prudenter, quòd
ipſa Eccleſiâ Paderbornenſis provido et fructuoſo adminiſtratori gaudeat ſe
commiſſam: tuque præter æterna retributionis præmium noſtram et Apo-
ſtolicæ ſedis benedictionem conſequi merearis. Datum Romæ apud S. Pe-
trum, Anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quadrage-
ſimo ſeptimo, Kalendis Julii, Pontificatus noſtri anno tertio decimo.

Cum iifdem his literis advenerunt & aliæ quàm plures, ad Cæ-
ſarem, ad Archiepiſcopum Moguntinum, ad Cathedrale Capitu-
lum Paderbornenſe, ad ejuſdem Eccleſiâ vaſallos ac miniſteriales,
ad Clerum denique minorem & ſubditos univerſos, quibus omni-
bus antè dictus Pontifex Electum & Confirmatum impenſiſſimè
commendabat: Cæſari quidem, & Moguntino, ut eundem pro

Alia literæ
Pontificis
de eadem
re, ad Cæſa-
rem, ad Mo-
guntinum,
& alios.
Ex archi-
vo Cath.
Eccl. Pad.

viri-

viribus defenderent; ceteris verò, ut eidem in rebus, ad Episcopale officium pertinentibus, debitam obedientiam ac morigeram subjectionem præsentent. Subinde novus Episcopus, accepto regimine, primum omnia comparari iussit ad solennem inaugurationem & introductionem suam: quæ in urbe Warburgensi die decimâ octavâ Octobris; Paderbornæ verò die vicesimâ tertiâ ejusdem mensis cum honore splendoréque maximo peracta est. Mox etiam ad altiora versus, applicabat animum ad accipiendos Ordines Episcopales. Neque enim cupiebat esse in eorum numero, qui solo nomine Episcoporum gaudent, & solos ipsorum redditus ad se traducunt (quales ea tempora non rarò tulerant) sed cum ipso nomine personam induturus, volebat etiam re ipsâ esse, quod erat. Et quia difficulter habere poterat tot Episcopos, quot in jure communi ad hujusmodi actum requiruntur; eodem hoc anno supplicibus literis à Paulo III. facultatem petiit, ut ab uno Episcopo ac duobus Abbatibus infulatis consecrari posset: qua de re plura videbimus ad annum proximè consequentem. Memorabilis interim hic annus fuit à singulari siccitate, quæ in principio ætatis tam insueta ac fermè inaudita erat, ut non modò famem paterentur pecora, sed etiam variis in locis homines, utpote non habentes aquam, ad molendas fruges, necessariam. *Hoc anno, scribit auctor* coævus, fuit magna siccitas. Non fuit homo vivens his temporibus, cui constet tale tempus. Bestiæ agrum magnam penuriam sustinuerunt. Etiam molendina in multis locis steterunt sine aquis: ità ut Susatenses cogentur molere in Paderborn.*

Magna hoc anno siccitas in Westphalia.
chron tremon. ms. & alii.
*Henricus Abbas Marienmünst. in diario.

Joannes Fridericus, Elector Saxo, à Carolo V. Imperatore vincitur, & in captivitatē accipitur.
Surius, Spond. Haraus, Chytræus &c.
*Haraus in ann. brabant. Spangenberg. in chron. Mansf.
*Haraus & Spangenberg. ibid.
Chytræus l. 16. Saxon.

His è rerum nostratium promptuario expositis, revertor ad acta Caroli V. Imperatoris; cui hoc anno eum in modum fortuna favit, ut præcipuos duos Protestantium antesignanos, præclarissimâ victoriâ de cælo missâ, in suam captivitatē & custodiam traxerit. Prior horum Joannes Fridericus Elector Saxo, postquam exeunte anno superiore cum suis & Philippi Landgravii copiis in suam Saxoniam reversus esset, non solùm facillimè recuperaverat ea, quæ per absentiam suam istic amiserat; verùm etiam propè omnes* Mauritiæ patruelis urbes potestati suæ subjugaverat, exceptâ Lipsiâ ac Dresdâ. Indè in vicinas Magdeburgensium & Halberstadiensium ditiones irruens, Joannem Albertum utriusque loci Antistitem eiecerat, populos ei subjectos* in suam fidem adgerat, Cathedralium Ecclesiarum collegia disturbaverat, monasteria diripi, monachos divexari, calices, hierothecas, candelabra argentea, baculos Episcopales & Abbatiales, & quidquid auri vel argenti in sacris thesauris erat, Islebiam avehi, & ex iis pecuniam conflare fecerat. Postremò etiam vicinos Bohemiæ populos pecuniis

niis & sollicitationibus in eam seditionem egerat, ut non solum Ferdinando Regi se opponere, & omne bellum in Saxonem* de-
 trectare; sed etiam inter se & cum Saxone in foedus ire, cum eo
 militem sociare, & Regis filias Pragensi in arce inclusas tenere ausi
 fuerint. Cæsar, ut primum ista in hibernis comperit, nihil amplius
 cunctandum ratus, ineunte Martio cum exercitu suo abit Egram,
 Bohemiæ urbem; jungendus ibidem Ferdinando fratri & Mau-
 ritio Saxoniae Duci. His autem à se receptis, velocissime progre-
 ditur ad inquirendum hostem; eumque tandem die vicesimâ quar-
 tâ Aprilis mane, prope* Mülbergam oppidum, in adversa Albis
 ripa confidentem reperit. Concioni tunc intererat Elector Saxo-
 (erat enim Dominica 2da post Pascha) auditoque, Cæsarem sibi
 tam vicinum esse, maximopere consternatus, imprudenti confi-
 lio statuit locum hunc deserere, & securitatis amplioris causâ* Wit-
 tenbergam aufugere. Præmissis igitur castrorum impedimen-
 tis, etiam ipse cum exercitu suo paulatim sequitur: credebat enim,
 fluvium tam profundum ac trecentis ferè passibus latum sinè ponte
 navali trajici non posse; &, priusquam hujusmodi pons fabrican-
 dus esset, satis temporis habiturum se, ut è Cæsaris conspectu fu-
 geret. Commodum tunc evenit Cæsari, ut homo rusticanus,
 cui pridie* duo equi ab hostibus ablati erant, offerret se ad osten-
 dendam equitibus viam in loco proximo, ubi fluvius vadofior,
 ac propter firmitatem fundi permeabilis erat. Hunc ergo Cæsar,
 promisso ingenti præmio, jubet in equo suo præcedere. Sequun-
 tur mox Hungari equites levioris armaturæ, singuli sessorem pe-
 ditem post se ferentes: tum deinde legiones aliorum equitum lo-
 ricatorum, quos cataphractos nominant: demum Cæsar ipse,
 equo Hispano vectus, eum Principibus Ducibusque ceteris, qui
 ejus castra secuti fuerant. Cùmque omnes in alteram Albis ripam
 eluctati essent; Cæsar illic imaginem crucifixi, tormentario* glo-
 bo perforatam, videns: *O Deus!* inquebat, *quàm facile potes eam*
injuriam vindicare, dummodo nunc velis? statimque, non expecta-
 to peditatu cetero (qui adhuc in perficiendo navali ponte præpe-
 ditus erat) abeuntem hostem insequitur, è fuga retrahit, ad pu-
 gnam sistit, invadit, cædit, profligat, &, quod omnium fortu-
 natissimum erat, etiam Electorem ipsum cum Ernesto Brunsvi-
 censi captivum accipit, desideratis ex parte sua non amplius quin-
 quaginta* vel centum* equitibus. Ut proinde Cæsar ipse, visâ
 tam admirabili victoriâ, solo equitatu sinè tormentis bellicis im-
 petratâ, non immeritò dixerit: *veni, vidi; sed Deus* vicit.*

Finito prælio captivus Elector, ad Cæsarem deductus, capite
 nudato inquit: *Potentissime et clementissime Cæsar! tuus ego captivus sum.*
 pto,

*Chytræus
 loc. cit.
 Hortens.
 de bello
 german. l.
 6. & 7.

*Surius in
 comment.
 Spangenh.
 & alii.

*descriptio
 illi pugnæ
 to. 2. rer.
 gest. sub
 Carolo V.

*Surius in
 comment.
 Spangenh.
 & alii.

*Surius in
 comment.

*Surius in
 comment.
 *Haræus in
 ann. brabant.
 *Surius,
 & alii.

Saxo captivus exiit dignitate septemviralis, terrisq; Electoralibus. *Auctores iidem. *Spond. hic n. 8. Spond. ad ann. 1546. *Surius in comment. *Hortens. de bello germ. l. 7. *Hortens. loc. cit. Surius & alii.*

peto, me ita habeas, uti Principem captivum decet. Priora hujus alloquii verba, priusquam Elector pergeret, continuo Cæsar interceptit, inquit: *Nunc ergo demum agnoscis, quis ego sum? sic antea non loquebare.* Saxo enim & Landgravius in hoc tumultu bellico vocaverant eum **Carolus de Gandavo, qui se fert Imperatorem: eoque nomine etiam usi erant * in denuntiatione belli ante annum facta.* Ad alteram verò alloquii partem respondit Cæsar: *infortunium hoc tibi met ipse * adscripsi! tractabo te pro tuo merito: eoque dicto eundem, & Ernestum Brunsvicensem, Alphonso Vives Hispanorum tribuno custodiendum tradidit.* Constituerat Imperator Electorem plectere pænâ capitis: eamque sententiam haud parùm præcipitaverat concitata rebellio Bohemorum, qui cum pluribus ** cohortibus jam erant in via ad succurrendum Saxoni.* At ea sententia aliorum Principum interventu mitigata, vitæque gratia postmodum concessa est his ** conditionibus: ut septemviralis dignitate, et omniditione ad eam pertinente, pro se suisque successoribus in perpetuum decederet; neque aliud pro se et illis beneficio Cæsaris retineret, quam terras et urbes à se habitas in Thuringia: tormenta omnia et apparatus bellicos, in suis urbibus repertos, in Cæsaris potestatem traderet: Magdeburgensem et Halberstadiensem Diocesi Joanni Alberto Archiepiscopo restitueret: iudicio Camera Imperialis morem gereret, nec unquam in posterum cum ullo Principe contra Cæsarem et Ferdinandum eius fratrem in fœdus iret.* His peractis, adhuc supererat Philippus Hassiæ Landgravius, in cuius terras jam tota belli moles transferenda erat, nisi quantocyus amicorum suorum operâ præteritorum facinorum veniam & vitæ gratiam inveniret. Ulus igitur intercessoribus, Mauritio Saxonie & Joachimo Brandenburgico, Halæ Saxonum ad Cæsarem venit, ejusdem pedibus advolvitur, peccatum à se admissum confitetur, ac demum suas sibi ditiones relinquere, & perpetuæ captivitatis pænâ remitti impetrat, hisce legibus: *ut intra menses quatuorcentum aureorum millia Cæsari persolvat: arces omnes ac munitiones totius Hassiæ, præter Ziegenhainam vel Cassellas, diruat: pulverem tormentarium et omnia tormenta bellica Cæsari quàm primum tradat: Henricum Brunsvicensem ejusque filium Carolum victorem, è custodia dimittat, et in suas Provincias redire jubeat: fœderi Schmalkaldico renuntiet, decretis Camera Imperialis pareat, et, quidquid Imperator pro tranquillitate Germaniæ constituerit, fideliter observet et exequatur.* Perlubenter hæc omnia subscripta & admissa sunt à Landgravio: credebatur enim, se ab omni captivitate liberum & immunem fore. Cæsar autem eodem vespere Landgravium in custodiam deduci iussit, ac deinde pluribus annis captivum tenuit: inquit enim, *se quidem ei promississe immunitatem * à custodia perpetua, quam promeruerat, non*

Philippus
Hassiæ
Landgravius
tradit se potestati Cæsaris; & certis conditionibus impetrat immunitatem à custodia perpetua.
*Helvic. in theat. hist. univers.
Surius in comment.
Hortens. in ann. brabant.
Hortens. l. 7. de bello germanico & alii.
*Hortens.
Surius, & alii.*

tamen addidisse, quandonam à custodia solvi ac liberari debeat. Qua ex re postmodum non parvæ lites, ac demum gravissima bella contra omnem Cæsaris opinionem rursus exorta sunt.

Ceterum & aliqua Westphaliæ loca, propter societatem Schmalkaldici foederis, eodem bello non parum detrimenti accepere à Jodoco Croningio Zelandiæ Præfecto: qui in fine præcedentis anni è Cæsareis castris in inferiorem Saxoniam demissus erat ad oppugnandos omnes Landgravii & Saxonis amicos. Adduxerat ille secum non parvas Belgarum copias: quibus apud urbem Essendiam, ubi ineunte hoc anno confidere cœperat, tam multi alii spontaneo affluxu conjuncti sunt, ut intra breve tempus numeraverit decies mille pedites & mille ducentos equites. Cum his mensè Januario profectus est primò contra Conradum Comitem in Tecklenburg, Philippi Landgravii affinem: eumque minis ac terroribus cœgit societatem Schmalkaldici foederis ejurare, Dynastiam & arcem Lingensem Imperatori tradere, ac præterea adhuc quindecim millia Imperialium pro multa solvere. Cives Osnabrugenses, vicini Comitis exemplo territi, obsidionem sibi intentatam continuo redimunt quinque millibus Imperialium; promittuntque Cæsari, se abjectâ Protestantium societate ad ejus obsequium redituros. Indè Croningius, ad nostræ Diocesis confinia se convertens, arcem Ritbergicam ante duos annos à Landgravio captam occupat; eaque Cæsareo præsidio communitâ, exercitum suum transfert contra Bernardum Lippiensem, Landgravii prædicti partibus adhaerentem. Cùmque & hunc ad Cæsaris obsequium reduxisset; acceptâ duodecim millium Imperialium multa, processit ad urbem Mindam. At illa, tam diu hætenus Cæsareanis imperiis refractaria, continuo portas aperuit, Croningium cum suis copiis intromisit, suoque exemplo vicinos Comites Hohenjenses & Schawenburgenses ita conterruit, ut extemplo missis in eam urbem consiliarius declararint, se Imperatori suo in rebus omnibus morigeros fore, nec ab ejus fide & obsequio unquam recessuros. Latus hoc armorum successu Croningius promovit castra ad urbem Bremam, unam è præcipuis, quæ in foedere Schmalkaldienfi etiamnum persistebant. Ac tamen fortunâ minus prosperâ ibidem usus, tandemque etiam glande plumbeâ trajectus occubuerit; diuturno tamen hujus urbis obsidio feliciter *impedit, ne Bremenses, Hamburgenses, & aliæ urbes maritimæ, periclitanti à Cæsaris adventu Saxoni, auxilium ferrent.

Franciscus Episcopus Monasteriensis, etiam si magno suo & fuorum subditorum commodo præmaturè se separaverit à societate Protestantium, cui pridem adscriptus fuerat; in Bremensi tamen

Jodocus
Croningius
belli ductor
Cæsareus,
varia West-
phaliæ loca
Schmalkal-
dico foederis
illigata, ad
Cæsaris ob-
sequium
cogit.

Chytræus
l. 10 Saxon.
Spangenberg.
chron.

Mansfeld.
Hæreus in
ann. Brab.
Kleinsorg.
in hist. msc.
& alii plu-
res.

*Hæreus in
ann. brab.
pag. 645.
in initio.

Franciscus
Episcopus
Monaster.
exiit

possessione
arcis ac præ-
fecturæ
Delmen-
horstensis,
Chytræus l.
16. Saxon.
Hamelm.
in chron.
Oldenb.
*Hamelm.
loc. cit.

*ab anno
1482.

Citatur à
Pontifice
Romam ad
purgandū
se de susce-
pta hæresi
Lutherana.
Litera Pa-
pales,
Chytræus l.
16. Saxon.
Kleinsorg.
in hist. ms.
Annal.
Mon. ms.

*vide di-
cta ad ann.
1543.

Monasteri-
ensis Epi-
scopatūs
Ordines
pro eo in-
tercedunt
Romæ, &
sententiam
privationis
interci-
piunt.
Chytræus
Kleinsorg.
loc. cit.

obsidione Cæsareano militi non parū nocenti intulerat per arcis Delmenhorstanae Satrapam & Præfectum Hermannum ab Ohr. Quod cū indignè ferrent Cæsareanae militiae Duces; Antonium Comitem Oldenburgensem iteratis literis instigabant, ut arcem hanc, velut antiquum suæ gentis patrimonium, recuperare satageret: addicebantque se libenter hac in re eidem opitulaturos, & ne Imperator aliquam inde offensam capiat, præcautos esse. Subinde commodū accidebat* die Jovis ante palmarum, ut Hermannus Ohrius potissimam suæ militiae partem à se dimitteret, mutandi (ut opinor) præsidii causâ. Usus hac oportunitate Comes Antonius, collectis repente quatuor millibus virorum fortium, tacitissimâ nocte proficiscitur Delmenhorstum: summoque mane in Dominica Palmarum silentio transmittit fossas, applicat scalas, aggerem conscendit, arcemque minùs custoditam suo rursus dominio subjicit, posteaquam ab annis* sexaginta quinque in Monasteriensium Episcoporum potestate constitisset.

Gravissimum id erat vulnus Francisco Episcopo, Lutheranae societatis incommoda jam degustanti. At huic malo non multo post iterum supervenit aliud adhuc longè exitiosius: imò tale, quod ei omnium ditionum suarum possessionem adimere, triplicemque infulam excutere, valuisset. Etenim Paulus III. Romanus Pontifex per Apostolicas literas, hoc anno Romæ die XI. Junii consignatas, peremptoriè & sub pæna privationis omnium Episcopatuum suorum, citavit ipsum ad Romanam curiam; iussitque ibidem intrâ bimestre spatium comparere, & legitimè purgare se de desertione Fidei Catholicae, de amplexu hæreseos Lutheranae, de novatione rituum Ecclesiasticorum, de admissione heterodoxorum Prædicantium, aliisque rebus contra Ecclesiam Catholicam attentatis. Perditissima tunc fuisset fortuna Principis, nisi Monasteriensis Diocesis Ordines, ante annos quatuor, eidem in* introducenda confessione Augustana tam potenter obstitissent. Hi igitur, seducti Principis commiseratione tacti, continuo rescribunt summo Pontifici, quæ & quanta olim Franciscus egerit pro bono Fidei Catholicae? quàm operoso molestoque bello Monasteriensem urbem ex Anabaptistarum manibus recuperaverit? quàm immensos labores & sumptus fecerit pro restauranda Ecclesia Cathedrali, ab Anabaptistis foedissimè deturpata? quàm industriâ & sollicitudine eandem Basilicam & omnia templa parochialia Catholico ritu iterum expiari & consecrari fecerit? Proinde cum viro tali, & aliàs tam bene merito, paulò mitiùs agendum videri, ac priùs omnia pro ipsius reductione tentanda esse, quàm ad ejus exauktionem pro-

procedatur: præsertim cum adhuc medicabile sit illius vulnus; & ea, quæ in Diœcesi Osnabrugensi per hæreticos labefactata sunt, non minùs ab ipso ad Ecclesiæ Catholicæ gremium revertente; quàm ab alio novo Antistite, corrigi & in statum pristinum revocari queant. Eadem occinebat Romæ ipsius Advocatus, Jodocus Hoitfilius Osnabrugensis, postea Lubecensis Episcopus: qui & causam hanc eò tandem reduxit, ut sententia exauctorationis Francisci Episcopi feliciter sufflaminata fuerit in eventum futuræ conversionis & resipiscentiæ, de qua plura dicemus anno sequente.

Mortalem vitam hoc anno finiére duo magni Principes, Henricus VIII. Angliæ Rex, & Franciscus I. Galliæ Rex. Primus horum defunctus est die vicesimâ octavâ Januarii, posteaquam rexisset annis fermè triginta octo: cui successit ejusdem filius Eduardus IV, ex Joanna Semeira genitus, novem annorum puer. Posterior verò, Franciscus Galliæ Rex, è vivis abiit die tricesimâ primâ Martii, Princeps Catholicæ & orthodoxæ Fidei retinentissimus: in quo vix aliud culpes, quàm quòd inutilibus parùmque profecturis bellis impediverit Carolum V. Imperatorem, quò minùs enascentem hæresin Lutheranam in primis incunabilis extinguere & suffocare potuerit. Regnavit annos triginta duos cum tribus mensibus; & successorem throni post se reliquit Henricum II. filium, viginti & octo jam annos natum. His duobus funeribus adungere liceat funus aliud, inferioris quidem Ordinis; sed tamen sacri Romani Imperii Principis, Francisci de Ketteler, Abbatis Corbejenensis in Westphalia: qui difficillimis temporibus ibidem summa cum laude præfuit annis quadraginta tribus; in eo solùm infelix, quòd hæresin Lutheranam ab ingressu urbis Huxariensis cohibere non valuerit. Sepultus est Corbejæ die decimâ quintâ Januarii, peragente solenne officium funebre Henrico Abbate in Marienmünster; & evolutò bimestri intervallo, die decimâ quintâ Martii, successorem adeptus est Casparum ab Hörfel, postulatum ex monasterio Prumienfi.

Henricus VIII. Angliæ Rex moritur. Spond. hic n. 16. & alii.

Item Franciscus I. Galliæ rex. Spond. hic n. 23.

Et Franciscus de Ketteler, Abbas ac Princeps Corbejenensis: cui successit Casparus ab Hörfel. Henricus Abbas Marienmünsterensis in diario.

Annus Christi 1548.

PAULI III. Pontificis 14. & 15.
CAROLI V. Imperatoris 29. & 30.
REMBERTI Episcopi Pad. 2.

Devicto Saxone & Landgravio, Carolus Imperator ad Augustam Vindelicorum conscribi fecit nova Principum comitia, quæ à præterito Septembri per potissimam hujus anni partem extracta sunt. Aderant ibi raro exemplo Electores omnino omnes, interque alios duo novi

Comitia Augustana à Septembri superio- ris anni, usque ad Augustum anni præsentis

Electores, Adolphus Archiepiscopus Coloniensis & Mauritius Saxo: quorum prior magnificentissimum toti cœtui convivium adornavit, posteaquam sacris Ordinibus initiatus, in conspectu Principum congregatorum * primam Deo hostiam obtulisset: posterior verò Joanni Friderico Saxoni suffectus, ibidem à Carolo Imperatore septemviralis dignitatis insignia splendore maximo suscepit die vicefimâ quartâ Februarii, uti fufius describit * Mameranus. Ex aliis etiam Principibus dominisque, tam secularibus quàm Ecclesiasticis, magnus ad ea comitia confluxus fuit; & qui adesse non poterant, per Oratores à se missos absentiam suam explevere: uti & noster Episcopus, Rembertus Kerffenbrochius, suo nomine illuc misit Jodocum à Dincklage Cathedralis Ecclesiæ Canonicum, Joannem Albrecht juris utriusque Doctorem, & Henricum von Cölln Secretarium, qui Reccessui * Augustano ejus nomine subscripserunt.

* Syrius ad hunc ann.

* Mamer. in tract. peculiari de hac re, to. 2. rer. gest. sub Carolo V.

* vide Reccessum Augustan. de hoc anno.

Omnes Imperii Ordines adducunt Casari, se in reb⁹ Fidei staturos esse decretis ac definitionib⁹ concilii Tridentini. Declaratio Casarea Augustæ impressa latine.

Henric⁹ II. Galliarum Rex impedit, ne concilium refovetur in urbe Tridentina. Pallav. in hist. conc. Trid. l. 10. c. 16. n. 3. Spond. ad ann. 1547. n. 32. Contrà verò Casar cū Principibus

Primis quatuor vel quinque mensibus ferè nil aliud actitatum est, quàm ut concilium generale, quod ex metu pestilentis morbi Bononiam translatum erat, Papali jussu Tridentum revocaretur; & quidquid in eo jam definitum aut ulterius definiendum esset, id omnes Imperii Principes in suis terris unanimi consensu reciperent ac tenerent. Postrema pars hujus deliberationis, cui aliàs à Protestantibus maximopere contradictum fuerat, in his comitiis vel amore pacis, vel terrore Casaris, perfacilem assensum habuit; uti constat ex procemio Casareæ declarationis ibidem editæ, maximèque ex his verbis: *Quare sua Majestas horum comitiorum initio communes Imperii status eò induxit, ut secuti vestigia sanctorum Patrum Majorumque nostrorum, qui in causis laborantis Religionis confugissent ad œcumenica concilia, iisque semper paruissent; ipsi quoque inchoato Tridentino concilio adharerent, judicium ejus ac definitionem expectarent, dicto audientes essent, eique se communi consensu submitterent.* Sola difficultas erat in permovendo summo Pontifice, ut concilium Bononiâ revocari, & in urbe Tridentina denuo reponi sineret. Etenim Henricus II. Galliarum Rex (quem extincto patri successisse memoravimus) Casareæ felicitatis odio vehementer stabat pro concilio continuando Bononiæ: suaseratque Pontificiis, Carolum Imperatorem hujusmodi conciliis aspirare ad plenum Germaniæ dominatum, ut ita postmodum suas vires converteret ad opprimendum unâ omnes Principes Italiæ. Casar ergo, ne quid industria prætermitteret hac in re, Romam misit Christophorum Madrucium Cardinalem & Episcopum Tridentinum; ceteri verò Ordines Ecclesiastici, qui iisdem comitiis intererant, suo nomine conscripserunt libellum supplicem, quo devotè representabant Pontifici:

ficium sum thod pren com acq⁹ ver⁹ lia, fina quic illuc par ces vel tor fis l car nia cili Hi cep cie per tio vic eos lic vir iis rec *p per ma gic rō ter tio ill ne tu au

fici: nunc tandem ope divinâ contigisse, ut afflictâ diu Germania rursum affulserit optata spes opprimendâ hereseos, et restituendâ ibidem orthodoxæ Fidei Catholicæ. Carolum Imperatorem nuperrimo pralio de summis Protestantium capitibus feliciter triumphasse; eoque demum in his comitiis adduxisse Principum reliquorum animos, ut concilio Tridentino acquiescere, ejusdemque judicio se in posterum submittere in rebus controversis velint, Proinde sanctitatem suam enixissimè rogari à se, ut ex Italia, Lutheranis inuisa, concilium revocet, et in urbe Tridentina resummi sinat. Id si impetrarent, brevi totam Germaniam favente calo ad obsequia Pontificis redituram: sin minus, indubiè periculum fore, ne totum illud reducendâ pacis ac Religionis negotium eventu casto retrocederet.

At jam optimi fenis aures, partim Gallicanis persuasionebus, partim aliis Antistitum Italicorum præjudiciis, ad hujusmodi preces ita obsurduerant, ut easdem iteratis vicibus vel non audiret, vel responso minus favente à se rejiceret. Quare tandem Imperator, ne per eam tergiversationem adhuc magis invalesceret hæresis Lutherana, novum in his comitiis libellum conscribi & publicari fecit: quem vulgato nomine appellârunt *INTERIM*; quoniam in eo præscribatur, quidquid interim usque ad novam concilii Tridentini resumptionem ac definitionem credendum esset. Hic autem libellus* continebat ferè solas doctrinas Catholicas, excepto sacerdotum conjugio, & usu Eucharistiæ sub utraque specie. Quæ tamen duo ibidem non comprobavit Cæsar, neque permisit ut licita; sed tantum usque ad futuri concilii determinationem toleranda censuit ob innumeras* difficultates, quas prævidebat fore, si sacerdotes ab uxoribus jam acceptis abstrahi, & eos, qui utrique speciei Eucharistiæ jam assueverant, ab usu calicis avelli præcepisset. Imò nec ista duo tolerari voluit in provinciis illis, quæ Catholicam Fidem hucusque retinuerant; sed in iis tantum, quas à novationibus Lutheranis ad Catholicam Fidem reduci studuit, uti constat è sequentibus verbis, in ejusdem libelli* proœmio positis. Quare nunc Casarea Majestas à communibus Imperii statibus, qui Ecclesiæ Catholicæ institutiones ac decreta hætenus summa cum laude observârunt, clementer requirit, ut eadem deinceps religiosè observent, nec se ab eis avelli ullo modo patiantur: à reliquis vero statibus, qui novationes induxerunt, similiter sua Majestas clementer ac seriò requirit, ut vel ad communes status accedant, et in observatione constitutionum aut ceremoniarum Ecclesiæ Catholicæ per omnia cum illis convenient; vel saltem doctrinam suam juxta prædictam consultationem in omnibus moderentur. Denique etiam in his comitiis constitutum est, ut ad Episcopatum nemo assumatur, nisi sit sacerdos, aut promittat, se velle gradus omnes, quos nondum habet, in

Ecclesiasticis urget, concilium illic reponit. Pallav. loc. cit. c. 6. per tot. Spond. ad ann. 1547. n. 31.

Quo non impetrato, Lutheranismi coërcendi causâ publicat libellum, appellatum: *INTERIM*. Pallav. in hist. conc. Trid. l. 10. Declaratio Casarea, Augusta edita, & alii scriptores passim. *publicatus est die 15. Maji. *declaratio Casarea c. ult. sub fin.

*vide proœmium istius declarationis. Statuit etiâ, ut omnes Episcopi proximè se consecrati ordi-

faciant; & ante S. Martini celebrent synodum Diocesanam pro reformatione Cleri.

Formula Reformationis. Auguste edita, in praesentatione.

Rembertus Episcopus Paderborn, hoc anno in Dalheimensi monasterio consecratur die 22. Maji.

Henricus Abbas Marienmünst. in diario, *Bulla Papalis in archivo. Cath. Eccl.

*publicatū est die 9. Julii.

*Henricus Abbas Marienmünst. in diario.

Post hæc die 16. Octobris, Paderbornæ celebrat synodum diocesana, Henricus Abbas Marienmünst. in diario,

ordinationibus proximis absque dilatione vel tergiversatione suscipere. Item, ut pro restauratione disciplinæ Ecclesiasticæ quàm primùm à singulis Episcopis & Archiepiscopis celebrentur synodi; & quidem Diocesanae ante festum proximum S. Martini; Provinciales verò aut Metropolitanæ ante proximam, si fieri possit, quadagesimam anni sequentis.

Vide nunc Lector, & oculis tuis inspice, quàm bellè & accuratè hæc omnia pro voluntate pientissimi Cæsaris executus fuerit novus Episcopus noster, Rembertus Kerffenbrochius? Indulferat ei Pontifex peculiari Bullâ, *XV. Kalendas Martii* hoc anno datâ, ut in defectu plurium Episcoporum (quales eo tempore deerant propter apostasiam Francisci Monasteriensis, Osnabrugensis, & Mindensis Episcopi) consecrari posset * ab uno Antistite Catholico ac duobus Abbatibus infulatis. Lætus eo beneficio, confestim adornavit omnia ad hujusmodi solennitatem necessaria. Ac priusquam è comitiis Augustanis antè dictum Cæsaris* decretum emanaret; feriâ tertiâ Pentecostes (quæ tunc erat vicesima 2da Maji) in monasterio Dalheimensi Canonicorum Regularium S. Augustini sollemnissimo ritu se consecrari fecit à Reverendissimo Joanne Episcopo * Thephelicensi, Hermanni decessoris sui suffraganeo, ac duobus Abbatibus Diocesis nostræ, Arnolde Abbate in Abdinghoff, & Henrico Abbate in Marienmünster. Aderant huic pompæ ac festivitati, è Capitulo majoris Ecclesiæ Paderbornensis Wilhelmus de Westphalen major Præpositus, Philippus de Twilste Scholasticus, Buddo ab Hüge Cantor, Philippus de Westphalen Cathedralis Ecclesiæ Canonicus & Præpositus in Meschede: ex Prælatibus Diocesis, Martinus Abbas in Hardehausen Ordinis Cistertiensis, Prior & Prælatas in Bôdeken, Prior & Prælatas in Dalheim, uterque Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini: è Consiliariis Episcopi, Conradus Tor-môllen Officialis Paderbornensis, Hermannus Schmedt Decanus Collegiatae Ecclesiæ Bultorffiensis, Hermannus de Viermond Satrapa Dringenbergensis, Widekindus de Valckenberg, & alii quàm plurimi viri Nobiles ex Ordine equestri ac militari, qui ibidem splendidissimo & principali epulo recreati sunt.

Mense dein Octobri idem laudatissimus Præsul congregavit Paderbornæ synodum Diocesanam, atque in eâ publicavit *formulam reformationis*, in comitiis Augustanis editam & receptam, donec alia rerum Ecclesiasticarum reformatio, vel à synodo Metropolitana, vel à concilio generali fieret. Quî autem & qualiter id ab eo pro sua Episcopali sollicitudine gestum fuerit; lubet audire ex ore & calamo illius, qui huic synodo interfuit Henricus Abbas in

Ma-

Marienmünster: In die S. Galli Abbatis, inquit, celebrata est Synodus Paderborna: et Reverendissimus ac gratiosus Dominus Rembertus Episcopus praesidebat, congregatis ibidem Canonicis majoris Ecclesiae, cum Abbatibus, Prælatibus, Pastoribus, ac toto Clero hujus Diocesis. In primis Missa de Spiritu sancto solemniter decantata; et post eam Concionator fecit devotam et integerrimam exhortationem. Quâ finitâ, lecta sunt litera Cæsareæ Majestatis, et Archiepiscopi Moguntinensis, velut Metropolitanæ: in quorum literis Episcopo nostro facta est commissio de reformatione Clericalis disciplina; quæ et ibidem prælecta ac promulgata est in medio majoris Ecclesiae. Deinde factâ deliberatione lectum est mandatum synodale; et post finem horum omnium solemniter decantatum, Te Deum laudamus. Duravit ista Synodus à medio octavae usque ad medium primæ; et Dominus Episcopus invitavit omnes Prælatos ad mensam suam. Hucusque prædictus Abbas: qui & rectè ibidem addit, talem Synodum non esse celebratam intrâ centum annos. Nimirum quia tales plerumque tunc erant Episcopi in Germania, quales in eadem formula reformationis describit ac deplorat sapientissimus Imperator, de iisdem inquit: Est autem præposterum, et eorum vocatione indignum, res temporales spiritualibus præferre, et rebus secularibus sedulo intentos, eos tantum agere PRINCIPES; curam verò Ecclesiasticam omnem rejicere in Vicarios. Itâ eis vita instituenda est, ut appareat, eos Episcopos potiùs, quàm Principes esse: et calum potiùs, quàm hunc mundum cogitare.

Finitâ synodo adhuc supererat, ut Episcopus Pastorem sollicitudinem suam converteret etiam in terras illas, quæ ad spirituales nostræ Diocesis jurisdictionem pertinebant, maximamque sui partem Lutheranis erroribus jam infectæ erant. Itaque ut & has in viam salutis revocaret, initium fecit à comitatu Lippiensi; cui ante annum præsidere cœperat Bernardus Comes, homo juvenis, & à morte Catholici patris in aula Hassica educatus. Missi in hunc finem* duo Commissarii, qui mandatum Cæsaris exhiberent Comiti, juberentque, ejusdem subditos vel ad Ecclesiæ Catholicæ instituta regredi; vel saltem ad Religionis formulam, in comitiis receptam, se quantocyus accomodare. Quod cum & Comes, & consulti ab eo status patriæ, metu Cæsaris non detrectarent, continuo cœperunt iidem Commissarii, unâ cum assumpto prædocto monacho, Lippiense territorium obire, pagos & oppida perlustrare, monasteria virorum ac mulierum restituere, Pastores ad examen evocare, de eorum scientia cognitionem accipere, idoneos ab officio dimovere; idoneos verò ac morigeros, etiam toleratis uxoribus jam antè habitis, ad interimisticæ doctrinæ leges adstringere. Simili modo processum est, non solum in comitatu Waldecensi; verum etiam in territorio Corbejensi & Ravensber-

genfi

Curat etiâ
visitari, &
ad intermi-
sticam
doctrinam
adstringi
terras, juris-
dictioni
suae spiri-
tuali subdi-
tas: nimirum
comitatum
Lippiensē,
Waldecen-
sem, Ra-
vensbergē-
sem & Cor-
bejense ter-
ritorium.
*Pideris.
in chron.
Lipp. pag.
621. & seq.
Hamelm.
in hist. Ev.
Lemgov.
pag. 1075.

genſi. Quanquam in his duobus ultimis Epifcopus noſter maxi-
mâ ſuorum onerum ac ſollicitudinum parte liberatus fuerit à lo-
corum iſtorum Principibus, Caſparo *Corbejenſi & Wilhelmo
*Clivenſi, Catholicæ Religionis conſervandæ ac reducendæ cupi-
entiſſimis.

Longè difficilior fuit medicatio in vicina nobis Diœceſi Ofna-
brugenſi, ubi non ſolum oves Chriſtianæ; ſed etiam Paſtor ipſe,
nimirum Franciſcus de Waldeck, Monafterienſis, Ofnabrugenſis,
ac Mindenſis Epifcopus, Lutheranâ peſte infectus erat. Hic,
tametſi anno præterito Romam citatus, atque ad cauſam inibi di-
cendam poſtulatſe eſſet ſub poena privationis ſuorum Epifcopa-
tuum; hucusque tamen exiguam planè ſpem de ſe fecerat futura
emendationis & amplectendæ ruruſus Fidei Catholicæ. Quare tan-
dem Cathedralis Eccleſiæ Ofnabrugenſis Canonici, qui illius dam-
nationem Romæ ſedulò perurgebant, novi Antiftitis deligendi fa-
cultatem à Paulo III. Pontifice conſecuti ſunt: eâ tamen lege, ut
ob Capituli Monafterienſis interceſſionem priùs omnem adhibe-
rent operam pro tentanda ipſius reductione, quàm ad alterius no-
vi Antiftitis electionem procederent. His acceptis, unâ cum No-
bilitate patria tunc adhuc potiſſimam ſuâ partem Catholica, repen-
tè citra Principis voluntatem indixerunt comitia Diœceſana; at-
que ad ea, die viceſimâ octavâ Aprilis, ipſummet Principem evo-
cârunt, ut in perſona propria compareret, audirétque ſententiam
Cæſaris & Pontificis. Quod cum ipſe per octiduum recuſaſſet;
eundem contumaciæ contra ſupremos dominos reum eſſe, coram
Notario ac teſtibus proteſtati ſunt: minatiſque ſimul, ſe ad ejus
exauctorationem proceſſuros, niſi poſt alterum octiduum com-
pariturus eſſet in aliis comitiis, ad quartum Idus Maji denuo con-
gregandis. Tum verò tandem Franciſcus Epifcopus, amittendæ
hujus Diœceſis periculum videns, præſtituto die præſentem ſe ex-
hibuit; abjuratâque Lutheri doctrinâ, quam ex quorundam adu-
latorum inſtinctu ſecutus fuerat, ſe Catholicum eſſe, & in poſte-
rum fore, profeſſus eſt. Mox etiam ſuâ & Collegii Cathedralis
auctoritate decretum condidit, quo abolitis novationibus, ab Her-
manno Bonno pseudo-Apoſtolo nuper introductis, veteres Eccle-
ſiæ ritus Diœceſi totâ reſtitui, & Fidem Catholicam à ſubditis re-
ſumi juſſit: additis quoque graviffimis poenarum comminationi-
bus, niſi hac in re, & ſibi, & Cæſari, morem gererent. Itâ rur-
ſus Ofnabrugi, tam in urbe, quàm extra illam in pagis & oppidis,
Catholica Fides reflorere coepit; redditâque ſunt Religioſis mo-
naſteria, Eccleſiaſticis templa, altaribus ſacrificia, choris pſalmo-
diæ, parochiis ejecti Paſtores, cathedris & ſuggeſtibus ſacris con-
cio-

*Hamelm.
in hiſt. Ev.
Huxar.
pag. 1087.

*Hamelm.
in hiſt. Ev.

Ravensb.
pag. 833.

Franciſcus
Epifcopus
Monaft.

Ofnabrug.
& Mindenſis,

comper-
to ſuæ ex-
auctoratio-
nis decreto,

ad Catholi-
cam Fidem

revertitur.

Lilius in
appendice

mf. ad Ert-
wini

chron.

Ofnabrug.
Hamelm.

in hiſt. Ev.
Ofnabrug.

pag. 1142.

Juber ean-
dem in ur-
be ac Diœ-

ceſi Ofna-
brugenſi &

Cæſaris de-
creto re-

cipi:

Auctores
iidem.

cionatores Orthodoxi. Denique & indicta synodus totius Cleri Osnabrugensis: in qua Franciscus Episcopus Pontificali habitu indutus prodiit, omnibusque Parochis & animarum curatoribus gravissimè demandavit, ut gregem sibi commissum ad Ecclesiæ Romanæ gremium revocarent, vel certè limites in decreto *interimistico* præscriptos non excederent.

Cum fine hujus anni in Diocesi nostra Paderbornensi finem vivendi fecit Reverendissimus Dominus Henricus Schröder, Abbas monasterii B. MARIÆ Virginis, vulgò Marien-Münster, è cuius diario manuscripto præcedentium annorum historiam persæpe illustravimus. Fuit hic vir egregiæ pietatis, prudentiæ, constantiæ, fortitudinis; & quod nobis in hoc opere nostro frequenter profuit, memorabilium rerum sui temporis annotator sedulus. Adhæc inter innumera temporum istorum pericula pro tuenda suorum Religiosorum salute & custodia tam sollicitus, ut verè potuerit usurpare illud Christi Servatoris: *Pater! quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quenquam.* Atque idcirco anno 1532, cum videret, alibi *passim non modò Clericos seculares; sed et monachos, *prostituto honore casti sacerdotii, in execrabilia scorta et pellices, quas ipsi conjuges appellabant, sinè verecundia proruere;* monachos suos omnes è parochiis ruralibus (quarum non paucas in Episcopatu nostro à temporibus antiquis obtinent) severioris custodiæ causâ ad monasterium retraxit. Simul etiam à Reverendissimo *D. Vicario generali facultatem petiit, ut alios interim sacerdotes Ecclesiasticos, pro suo nutu removendos, iisdem surrogare tam diu posset, donec ea mutandæ Religionis tempestas non nihil deferbuerit. Idem hoc anno adhuc interfuit synodo Paderbornensi, die 16 Octobris habitæ; & inde redux, nescio quo morbo subitaneo, vitam piensimè transactam clausit die 4. Novembris. Successit in ejus locum Gerhardus de Colonia, sic dictus ab urbe patria, postulatus ex Abdinghoffensi monasterio *in festo S. Luciæ Virginis, confirmatus à Remberto Episcopo nostro pridie S. Thomæ Apostoli, & ab eodem benedictione sacrâ impertitus biduo post die 22. Decembris, vir integerrimæ vitæ & zeli; sed qui sui decessoris vestigia in annotandis temporum istorum gestis minimè secutus fuit.

Annus Christi 1549.

PAULI III. Pontificis	ultimus.
CAROLI V. Imperatoris.	30. & 31.
REMBERTI Episcopi Pad.	3.

Finitis comitiis Augustanis, compositoque Germaniæ statu, Carolus Imperator Septembri mense præcedentis anni in Belgium

P p

pro-

Synodum
Diocesanâ
Osnabrug
celebrat.
Auctores
iisdem.

Moritur
Novembri
mense Hen-
ricus Schrö-
der, Abbas
in Marien-
münster,
vir egregiæ
pietatis, re-
ligionis, &
sollicitudi-
nis erga
suos.

*ita habent
litera Ma-
rienmünst.
de aō 1532.

*ita habent
eadem li-
tera.

*ita habent
manuscri-
ptum ejus-
dem Abba-
tis Ger-
hardi.

Imperator
in Belgium
revertus,

Conradum
Comitem
de recklen-
burg privat
Lingensi
Dynastiâ;
alios verò
multat
propter
commu-
nionem
fœderis
Schmalkals
dici.

*vulgo
audenar-
de vel ou-
denarde.

*Hamelm.
in hist. Ev.
Waldec.

*vide dicta
ad an. 1518.
et Chytrau
ad eundem
annum.

*Chytraus
ad an. 1547

Adolphus
Archiep.
Colon. ce-
lebrat sy-
nodum
Provinciale
in qua etiâ
præscribit
sex media,
ad refor-
mationem
Cleri ac
populi ne-
cessaria.

Vide acta
synodi illi
to. 14. con-
cil. general.
apud Lab-
baum

proficiscitur, secum ducens captivos Principes, Joannem Fridericum Saxonem, & Philippum Landgravium Hassiæ: quorum prior ferè semper mansit in comitatu Cæsaris; posterior verò primum **Aldenardæ*, dein Mechliniæ, ab Hispanis militibus in custodia detentus est. Illuc etiam, ut in veteri manuscripto legitur, multationis causâ vocati sunt non pauci Nobiles Westphaliæ, qui superiore bello contra Cæsarem Saxoni & Landgravio à stipendiis vel auxilii fuerant; præcipuè verò duo Comites, Volradus Waldecensis, & Conradus Tecklenburgensis. Primus horum grandi multâ pecuniariâ **temeritatem* suam expiare debuit: secundus autem, arce ac Dynastiâ Lingensi, quam Nicolaus ejusdem patruus anno 1526 **Duci Geldriæ* in feudum dederat, ob infidelitatem & ingratitude suam erga Cæsarem, tunc Geldriæ **totius* Dominum, exutus fuit; atque ita hæc Dynastia à Comitibus Tecklenburgicis in aliorum potestatem transit. Cetera per hunc annum Carolo Imperatori pacatissima fuere: videbaturque Religio Catholica intra paucos annos ad florem pristinum reditura, nisi spes ista haud multò post iterum everfa esset, è vicina Gallia, dissensionum Germanicarum faulrice.

Interim præsentis bono pacis ad reformandas Ecclesias feliciter usi sunt Westphalicorum Episcopatum Metropolitanus, Sebastianus Archiepiscopus Moguntinus, & Adolphus Archiepiscopus Colonienfis; quorum uterque hoc anno provincialem synodum è comitorum Augustensium decreto habuit. Colonienfis eam celebravit in quadragesima à die undecima Martii usque ad sextam Aprilis. Quo tempore, posteaquam omnes Episcopi comprovinciales exhibuissent acta Diocesanae synodi ante annum à se habitæ; ante alias constitutiones quaslibet saluberrimè præscripta sunt sex media, quibus Clerus populûsque sensim ad pleniorè perfectiorèque reformationem perducì possit ac debeat. Nimirum *Primo*, ut juvenus Catholica per magistros probatos & selectos rectè instituat, non solum doctrinis humanioribus & profanis; sed etiam sacris ac Theologicis. *2do*, ut hi, qui sacris ordinibus initiandi, vel ad animarum regimen assumendi sunt, antea per viros doctos probatosque diligenter examinentur, tam de vita ac moribus, quam de scientia ad eum ordinem aut animarum curam necessaria. *3tio*, ut hi, qui curam animarum tenent, summa cum diligentia suo munere perfungantur; nec Archidiaconi suas vices committant hominibus levibus vitiosisque, sed viris gravibus & probatæ existimationis. *4to*, ut Archidiaconi suas Ecclesias diligenter visitent, oculumque pervigilem habeant in detegendis corrigendisque Parochorum aut Parochianorum vitiis. *5to*, ut frequen-

quenter ab Episcopis celebrentur synodi, finè quibus Ordo ecclesiasticus facillimè diffluit, uti corpus finè nervis. Etò, ut jurisdictio ecclesiastica, per abusum depravata, reformetur juxta modum ac normam, aliàs in synodis anterioribus laudatissimè præscriptam.

Post hæc etiam die sextâ Maji celebrari cœpit synodus provincialis Moguntina, in qua non minùs, quàm Coloniae, pro extirpandis novorum hæreticorum doctrinis instantissimè laboratum est. Sanciti in ea sunt articuli centum & quatuor: atque inter eos quadraginta septem, qui ad Fidem aut res credendas; alii verò quinquaginta septem, qui ad mores ecclesiasticos & eorum reformationem pertinent, omnes utilissimi, atque ad scopum à pietissimo Cæsare intentum quàm maximè salutares. Episcopus noster Rembertus Kerffenbrochius, qui Archiepiscopo Moguntino subest, huic synodò non interfuit per se ipsum; sed per idoneos Legatos, pietate, doctrinâ, et consilii* magnitudine præstantes. Erat enim gravissimè impeditus, partim visitatione suæ Diocesis & correctione defectuum in ea repletorum, partim aliis negotiis, à Cæsarea Majestate sibi demandatis; uti constat ex ejusdem Remberti literis, ad Moguntinum Archiepiscopum exaratis, quas ad egregium ejus fervorem declarandum hîc adjicio.

*S*alutem et officiosam sui commendationem Reverendissime in Christo Patre, amplissime Princeps ac Domine, multis nominibus nobis observande. Quàm flagranti affectu atque studio Dominicæ illius Domûs, Ecclesiæ inquam, nunc heu! nimium devastatæ et multifariam conspurcatae, nativum et genuinum decorem sedulo quidem aliàs; sed præcipuè ab illo die, quo Deus optimus maximus gravissimam ac viribus nostris plane imparem hujus gregis sui pascendi sarcinam imposuit, ambièrimus: id solus ille cordium scrutator Deus, tanquam omni exceptione major testis, exactius pernoxit. In quo, licèt hæcenus nihil licuerit; tamen sedatâ et filescente jam utcunque (ope divini Numinis, sedulâque invictissimi illius Caroli Imperatoris operâ) servissimâ hac, quâ ad desperationem usque jactati sumus, tempestate, latiora nobis pollicentes, collapsam illam Domum non solum instaurari, verùm etiam ad pristinum statum reduci posse confidimus: ad quam rem et qualiscunque nostra sedulitas haud gravatè accedet. Quoniam verò Deo gratissimus ille conatus noster nulla in re, aut meliùs, aut efficacius, quàm tum particularibus ac provincialibus, tum etiam œcumenicis Synodis, suo effectui mancipari poterit: quapropter, posteaquam Cæsareæ Majestatis mandatum in hoc accepimus; Episcopalem nostram Synodum hîc, quantâ potuimus diligentia, celebravimus. Eâmq; necessaria nobis ac decens nobis subjeçtorum visitatio subsequuta est: in qua etiam, manifestiores errores, defectus, et vitia ressecando, adhuc desu-

P p 2

Similiter etiam Sebastianus Archiep. Moguntinus congregavit synodum provincialem; cui Rembertus Ep. noster, tunc impeditus, per Legatos interfuit.

Acta hujus synodi extant eodem to. 14. concil. gener. *ex præfatione conc. Mogunt.

Litera Remberti Episcopi Paderborn, ad Archiep. Moguntinum, ex antiquo libro ms.

damus.

damus. De gravioribus verò ad vestra Reverendissima Paternitatis provinciam synodum, ad quam et nos quoque per Reverendissimam vestram Paternitatem inter alios vocati sumus (cui etiam, si per omnipotentis Dei favorem, et per varia, quibus domi forisque distinemur, per Casaream Majestatem nobis demandata negotia, licuerit, constituto loco et tempore interesse studebimus) vel ipsémet, vel saltem per nostros, cum sufficienti instructione et mandato, Legatos referre, ac Reverendissima Paternitatis vestra aliorumque comprovincialium consilium et diffinitionem prestolari decrevimus. Interim, ut Reverendissima Paternitas vestra, Christo Jesu Servatori nostro commendata, diu feliciterque vivat, precamur.

*vulgò Datum in arce nostra Novæ domus, die primâ mensis Martii, Anno ab orbe redempto supra sesqui millesimum quadragesimo nono. Rembertus, Dei gratiâ Paderbornensis Ecclesie Episcopus.

Non minori studio in repurgandis ditionibus suis desudabant Ericus junior & Henricus junior, Duces Brunsvicenses; quorum ille Principatum Calenbergensem, hic verò Wolfenbutanum cum provinciis annexis tenuit. In Erici terras doctrinam Lutheranam Elisabetha mater invexerat anno 1540, quando ipse* post mortem patris adhuc impubes, & ad regendum inhabilis erat. At ubi is postmodum, adultiori jam ætate, ex aula Cæsaris & comitiis Augustanis rediit: non modò Præcones Lutheranos expulit; sed etiam Antonium Corvinum *superintendentem*, qui *interimistico* Cæsaris decreto se opposuerat, sequenti anno* comprehendi, ac triennio in vinculis eum in modum attineri iussit, ut, etiamsi demum anno 1553 ab iisdem exsolutus fuerit, intra sex menses infelicem animam eiecitaverit. Henrici terris Lutheranismus infuderat Philippus Hassiæ Landgravius, qui eundem ante aliquot annos primùm è Ducatu suo excluserat, ac deinde etiam cum filio suo in acerbam captivitatem abduci fecerat. Sed & ipse pariter, ut primùm alternante Landgravii fortunâ libertati pristinae se restitutum sensit, Catholicam Religionem postliminio reduxit per duos egregios doctissimosque viros, Bernardinum* Lathausen, & Henricum Helmes, quorum posterior erat ex Ordine S. Francisci strictioris observantia. Hi duo in omnes ipsius urbes pagosque missi, cum ingenti zelo parochias visitarunt; eiecitisque recentis Evangelii buccinatoribus, qui per ostium verum non intraverant, eorundem loco introduxerunt Sacerdotes probè Catholicos, Ecclesie veteris & Sanctorum Patrum doctrinis adhærentes. Hamelmanus præco Lutheranus, vetulæque ejulanti magis, quàm viro cordato similis, visitatores istos pro sua maledicentia vocat homines impios & scortatores. At ab homine malo vituperari, laus est potiùs, quàm vituperium: præsertim cum ille passim eandem appella-

*Hamelm. in hist. Ev. Brunsvic. pag. 895.

*Hamelm. ibid p. 895 & seq.

pellationem tribuat omnibus presbyteris nostris; putetque hos eodem spiritu agitari cum prædicantibus Lutheranis, qui sibi à scortationibus temperare vix possunt, nisi ad matrimonium con- volent. Sed hæc per parenthesis.

Jubilæum sequentis anni quinquagesimi propemodum aper- turus erat Paulus III, Romanus Pontifex; cum eundem inopinus animi dolor die decimâ Novembris è numero vivorum abstulit. Erat is exquisitæ sapientiæ senex, & in quo nihil non altum & sublime visum est, nisi quod hominem simul se prodiderit immo- derato* amore erga suam stirpem & sanguinem. Id quod etiam in extremis doluisse dicitur, ac deplorâsse his verbis Davidicis: *si mei non fuissent* dominati, tunc immaculatus essem, et emundarer à de- licto maximo.* Neque hic immodicus in suos amor sinè pharetra ac telo fuit. Cum enim Octavius Farnesius nepos ejus paucis ante mortem diebus eidem per literas indicaret, vel sibi dominium Par- mense ab eo tradi oportere; vel se cogendum esse, ut illud à Ca- rolo Cæsare in feudum peteret; improvisis hujusmodi minis con- turbatus, repente velut ex infixo telo* in animi deliquium incidit, ac biduo triduoque post extinctus est.

Paulus III.
Pontifex
die 10. No-
vembris
moriitur.

*Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 11.
c. 6. n. 4.

*Spond. ad
hunc ann.
n. 12.

*Pallav.
loc. cit. n. 3.

Annus Christi 1550.

JULII III. Pontificis 1.
CAROLI V. Imperatoris 31. & 32.
REMBERTI Episcopi Pad. 4.

Paulo III. Pontifici, post trium ferè mensium interre- gnium, in Papali cathedra successit Julius III, electus *die septimâ Februarii, & antea dictus Joannes Maria Vincentius de Monte, Cardinalis & Episcopus Præ- nestinus. Inter primas officii sui curas nihil impensius habuit, quàm concilii Tridentini resumptionem urgere; & Societatem JESU, à decessore suo ante decennium approbatam, Papali aucto- ritate suâ denuo stabilire. Postremum ex his duobus præstitit per amplissimum diploma, *duodecimo Kalendas Augusti* hoc anno datum, uti proluxius videri potest apud *Ribadeneiram. Alterum verò, quod ob Regem Galliæ in plures difficultates impingebat, post lon- gas totius anni consultationes tandem effectui datum est *decimo octavo* Kalendas Decembris*: quo die Julius Pontifex resumendi con- cilii Tridentini decretum edidit; simulque statuit, illud anno se- quente in ipsis Kalendis Maji pro Germaniæ laborantis bono resu- mendum ac profequendum esse.

Julius III.
Pontifex es
ligitur hoc
anno die 7.
Februarii.

*Pallav.
loc. cit.

Confirmat
Societatem
JESU, &
mandat re-
sumi concil-
ium Tri-
dentinum.

*ex vita S.
Ignatii, to.
7. ss. Julii
c. 19.

*Vide ipsius
Bullam in
10. concil.
general.

De-

Ordines
Imperii in
comitiis
Augustanis
denuo pol-
licentur, se
staturos de-
terminatio-
ne concilii
Tridentini:
*Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 11.
Contradi-
cente quide
Electore
Saxone;
*Pallav.
ib. c. 11. n. 3.
Surius in
comment.
ad hunc
annum.
Spond. hic
n. 5.

*Auctores
iidem.
Recess. An-
gust. de aō
1551.
Sed tamen
postea con-
sentiente
saltem si-
mulatē.

In iisdem
comitiis a-
gitur de do-
ctrina inte-
rimistica, à
statibus Lu-
theranis u-
niformiter
admittenda
*Helvicus
in theatro
hist. univ.
& alii.

*Recessus
August. de
aō 1551.

Defideratissimum hoc decretum accepit Imperator in comitiis Augustanis, quæ per æstatem hujus anni cœpta, & usque in mensem Februarium sequentis anni protracta sunt. In his potissimum urgebat Cæsar, ut omnes Imperii Ordines iteratam sibi fidem darent, concilii Tridentini leges in modernis Religionum discordiis à se receptum & observatum iri. Id enim jam antè promiserant in comitiis, biennio abhinc Augustæ habitis: inquit Pontifex, non fore* opus concilio; sed armis, ad infringendam eorum contumaciam, qui Ecclesiam audire nollent. Re deliberatâ, ferè omnes consenserunt æquissimæ huic postulationi Cæsaris. Unus hac in re aliquantum reclamabat, qui à Cæsare Carolo maximis beneficiis in sublime euectus erat, Mauritius Elector Saxonie, Joanni Friderico Saxoni ante biennium surrogatus. Is enim, cum abesset à comitiis, per suos Oratores* protestatus est, concilium Tridentinum à se non aliter probatum iri; quàm si Augustanæ Confessionis Theologi parem cum aliis decidendi potestatem obtinerent, neque Romanus Pontifex eidem concilio præesset. At, cum ea protestatio superiorum comitorum decreto contraheret; neque unquam in comitiis œcumenicis auditum fuerit, ut ipsimet rei, de novis doctrinis accusati, in causa propria sententiam ferant; ideo contradictione hac rejectâ, ab aliis tam Protestantibus quàm Catholicis* denuo constitutum est, concilii generalis determinatione, tanquam ordinariâ & unicâ ad abolendas Religionum dissensiones viâ, in posterum stari & acquiesci oportere. Id quod etiam postea à Mauritiū septemviri Legatis videtur acceptatum: cum & ipsi non minùs ac alii Principes & eorum Oratores Recessum hunc Augustanum suorum nominum subscriptione comprobârint; etiamsi tantum simulatè ac fictè, uti è sequentium annorum serie lucidius apparebit.

Major difficultas erat in promovenda Religionis formula, in prioribus comitiis evulgata sub famoso nomine *doctrina interimistica*. Hæc enim, tametsi in plerisque provinciis aliqua ex parte recepta esset; non tamen in omnibus uniformiter ac plenariè. Apud Saxones major Theologorum pars, quos idcirco *molliores** Lutheranos appellârunt, in rebus plurimis accomodaverant se, præeunte Philippo Melanchthone: alii tamen *rigidiores*, quos inter Nicolaus Ambsdorffius & Illyricus Flaccus, vehementer illis obstrepere, ideòque etiam è Saxonie terris excedere jussi sunt. In aliis quoque Protestantium ditionibus, pro diverso Lutheranorum præconum sensu & ingenio, alibi plus* & alibi minùs è doctrinis *interimisticis* admissum & acceptatum est. Qua de re cum in his comitiis inquisitio fieret, variique varias difficultates & impedimenta prætexuissent,

sent, propter quæ hæc nova illa Religionis formula ad pleniorum effectum perducere nondum potuerit; Cæsar istorum impedimentorum cognitionem * in se recepit, promisitque, se de iis indagaturum, neque aliquid studii aut laboris omittendum esse, quominus ea sapienti consilio tandem è medio tolleretur.

Postremò etiam consultatum est de infringenda senatûs populique Magdeburgensis rebellionem & pernicaciam. Mirum! quam obstinatè civitas illa se opposuerit voluntati Cæsaris, etiam devicto Saxone, finitoque bello Protestantico! societatem Schmalkaldici foederis à victore Cæsare deprecata non fuerat (ut aliæ jam urbes fecerant) doctrinam *interimisticam* * suscipere detrectabat, Ambsdorffium & Illyricum, seditiosa duo capita, in gremio suo confovebat, pacem Imperii publicam * violaverat, Cathedralis Ecclesiæ Canonicos * expulerat, iisdem vivis ac mortuis insolenter insultaverat, eorum bona reditusque omnes ad se attraxerat, vicinos Capituli pagos & urbes armatâ manu occupaverat: ac tametsi nonnulli Principes atque aliorum Ordinum Legati, permisso Cæsaris, urbem hanc amicabili transactione ad obsequium reducere conati fuerint, non solum conatus eorundem omnes sefellerat; sed etiam, post imperatam proscriptionis Imperatoris sententiam, in sua contumacia & iniquis ausibus obstinatissimè persistebat. Quare tandem communibus Imperii sumptibus decreta est ejusdem urbis obsidio; atque, ut ea constantius urgeretur, durante bello in singulos menses assignata sunt * sexaginta aureorum millia, quibus & stipendia solvi, & reliqua ad bellum gerendum necessaria conquiri possent. Initium huic obsidioni datum die quartâ Octobris, & (quod omnium maximè Imperatori nocuit) suprema rerum agendarum cura demandata est * Mauritio Saxoni. Qui, uti Cæsari ob accepta beneficia fidissimus fore credebatur; ita etiam turpissimè eum decepit, & omnem restituendæ Religionis pacisque spem nefariis consiliis intervertit, quem admodum ex eventu istius obsidionis manifestum fiet.

Interea Rembertus Episcopus noster, postquam hæc in Dioecesi nostra composuisset ea, quæ ad Religionem & mores Ecclesiasticorum pertinent; etiam hoc anno, singulari cum industria, manum admovit ad complanandas monasteriorum aliquorum controversias. Harum una, quæ inter Abbatem monasterii B. MARIE Virginis (vulgò Marien-Münster) & inter Perillustris Domini Arnoldi ab Oynhausen in Grevenborg relictam viduam, diu agitata fuerat propter bona in Münsterbroick & piscinam appellatam Greuendieck; per ejusdem Episcopi & Bernardi Comitis Lippensis commissarios, Hermannum de Viermund satrapam Dringen-

*idem Re-
ces. August.

In iisdem quoque de-
cernitur
obsidio ur-
bis Magde-
burgensis,
Imperatori
hacten⁹ re-
fractariae:
* Helvic. in
theatr. hist.
univers.

* Recessus
August. de
anno 1551:
* Chytraus
ad annum
1547.

Cajus per-
urgendæ
cura à Cæ-
sare perpe-
ram com-
mittitur
Mauritio
Saxoni.

Chytraus l.
17. Saxon.
* Chytraus
ibid.

Sarius ad
hunc ann.
* Chytraus,
Spangenberg.
& alii.

Rembertus
Ep. Pader-
born. com-
ponit litem
diu agitâ
inter Mari-
enmünste-
rense cœ-
nobium, &
viduam
perillustris
Domini Ar-
noldi ab
Oynhausen
in Greven-
burg,

ber-

bergensem, & Hermannum de Mengerfen satrapam Lippiensem in Swalenberg, amicabili modo coæquata est sub initium Junii, uti constat è prædicti cœnobii tabulis, datis & consignatis in *Ma-*
rienmünster, Anno post Nativitatem Domini nostri millesimo quingentesi-
 mo quinquagesimo, die Mercurii* post Dominicam Trinitatis. Altera
 lis erat monasterii Virginum Benedictinarum Paderbornæ ad S. U-
 dalricum (vulgò Gaukirchen) repetentis antiqua bona sua in Tydt-
 boldinckhusen & Vesperthe, duobus pagis tunc desertis & olim
 in Sufatenli bello devastatis; quorum agri & prædia, jam ultra hu-
 manæ memoriæ tempora, partim ad Cameram Episcopalem tra-
 cta, partim in possessionem Nobilium Dominorum de Westpha-
 len in Fürstenberg dilapsa erant. Constabat hîc ab una parte, bo-
 na illa ante istorum pagorum evastationem indubitabili jure ad san-
 ctimoniales Udalricianas pertinuisse: ex altera verò parte non mi-
 nus apertum ac manifestum erat, contra antiquum illud jus, vel
 ipsarum sanctimonialium culpâ, vel certè ex earundem Præpositi
 negligentia ac torpore, jam decurrissè præscriptionem *longissimi
 temporis; adeoque, saltem in foro externo, contra modernos pos-
 sessores nihil evictum iri. Ut ergo pientissimus Præsul huic pau-
 peri monasterio aliquam de amissis bonis consolationem redderet;
 pro majori conscientiarum securitate statuit, singulis annis Udal-
 riciano monasterio dari decem maldera frumentorum filiginis &
 avenæ, nimirum quinque ex Episcopali granario satrapie Wûn-
 nenbergensis, & alia quinque à Nobilibus Dominis de Westpha-
 len: eâ tamen lege, ut monasterium veteri jure suo penitus dece-
 deret; omnésque literas antiquas, de bonis ante dictis habitas,
 modernis possessoribus traderet. Juvat hîc apponere partem il-
 lius contractûs, quem ex lingua vernacula in latinam transtuli:

*erat quar-
 tâ Junii,
 sub litera
 Dominica-
 li e.

Item adhuc
 aliam litem
 inter cœno-
 bium Gau-
 kirchense
 Virginum
 ex una par-
 te; & inter
 ipsum Epi-
 scopum &
 Nobiles de
 Westphalæ
 in Fürsten-
 berg ex alia
 parte.

Literæ mo-
 nasterii ad
 S. Udalri-
 cum, vulgò
 Gaukirchen
 *ab anno
 circiter

1445, vel
 paulò post.
 Remberti
 Episcopi li-
 teræ de hac
 re.

ex archiv.
 monast.

Gaukirch.
 ad S. Udal-
 ricum Pa-
 derbornæ.
 *verrückter
 Zeit.

NOs Rembertus, Dei gratiâ Episcopus Paderbornensis etc. Notum fa-
 cimus et profitemur publicè per has literas, quòd Reverendæ, nobis
 dilectæ ac devotæ, Abbatissa, Priorissa, et Conventus ad S. Udalricum in
 urbe nostra Paderborna, prægresso tempore* demissè nobis exponi fecerint,
 se, tametsi vigore illarum adhuc literarum ac sigillorum jus antiquum ha-
 beant in pagis desolatis, Tydtboldinckhusen ad campum Mathfelde, et
 Vesperthe ad campum Sinfeldicum sitis; è possessione tamen hujusmodi bo-
 norum dejectas esse: eaque nunc, nempe Tydtboldinckhusen à nostris Offi-
 cialibus in Wûnnenberg; Vesperthe autem à cognatis et fratribus Westpha-
 lis in Fürstenberg usurpari, nullâ vicissim consolatione redditâ, non sine
 insuperabili suo et memorati monasterii detrimento: proinde etiam humilli-
 mè supplicârunt, ut nos, veluti Princeps territorialis, earum gravamina
 ponderare, simulque prospicere dignaremur, quo ipsa rursus ad prædicta
 *deso-

desolata loca et bona recipiantur. Cum igitur ex officii nostri debito agnoscamus nos obligatos esse, ut cuilibet adjuvamento sumus ad accipiendum id, quod suum est; non intermissimus, de rei hujus veritate et habitudine sedulo percontari. Licet autem in hac investigatione verissime comperissemus, quod Officiales nostri *Winnenbergenses* locum desolatum *Tydtboldinckhusen* in commodum istius nostrae satrapiae, et similiter etiam praedicti *Nobiles Westphalii in Fürstenberg*, locum desolatum *Vesperthe*, ultra hominum memoriam, supraque tempus à jure praescriptum, in quiete et nunquam impedita possessione tenuerint, ac pro suo libitu usurparint; adeoque praedicta *Abbatissa*, *Priorissa*, et *Conventui* difficillimum futurum sit, viâ juris aliquid per suarum veterum literarum exhibitionem adipisci: Subinde tamen cum eadem *Abbatissa*, *Priorissa*, et *Conventu*, per intimos *Consiliarios* nostros agi, easque demum permoveri curavimus, ut praedictas ejusmodi sigillatas literas de utroque isto desolato loco, ad majorem sui monasterii utilitatem deliberatè ac libere in nostras ac praedictorum *Westphaliorum* manus tradiderint etc. - - - - - Omnia et singula puncta vel articulos, in his literis contentos, promittimus ac profiteamur nos *Rembertus* *Episcopus* pro nobis et successoribus nostris: et nos *Mauritius*, *Rabanus*, *Lubertus*, *Fridericus*, *Casparus* et *Rabanus*, consanguinei et fratres *Westphalii in Fürstenberg*, pro nobis, et heredibus coheredibusque nostris, constanter, firmiter, et inviolatè observatum iri. In cuius rei ac veritatis testimonium Nos *Rembertus* *Episcopus* praedictus pro nobis et successoribus nostris: similiter et Nos *Præpositus*, *Decanus*, et *Capitulum* *Ecclēsia Cathedralis* in signum consensûs nostri: et Nos *Mauritius*, *Rabanus*, *Lubertus*, *Fridericus*, *Casparus*, et *Rabanus*, pro nobis et heredibus nostris, sigilla nostra successivè et seorsum hisce literis appendimus. Datum Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo, die *S. Jacobi Apostoli*.

Annus Christi 1551.

JULII III. Pontificis 2.
CAROLI V. Imperatoris 32. & 33.
REMBERTI Episcopi Pad. 5.

Solutis comitiis Augustanis, quæ ab æstate præterita usque in hujus anni Februarium extracta sunt, *Carolus* *Imperator* adhuc multis mensibus Augustæ mansit, ut *Imperii* *Principes* auctoritate suâ ad adeundum concilium *Tridentinum* impelleret: ac deinde cum *Ferdinando* *Rege* fratréque suo *Oenipontum* abiit, ut eidem concilio vicinior esset. Resumptum est illud ineunte Majo; ac die undecimâ *Octobris* nova sessio, in qua materiae controversæ de *Sanctissimo*

Post comitia Augusta-
na *Cæsar*
diu mansit
Augustæ,
ac demum
abiit *Oeni-*
pontum.
Concilium
Tridentinū
resumitur,
eique inter-

Q 9

Eucha-

sunt tres
Archiepi-
scopi Ele-
ctores.

Labbe. 10.
14. concil.
pag. 814.

Pallav. in
hist. conc.

Trid. l. 12.

Electo-
r

Brandebur-
gicus per

suos Orato-
res offert

concilio

suam obe-
dientiam:

*Pallav. in

hist. conc.

Trid. l. 12.

c. 9. n. 2.

Et erat cu-
pientissim⁹

restituendæ

concordiæ

Religionis.

*Pallav.

ibid. n. 3.

*Chron.

Halber-
stad. ms.

*Pallav. in

hist. concil.

Trid. l. 12.

c. 15. n. 4.

*Chron.

Halberst.

ms.

Henric⁹ II.

Galliæ Rex

à concilio

Tridentino

prohibet o-

mnies Epi-

scopos Gal-

liæ.

Pallav. in

hist. cit.

Spond. hic

n. 13.

Eucharistiæ Sacramento deciderentur, à congregatis Patribus ha-
beri cœpit. Huic sessioni interfuerunt è Principibus Ecclesiasti-
cis Germaniæ, Sebastianus ab Heusenstamm Archiepiscopus &
Electo Moguntinus, Joannes Comes de Ifenburg Archiepisco-
pus & Electo Trevirensis, Adolphus Comes de Schawenburg
Archiepiscopus & Electo Colonienfis: è secularium verò Princi-
pum ac septemvirorum cœtu duo Oratores Joachimi Electoris
Brandenburgici, Christophorus von der Straefsen, & Joannes Hof-

mannus. Primus horum Christophorus Straëssius in eo confessu
latinum sermonem ad Patres congregatos habuit, in quo ipsis no-
mine sui Principis obedientiam synceram obtulit; ac tandem ora-
tionem suam* ita conclusit: *Neque verò dubitare debet sancta Synodus,*

*Principem Electorem Illustrissimum omnia, quæ sancta synodo placitura
sunt, sanctè, syncerè, ut Principem Christianum et obedientem filium Ec-
clesiæ Catholicæ decet, observaturum ac defensurum esse, uti ex authen-
tico ejus mandato sancta Synodus percipere potest.* Et certè nemo Prin-

cipum Lutheranorum ardentioribus votis ad pacem & concordiam
religionis anhelabat, quàm prædictus Electo Brandenburgicus.

Evidentissima hujus rei argumenta sunt, quòd Julium Papam in
hac synodo appellârit* *sanctissimum in Christo Patrem, sacrosanctæ Ro-*

mana et universalis Ecclesiæ summum Pontificem: quòd Carolo Impe-
ratori in consiliis, pro reducenda Religionis concordia susceptis,

nunquam obstreperit: quòd Fridericum filium secundò genitum
in aula pientissimi patris sui, Alberti quondam Cardinalis & Ar-

chiepiscopi Moguntini, Catholicè* educari & institui siverit: quòd
ejusdem filii postulationem, quâ ad Magdeburgensem & Halber-

stadiensem infulam anno 1549 canonicè expetitus fuerat, primùm
à Paulo III, tunc brevi mortuo; ac deinde* à successore ejus Julio

III. submissè depoposcerit, simul juratò pollicens, Fidem Catho-
licam ab eo retinendam, & in utroque Episcopatu contra finiti-

morum Protestantium vires tuendam ac sustentandam esse. Id
quod etiam Fridericus* reverà præstitit; & adhuc multò cumula-

tius fuisset præstiturus, nisi præmatura mors Catholici regiminis
initia non finè maximis plurimorum lachrymis abruptisset anno

1553, die (ut Reufnerus asserit) undecimâ Octobris,

Urgebat Cæsar, & sperabat fore, ut & reliqui Principes aca-
tholici pari modo subjectionem suam Tridentino concilio exhibe-

rent. Sed eam spem, licet oppidò propinquam, repentè rursus
intervertit Gallia, fortunatis Germaniæ rebus ferè semper inimica.

Vetuerat Henricus Rex, ne quis Episcoporum Galliæ ad concilium
Tridentinum se conferret: imò & eos, qui jam Romæ & in aliis

Italiae locis erant, in suas Dioecesefes quantocyus redire jufferat, variis
qui-

quidem de causis in speciem prætextis; re verâ tamen, quia Cæsaris fortunam & Germanicæ Religionis concordiam oderat, uti è rerum sequentium eventu patuit. Deinde Rhætos & Helvetos, tam Catholicos quàm Zwinglianos, contra summi Pontificis invitationem dehortatus est, ne suos ad concilium Tridentinum Legatos mitterent; aut, si quos ibidem miserint, illuc remanere non sinerent: imò, quod longè turpius, ea in re suadenda usus est auxilio & operâ Petri Pauli Vergerii, quondam Episcopi Justinopolitaniac Legati Pontificii; tunc autem foedissimi apostatæ apud Rhætos commorantis. Denique etiam cum nonnullis Principibus Lutheranis, maximèque Mauritio Saxone, Imperialium copiarum supremo Præside, nocentissimum foedus iniit, quo non solum Cæsar ipse propemodum oppressus, verùm etiam Tridentinæ synodi continuatio penitus disiecta, &, quod ab iisdem Principibus ardentissimè desiderabatur, Lutherana Religio in terris Germaniæ rursus erecta ac stabilita est. Id autem hoc modo contigit.

Ab Octobris superioris anni usque in hanc æstatem hærebat Saxo in obsidione Magdeburgi; eamque non paucis mensibus urgebat adeò tardè ac languidè, ut ea videretur simulatè magis, quàm animo sincero geri. Timebat enim, ne superatis Magdeburgensibus, etiam alii Protestantes ad *interimistica* doctrinæ legem severius adstringerentur: atque ideò malignis oculis circumspiciebat, quâ ratione ex eo laqueo se extricare, & concilii Tridentini observantiam evitare posset. Id cum adverteret Henricus II. Galliæ Rex (qui eodem tempore propter urbem Parmam, recentè à se occupatam cum Cæsare dissidebat) pro conservanda Germaniæ libertate Mauritio Saxoni & aliis Protestantibus armorum societatem cum ingentibus pecuniis obtulit. Placuit confilium tam optatum Saxoni, communicatur cum Wilhelmo Hassiæ Landgravio (cujus pater adhuc detinebatur in custodia Cæsaris) indicitur secreta conventio Friedewaldæ in Hassia inferiore, mittitur illuc ab Henrico Rege Joannes Fraxineus Episcopus Bajonensis in Gallia, accedit etiam ex aliis Germaniæ Principibus Albertus Marchio Brandenburgicus, Joachimi septemviri agnatus; ac demum die nonâ Octobris, inter eos quatuor, hoc foedus icitur: *Henricus Rex* Mauritio, et sociis ejus, in singulos menses quadraginta miliorum aureorum millia pro exercitu alendo numeret: militem proprium, Casareæ potestatis distrabenda causâ, in Imperii fines, maximèque in Lotharingiam infundat: Metas, Tullum, ac Virodunum, urbes Imperiales, armis admotis occupet; simulque vicino Belgio, ne id Cæsari in auxilium veniat, cum aliis armatorum suorum copiis bellum inferat. Vicissim*

Rhætos & Helvetos ab accessu concilii dehortatur per apostatam Vergerium:

Spond. ad hunc ann. n. 18.

Cum Saxone & quibusdam aliis Protestantibus foedus iniit pro defendenda contra Cæsare libertate germanica, seu potius Germanicæ Religionis.

foedus illud die nonâ Octobris percutitur Friedewaldæ in Hassia, cum Saxone, Hassia & Alberto Marchione Brandenburgico. *Dilich, in chron.*

Hassia, in Hartm. in hist. Hass.

*Haræus in vicissim ann. brabant.

quoque *Mauritius Elector, Wilhelmus Landgravius, et Albertus Marchio*, suas vires confociant, adversus *Cæsarem* in bellum coëant, reliquos Protestantium Ordines * in suam factionem sollicitent; minenturque eos à se habendos esse ut perduelles et proditores patriæ, si ipsorum conatus impedire, aut aliquo modo *Cæsarem*, Germanicæ libertatis hostem, adjuvare connisi fuerint.

Magdeburgum post obsidionem annalem Cæsari deditur agente Saxone: sed conditionibus tantum simulatis, & nunquam observandis.

Spangenberg. in chron. Mansf.

Helvicus in teatro hist. univ.

Chytraeus l. 17. Saxon.

* *Harus in ann. brabant.*

Mauritius Saxo Imperatorem decipit.

Legiones Magdeburgensium sibi clanculū auctorari curat:

* *Spangenberg. in chron.*

Mansfeld.

Cæsareum exercitum sub vario prætextu sibi suisque u

sibus reservat.

* *Camerar. in annot. rer. praciuar.*

His peractis, *Mauritius* ad *Magdeburgensem* obsidionem rediit. Et quia per *Heideckium* internuntium obsessis indicabat, deditioem urbis jam securissimè & sinè omni Religionis mutandæ periculo fieri posse; facilè persuasit illis, ut ipsius arbitrio se suasque fortunas post obsidionem plus quàm annalem dederent. Id quod etiam die septimâ octavâ, & nonâ mensis *Novembris*, tandem effectum est. Ne verò *Cæsari* suboleret, fraudem aliquam hic delitescere; *Magdeburgenses* fucatè & in speciem iussi sunt in hos pacis articulos (non nisi ad *Kalendas Græcas* observandos) consentire: nimirum, ut ante *Cæsarem* in genua procumbentes, rebellionis præterita* veniam exorent: contra *Austriacam Burgundicamque* *Domum* nunquam aliquid hostile agant: interministica doctrinæ formulam cum *Tri-* *dentini concilii* legibus acceptent: *Camera Imperialis* iudicio se submittant, *Cathedralis Ecclesiæ* *Canonicos* in integrum restituant, *Cæsareum* præsidium recipiant, *Cæsari* et *Romanorum Regi* quovis tempore urbem aperiant, *quinquaginta Rhenensium aureorum millia* in panam solvant, * *Harus* in ac *duodecim tormenta belli maxima Cæsareæ Majestati* tradant. Mirificè lætatus est *Imperator*, cum istos *Magdeburgicæ* deditioem articulos legeret: atque ideo credebatur penitus, neminem è *Principibus* acatholicis sibi æquè aut magis fidum esse; ac *Mauritium*, tam obstinatæ urbis domitorem. Sed hic jam aliter affectus, vulpem servabat in pectore; neque arcum suæ mentis dirigebat aliò, quàm ut *Cæsari*, falsitatum suarum inscio, repentinis insultibus ferale telum infingeret. Id autem ut occultius efficeret ex pacto cum *Gal-* *lis* inito; primùm eas legiones, quæ *Magdeburgensibus* inservierant, à *Georgio* * *Mecklenburgico* rursus admitti, suisque stipendiis (dissimulato tamen suo nomine) adscribi iussit. Deinde & illum exercitum, qui *Cæsareo* nomine militaverat ante *Magdeburgum*, totâ hieme in armis retinuit; nec à se dimisit, etiamsi id *Cæsar* vellet. Qua ex re cum *Cæsareorum* aliqui sinistram de eo suspicionem caperent, ideòque rursus moneretur de exercitu dimittendo; suspicionem istam callidissimè à se rejecit, causatus inopiam pecuniæ, ad exsolvenda residua militum stipendia requisitæ. Imò cum *Imperator* denuo præcepisset, pecuniam hanc suo nomine ab aliis mutuato accipi; diversis tamen prætextibus & commentis eam solutionem tam dextre protelavit, ut interim hiems tota sinè mili-

militum exauktionatione laboretur. Quo autem Cæsaris & Catholicae Religionis nocumento id factum fuerit, sequens annus aperiet.

De rebus Westphalicis memorabile nihil occurrit, nisi grave illud incendium, quod hoc anno Monasterii Westphaliae exortum in parochia Transaquensi. Cœpit illud die tertiâ Novembris in aede alicujus Pistoris; versusque portam S. Crucis, quæ moderatim tempore jam pridem extincta & antiquata est, aspirantibus ventorum flabris ita sævit, ut brevi tempore centum & viginti aedes ab infestis ignibus consumptæ fuerint. Perhiemem quoque, nihil ferè nivium aut frigoris animadversum est; ea verò tepidiorum imbrium ac pluviarum copia, ut herbarum aliquæ in amœnos flores protuberaverint.

Hildesii hoc anno Valentinus Episcopus, è nobili Teutleborum familia vir & eruditione & virtute maximus, die vicefimâ octavâ Aprilis è vivis abiit; postquam afflictissimis ejusdem Ecclesiae temporibus majori cum laude, quàm felicitate præfuisset in annum decimum quartum. Vacantem illius cathedram recepit Fridericus Holsatiae Dux, Adolphi Ducis frater, & Friderici I. Regis Danorum filius; de cujus regimine Cathedralis Ecclesiae Canonici longè faustiora sibi polliciti sunt, quàm præstiterit.

Monasterii in Westphalia 120. aedes per incendium absumuntur.

Chron. v. remon. ms.

Hiems mitissima sine frigore & nivibus.

Chron.

Trem. ms.

Valentinus à Teutleb, Ep. Hildesienfis moritur: cui succedit Fridericus Holsatiae Dux.

Chytraeus

l. 17. Saxon.

Catal. Episcop. Hild.

Annus Christi 1552.

JULII III. Pontificis	3.
CAROLI V. Imperatoris	33. & 34.
REMBERTI Episcopi Pad.	6.

Ædus, anno præcedente, cum Saxone & aliis initum, Henricus Galliae Rex mense Januario confirmavit, præsentem Alberto Marchione Brandeburgensi, qui post urbis Magdeburgensis deditioem clanculariis itineribus in Galliam ierat. Saxo interim, ut occultius falleret, non modò omne obsequium pollicebatur Cæsari; sed etiam ex ejus voluntate Oratores Legatosque suos ad concilium Tridentinum misit: at aliâ prorsus mente, quàm quâ Elector Brandenburgicus anno superiore suos Oratores miserat. Hi enim tam Pontifici, quàm concilio omnem obedientiam ac submissionem obtulerant: illi verò concilium volebant acephalum, & cui Pontifex non præfideret, sed subesset. Hi venerant, ut concordarent; illi verò, ut conturbarent, multisque tricis inutilibus tam diu tempus fallerent, usque dum ineunte Vere Saxo & Gallus inopino bello

Mauritius Saxo pergit Cæsarem deludere primis hujus anni mensibus.

* Spond. ad ann. 1551.

* Surius ad hunc ann.

* Spond. hic n. 1.

* Pallav. in hist. conc.

Trid. l. 12.

* Palat. in Aq. Austr.

bello concilium omne disjicerent. Animadvertēbant hæc facillē tres Electores Ecclesiastici, præsentēs in concilio (jam enim imminētis belli rumor non unis nuntiis Tridentum venerat) atque ideo Trevirensis die decimâ sextâ Februarii, Moguntinus autem & Coloniensis die vicesimâ primâ Martii * Tridentum deseruere, ut suis Ecclesiis consulerent. Neque tamen Imperator adhucdum induci potuit, ut huic rumori crederet. Putabat enim, facilius fieri posse, ut cælum rueret, quàm ut hostiliter invaderetur à Saxone, viro sibi tantis beneficiis obstrictissimo: præsertim cùm hic aliâ fraude non solum nuperrimè rescripsisset, se brevi ad futurum Cæsari in urbe Oniponta; sed etiam * illuc jam præmisisset Magistrum seu Præfectum aulæ suæ, ad præparandas ædes venturo Domino servituras.

At brevi post Imperator suo damno didicit, dolosam hanc vulpem longè aliud coxisse animo, quàm fronte & verbis fucatis proderet. Nam adulto mense Martio, Mauritius Saxo & Wilhelmus Hassus, Philippi captivi filius, cum ingentibus militum suorum copiis contra Cæsarem ad arma provolarunt: eo quidem prætextu, ut Philippum Landgravium à diuturna Cæsaris custodia solverent; reapse verò, ut Augustanam confessionem in Tridentino concilio periclitantem ab interitu vindicarent, quemadmodum in scripto publico, de belli causis tunc simul edito, luculenter contestati sunt. Ambo etiam haud multò post cum suis exercitibus convenerunt in Franconia: indeque occupato velociter Schweinfurto, Rotenburgo, Dinckelspilâ, Nortlingâ, ac Donawerdâ, magnis itineribus die primâ Aprilis Augustam pervenere. Quæ urbs, cùm ob inopiam præsidii militaris, magis autem ob civium propensione Lutheranorum animos, intrâ quartum obsidionis diem sese dedidisset; continuò aliarum urbium supra dictarum exemplo, Magistratum veterem in sedem pristinam revocare, novosque Senatores à Cæsare constitutos abolere debuit. Coactæ mox ingentes pecuniarum præstationes à majoris Ecclesiæ Collegio, clausa quindecim Catholicorum templa, prohibiti sacrorum ritus, intrusi Præcones Lutherani, ejectus ex urbe Dilingensi Otto Episcopus Augustanus, directa Religiosorum cœnobîa, contusi crudeliter monachi, sparsæ hæc illac Divorum reliquiæ, ipsum etiam sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum è suis repositoriis effusum; pedibusque diriter conculcatum.

Non minore armorum impetu Henricus Galliarum Rex ex alia parte in Germaniam se infundebat, edito simul scripto publico, quo profitebatur, potissimam hujus belli ac foederis Protestantici causam esse, ut oppressam Germaniæ libertatem (& quænam alia hæc

* Pallav.
l. 13. c. 2.
n. 6.

* Haræus in
ann. brabant.
Palat. loc.
cit. n. 105.
mense Martio
contra Cæsarem
ad arma
proruit cū
Wilhelmo
Hasso.

Sleidan. l.
24.

Dilich. in
chron.

Hass.

Variis urbibus
occupatis, etiam
Augustam
Vindelico-
rum capit.

Palat. loc.
cit. n. 10.

Magistratū
Catholicū
abrogat, &
in res sacras
ibidem de-
sævit.

Annal. Boi-
ci part. 2. l.
11. n. 3.

Henricus II.
Galliæ Rex,
eodem
tempore in
Lotharingi-
am irruens,

hæc erat, quàm oppressa libertas Lutheranae Religionis?) ex veteri Germanorum & Francorum amicitia ab interitu vindicaret. Quem in finem etiam huic scripto publico præfixit imaginem aliqujus numismatis, cui ab uno latere incisa erat effigies Regis cum hac inscriptione: *Henricus II. Galliarum Rex invictissimus*, ex altero verò libertatis propugnandæ symbolum, Pileus inter duos gladios erectos, cum inscriptione suprâ: *libertas*; & infrâ: *vindex libertatis Germania*. Hoc ille specioso dolosoque titulo, circa Idus Martias è Regni finibus egreditur, in Lotharingiam armatus involat, Tullum, Viridunum, Nanceium, ac* Mussipontum urbes, militari præsidio destitutas occupat, Carolum Lotharingiæ Ducem adhuc puerum è matris viduatæ sinu in Galliam abstrahit, ac tandem etiam quarto Idus Aprilis* Metensem urbem, favente suadentéque Lenoncurtio Episcopo, per astum intercipit; cum ab ea comæatum & annonam sibi tribui, præsentem pecuniâ fallaciter expetiisset. Sperabat Rex, eadem facilitate se potiturum Treviris; ideoque circa finem Aprilis copiarum suarum partem illuc misit, & promissâ benevolentiam suâ, pro Germanicæ libertatis bono in urbem admitti petiit. Sed quia cantilenam hanc Gallicam renuebant audire cives, Metensium damno cautiore facti; converso protinus exercitu suo in Alsatiam abiit, castrâque posuit ante Argentoratum, urbem illam pari, quo Metas, dolo ac fallaciâ tentaturus.

Interea tantis Germaniæ periculis intervenerat Ferdinandus Romanorum Rex; atque ut inopino huic bellorum tumultui finem imponeret, annuente Imperatore fratre suo rogaverat Mauritium Saxonem, ut alloquii causâ paulisper ad se veniret Lincium: ibi se ad futurum die decimâ septimâ Aprilis* in festo Paschatis, visurumque, ut ejus & sociorum suorum postulatis ex æquo satisfiat. Obsecundabat huic invitationi Mauritius, & venit Lincium: aderant cum Ferdinando Rege Maximilianus ejusdem filius, & Albertus Baviaræ Dux, ejusdem gener. Consultatum de pacis reducendæ mediis per dies ferme quatuordecim: & quia interea temporis nondum penitus inter se concordare poterant, novus alius reliquorum septemvirorum ac Principum conventus Passavii in diem vicefimam sextam Maji indictus est. Quo statuto, Ferdinandus explicandi hujus negotii causâ* quantocyus Oenipontum ad Cæsarem ivit: Mauritius autem ad suorum foederatorum castra, quæ tentatâ repulsâque urbis Ulmenfis expugnatione Gundelfingam inter & Lauingam consistebant, circa diem nonam Maji reversus est. Fortuna belli Mauritanii in eo potissimum sita erat, ut Cæsarem anteverteret, ac prius in ipsum iret, quàm ex Italiæ, Carinthiæ,

Rhæ-

Tullum, Viridunum, & Metas occupat. *Sleid. l. 24. Spond. hic n. 8. Palat. in Ag. Austr. *Palat. ib. Surius in comment. *Haras in ann. Brab.*

*Haras in ann. Brab. Sleid. l. 24. Pal. & alii. Treviris rejectus, pergit in Alsatiam, tentaturus Argentoratū. Sleid. l. 24. Haras in ann. Brab. Pal. n. 108.

Mauritius Elector, invitatu Ferdinandi Regis venit Lincium. *Sleid. l. 24. Haras, Spond. Surius & alii. *vide Re-cessum Passav. Consentit in conventum Passavii institutum die 26. Maji. Sleid. Haras & alii.*

Ieruit in rirolim & occupat Oenipontum. auct. iidem

Rhæticiæque finibus, novum exercitum colligere posset. Quare statim à suo reditu exercitum lustrat, in Tirolim se convertit, Fuffiacum* & Ehrenbergam ad Alpium fauces occupat, indeque gressibus tam citatis Oenipontum advolat, ut Cæsar inopini adventus rumore territus, pluviosâ nocte Oenipontum deserere, & unâ cum Ferdinando fratre Villacum in Carinthia præcipitatis itineribus fugere compulsus fuerit. Sequebatur huc etiam Joannes Fridericus quondam Elector, tamen jam ante fugam à Cæsare dimissus, & è quinquennali captivitate sua relaxatus esset: quippe qui malebat, Imperatoris profugi fortunam redivivam; quàm victoris & æmuli sui benevolentiam exspectare. Bona omnia, quæ Oeniponti reliquerat Cæsar & Hispani consiliarii, urbe captâ direptioni militum permissa sunt: cetera verò, quæ Ferdinandi Regis & civium Oenipontanorum erant, Mauritius Elector ab omni suorum prædatione & rapinis intacta voluit.

Agebatur tunc dies Maji vicefima tertia; nec deerant, qui suaderent* Mauritio, ut Imperatorem profugum adhuc longius persequeretur. Sed ille vertentem belli fortunam veritus, jam satis gloriæ se consecutum credidit, quòd à subjectione synodi Tridentinæ, quæ ad primos armorum sonitus penè difflata erat, Germanicæ nationis libertatem vindicasset. Atque ideo, cum solum triduum adhuc superesset usque ad inchoationem conventûs Passaviensis nuperrimè condicti; festinatis itineribus indè rursus Passavium profectus fuit, meditata pacis consilia propositurus. Aderant ibi, præter Ferdinandum & Mauritium, Ernestus Archiepiscopus Salisburgensis, Mauritius Episcopus Aichtadiensis, Wolfgangus* Episcopus Passaviensis, Albertus Baviaræ Dux, & reliquorum septemvirorum ac Principum Legati. Disceptatum hic longo tempore de futuræ pacis conditionibus, propèque aberat, ut hoc bellum denuo validius recrudesceret; cum & Cæsar varios Mauritanæ pacis articulos generosè recusaret; & Mauritius armorum suorum successu tumidus, arcum suum longè altiùs intendisset, quàm in colloquio Lincienti fecerat. At, ubi postmodum Ferdinandus Rex Mauritio jam digresso per novos nuntios indicavit, Cæsari fortissimum exercitum* rursus ad manum esse, & Joannem Fridericum, si Cæsar jam bello vincat, in creptam sibi dignitatem septemviralem reponi posse; repentè animos mitiores induit, ac demum die 2dâ Augusti consensit in hujusmodi leges pacis: Federati Principes mox ab armis discedant, et circa undecimam Augusti copias suas ubique dimittant. Philippus Hassiæ Landgravius ad eandem diem libertati redditus inducatur in suam arcem Rhinfelsiam, dummodo priùs idoneè caverit de servandis conditionibus, sibi quondam Hala

Ac tandem de modo pacis cum Cæsare transigit.

*Sleidan. l. 24.

Recess. Passav.

Hareus in ann. brabant. Helvic. in hist. univ. & alii.

modo priùs idoneè caverit de servandis conditionibus, sibi quondam Hala

Saxo.

Saxonum* à Cesare dictatis. Intra semestre spatium Caesar Imperii comitia convocet, atque in iis deliberetur, quâ potissimum ratione dissidium Religionis componi queat. Interea ab omnibus colatur pax, nec ullus alteri in sua Religionis exercitio molestiam creet. A Cameralis judicii confessus non excludantur ii, qui sunt Augustanae Confessionis etc.

Jam diu antè, quàm ista pax coalesceret, Henricus Galliarum Rex deserto Argentorato, cui frustra infidiatus fuerat, cum exercitu suo retrocesserat in Lotharingiam: tum quòd ex Linciensi colloquio non imprudenter metueret, nullam sibi fidem servandam esse à Mauritio, qui jam antea Deo & Cæsari fidem fregerat, uti loquitur *Spondanus: tum quòd eo tempore, quo in Alfatia Rex consistebat, Martinus Rossemius copiarum Belgicarum ductor *cum multis equitum peditumque millibus in provinciam Campaniæ se infudisset, eamque ferro & incendiis longè latèque devastaret. Verùm abscedente Gallo, adhuc acerbior ac peior hostis in Germania manserat, ejusdem Regis & aliorum foederatorum focus, Albertus Marchio Brandeburgensis, truculenti ingenii vir, & solùm quærens è rapto vivere. Jactitaverat & ipse in libellis publicis, bellaturum se pro tuenda libertate Germaniæ, quam Cæsar inducto pridem Hispano milite eversum iret. Et tamen (quæ hujusmodi hominum colorata fallacitas est) hoc toto bello haud aliud egit, quàm rapinas exercere, provincias exsugere, pecunias extorquere, oppida cum villis evertere, & pro libertate prætexta ubilibet extremam inopiam ac paupertatem inducere; idq; non solùm in terris Catholicis; verùm etiam in acatholicis & Augustanae Confessionis deditis. Primum ejus furorem *expertis sunt Ulmensis, quorum oppida & vicos, dum in colloquio Linciensi Mauritius ageret incendiis & populationibus tristissimè deformavit. Indè in agros Norimbergensium & in Ordinis Teutonici Magistrum versus, utrobique tam cœdè ac barbarè grassatus est, ut in solo *Norimbergensi territorio, præter domuum templorumque despoliationem, vicos centum, castella & civium villas septuaginta, silvam denique amplissimam, ejusdem urbis dominio subditam, in flammis egerit, & usque ad tria millia jugerum concremavit. Non minori insolentiâ præter omnem juris & æqui rationem post hæc usus est contra duos Episcopos *Bambergensem & Herbipolensem: quorum hunc ad pendenda sibi suisque creditoribus quingentâ & longè amplius florenorum aureorum millia; illum verò, ut è terris Episcopalibus sibi circiter viginti oppida cum præfecturis jure perpetuo cederet. O! præclarum defensores libertatis Germaniæ.

Henricus Galliarum Rex, Argentorati non receptus, redit in Lotharingiam.

Sleid. l. 24. Spond. & alii.

*Spond. hic n. 9 sub fin. *Haræus in ann. brabant. & alii passim.

Albertus Marchio Brandeburgensis Germaniam pessimè affligit:

Sleid. l. 24. & alii.

*Sleid. ib.

*Sleid. ib. Surius in comment. Palat. in Aq. Austr.

*Sleid. ib. Annal. Boici part. 2. l. 11. n. 4. Surius & alii

Et sperat
Passaviensi
concordiâ,
pergit fure
re in Epi-
scopatu
Wormati-
ensi, Spi-
rensi, Mo-
guntinensi,
ac Trevis-
rensi.

Sleid. l. 1.
24.

*Serar. l. 5.
ver. Mog.

pag. 910.
Annal. Boi-
ci part. 2. l.
11 n. 6.

*Sleid. l. 24.
Ann. Boici
loc. cit.

*Brower.
in annal.

Trev. h. n.
85. & seq.

*Brower.
ibid. n. 84.

Surius in
comment.

Carol^o Im-
perator,

collecto
rurs^o gran-
di exercitu,

venit Au-
gustam.

Sleid. l. 24.
Palat. in

Aq. Aust.
*Sleidan.

loc. cit.
Haraus in

ann. brabant.

Marchioné
brandebur-
gicum ad

obsequium
revocat.

Sleid. l. 24.
Haraus in

ann. brabant.

Surius &
alii.

Neque hic finis execrandarum ejus machinationum fuit. Nam & eo tempore; quo Passaviensis concordia, vel conclusa, vel pro-
pediem concludenda erat, solus ille recusatâ pace adhuc perrexit
ferocire; occupatâque Wormatiâ, Spirâ, Moguntia, ac Treviri,
in iisdem Episcopatibus furore plûs quàm Ottomannico debaccha-
tus est. In urbe Spira imperavit Ecclesiasticis ingentem pecunia
vim: quæ cùm eidem præstari non posset, plerisque maturiore fu-
gâ dilapsis; templa omnia pretiosis ornatibus vasisque sacris de-
spoliavit, etiam ædis primariæ tectum plumbeum demoliturus, nisi
Magistratus Luthero deditus eam perniciem deprecatus esset. Mo-
guntia palatium * Archiepiscopale cum cœnobio Carthusiano, &
Ecclesiis Collegiatis S. Albani, S. Victoris, & S. Crucis, nefariè in-
cendit; etiam pari modo in basilicam Metropolitanam & omnium
Ecclesiasticorum ædes grassaturus, nisi trepidi cives eidem osten-
dissent, universam urbem hoc incendio simul involvi & absumi
posse. In urbe Trevirensi, quàm primùm intromissus est, tem-
pla omnia claudi, & res *divinas cessare jussit: deinde suburbana
monasteria S. Maximini, & Sanctorum Martyrum, cum Ecclesia
Pauliniana * & vicinis Canonicorum ædibus exussit: postremò
etiam Palatiolum & Saraburgum vicina oppida teterrimo incendio
deformavit; & jam animo constitutum erat, iisdem furiis in omnes
Trevirorum ditiones * ex implacabili Clericorum odio defævire,
nisi armati Cæsaris adventus execrandis hujusmodi molitionibus
frænum injecisset.

Collegerat hic Villaci numerosum exercitum, non modò ex
Germanis, Italis, & Bohemis; verùm etiam ex Hispanis, qui sub
initium Julii ad urbem Genuam appulsi erant. Cum his in unum
congregatis, decimo tertio Kalendas Septembres Augustam Vin-
delicorum venit, senatum à Mauritio Saxone constitutum abrogat,
complura templa Catholicis restituit, alia verò ex Passaviensi tran-
sactione Protestantibus relinquit. Indè, rescissis Alberti * Bran-
deburgensis & oppressorum Episcoporum pactioibus, per Fran-
coniam, Alsatiam, ac Dioecesin Trevirensem, die vicesimâ 2dâ
Octobris cum exercitu suo pervenit Metas, urbem hanc dolo Gal-
lico occupatam vi & armis recepturus. Ibi Albertus Brandebur-
gicus, qui paulò antè è Trevirorum finibus in Lotharingiam fu-
gerat, propter discordias aliquas cum Gallis habitas Imperatoris
offensi gratiam sibi reconciliat; & abjecto Regis externi foedere,
cum quinquaginta signis peditum validoque equitatu ad Cæsarem
transgreditur. Urbis invasio cœpta est cum ardore maximo: ac
die vicesimâ Novembris, cùm Cæsar hæctenus articulari morbo
detentus in castra deveniret, eâ martialium tormentorum vi & im-
pe-

petu concussa fuit, ut illorum fragorem usque ad urbem Argentinatensem & amplius exauditum ferant. Neque dubium est, quin eam Cæsar tam potenti armorum ac militum apparatu fuisset recepturus, nisi magnanimis ejusdem conatibus obstitisset asperissima nivosaque hiems, & enata in castris dysenteria. Quo utroque ex malo, cum è centenis millibus peditum plùs quàm quadraginta millia periissent; Cæsar suorum incolumitati consulturus, tandem Kalendis Januarii obsidionem hanc, tempore tam iniquo coeptam, deferere debuit. Atque ex eo tempore, quod finè dolore non referimus, Tullum, Virodunum, ac Metæ, urbes olim Imperiales, cum adjunctis Episcopatibus in Gallorum potestate etiamnum perseverant. Ità facilius est amittere, quàm recuperare.

Sub his autem Germaniæ turbis ac mutationibus Lutherana doctrina rursus invaluit, non solùm extrà Westphaliàm; sed etiam apud nos in propinquo nobis territorio Lippiensi, uti refert Pideritius* ità scribens: *Conradus Meyer, Blombergæ nuper dejectus cathedrâ, prædicandi officium denuo resumit, reformatio purioris doctrinæ postliminio rursus incrementum capit, proficit, et per Comitatum Lippicum in pleno rursus vigore est anno Christi 1553.* Neque id emendare vel impedire potuit Rembertus Episcopus noster, cui in rebus ecclesiasticis Lippienfe territorium subest. Nam & ipse Comes Luthero pridem addictus fuerat; & ex Passaviensi transactione non licebat, ut usque ad futura comitia alter alteri in suæ Religionis exercitio molestiam faceretur. At Francisci Episcopi Osnabrugensis insanam conniventiam quis excuset? Is enim, tametsi ante annos quatuor ad Ecclesiæ Catholicæ gremium se recepisset, importunâ tamen quorundam sollicitatione hoc anno rursus permisit *Osnaburgi, ut in duas Ecclesias Parochiales, Marianam & Catharinianam, Lutherani Prædicatores à senatu revocati sint. Quæ ipsius indulgentia rei Catholicæ tam nociva & exitialis fuit, ut ex eo tempore binæ istæ ac principales parochiæ sub Lutheranorum potestate manserint, maximâque civium partem ad se attraxerint.

In Hungaria per hunc annum versabantur omnia in statu misero. Christiani, cum apud Segedinum incautiùs agerent, fœdâ clade affecti sunt à Budensi Turcarum Præfecto Ali: qui in hujus victoriæ signum, præter vexilla plurima, quinquies mille natos, è Cæsarum cadaveribus abscissos, Constantinopolim Solimanno misit. Nec multò post etiam Temesvarium ingentibus Turcarum copiis obsessum ac devictum est. Præerat huic urbi Losontius animi invicti miles: quem ipsimet oppidani, post unius mensis oppugnationem fortissimè toleratam, adegere tandem, ut

Metas obsideret, & ob morbos asperitatemque hiemis cogitur obsidionem solvere. *Sleid. l. 24. Haræus in ann. brabant. Surius, Spond. & alii passim.*

Comitatus Lippiensis ad Lutheri doctrinam relabitur. *Piderit. in chron. Lipp. germanico pag. 623.

Franciscus Episcopus Osnabrugensis Lutheranis Osnaburgi permittit iterum duas parochias, quas adhuc tenent. *Hamelm. in hist. Ev. Osnabr. Christiani prope Segedinum cæduntur in hungaria. *Palat. in Aq. Aust. Spond. hic n. 13.* Temesvarium expugnatur, ac

Turcis deditur, honestis largisque conditionibus urbem dederet. Sed magno suo ac militum suorum nocumento. Nam, ut primum urbe excesserat, contra datam fidem à Turcis invasus, & unà cum suis omnibus inauditâ barbarie trucidatus est.

Apud Indos Orientales hoc anno, die 2dâ Decembris, labores Apostolicos morte beatâ finiit S. Franciscus Xaverius, è Societate JESU Indiarum & Japoniæ Apostolus, postquam decennio toto innumeras animas à paganorum erroribus ad veræ Fidei agnitionem perduxisset. De ejus vita, miraculis, & virtutibus, non est, quòd multa scribam; cùm ea fusissimè descripta sint in libris compluribus, neque etiam abnegentur ab ipsismet acatholicis. Mihi hoc loco sufficit, ut alios non paucos taceam, testimonium Richardi Hacuithusii, hominis Angli & acatholici: qui libro *de primis navigationibus* parte 2. volum. 2. pag. 20. sancto Xaverio hæc laudem tribuit, *omnes historias Indicas, ejus miraculorum, virtutum, et gloriosi laboris in conversione gentium, plenas esse.* Quod certè signum indubium est, Fidem ejus & prædicationem fuisse Deo probatam & veram: cùm aliunde notum sit, nec egeat probatione, miracula à Deo fieri non posse in confirmationem doctrinæ falsæ.

Annus Christi 1553.

JULII III. Pontificis	4.
CAROLI V. Imperatoris	34. & 35.
REMBERTI Episcopi Pad.	7.

Philippus magnus, Henrici Brunsvicensis filius hostiliter invadit diocœsin Osnabrugensem & Monasteriensem, utrobique vindicaturus injurias, Patri suo quondam illatas à Francisco Episcopo. *Kerfenb. in hist. Anab.*

Imperii comitia, quæ in Passaviensi conventu ad pacandas Religionum discordias condicæta fuerant, in annum alium dilata sunt: partim ob affectam Cæsaris valetudinem, partim ob varia bella, non modò Cæsaris cum Gallo; sed etiam aliorum Principum inter se, vel cum Imperio. Hæc autem bella ut ordinatiùs hoc loco prosequar, incipiendum est mihi ab ea expeditione, quæ hoc anno contra Westphaliam gesta est ab Henrico juniore, ejusque filio Philippo magno, Brunsvicensium Duce Catholico. Pro causa belli hujus afferebantur injuriæ variæ, à diversis Westphaliæ primoribus acceptæ: præsertim verò à Francisco, Monasteriensis, Osnabrugensis, ac Mindensis, Ecclesiarum Episcopo, Lutheranis erroribus nuper addicæto. Is enim anno 1542, cùm Henricus Dux à foederatis Schmalkaldiensibus bello obrutus ac Principatu suo exutus est, non solùm eos tormentario apparatu; verùm etiam peditibus equitibusq; submissis

missis iuverat. Unde & postea viri sagaciores persæpe eum * ver-
bis & scripto commonuerant, ut causam hanc maturè transigeret:
alioqui periculum fore, ne Henricus Dux occasione datâ in terras
Episcopales inuoleret, & armatâ manu præteritæ læsionis aut offen-
sæ vindictam postulet. Cùm autem Episcopus tam sana monita
in aurem non admitteret; ecce tibi! Philippus magnus prædicti
Henrici filius, cum paterno exercitu repente hoc anno Visurgim
trajicit: percursisque Lippiensium finibus, in Osnabrugensem epi-
scopatum celerrimè se infundit. Præcipui copiarum Duces cum
ipso erant Christophorus* de Vriesberg diuturni stipendii miles, &
Joannes de Münnichausen Magister equitum. Hi cum aliquibus
militum veteranorum turmis præmissi, Iburgensem arcem die de-
cimâ quintâ Aprilis improvise impetu sub noctem capiunt: pro-
pèque aberat, ut & ipse Episcopus in manus eorum devenisset cum
sua pellice vel concubina; cujus amoris magis, quàm rebus aliis
vecordem animum applicabat. Certè nudus propemodum aufu-
git Monasterium: totaque arx, rerum omnium abundantia locu-
ples, unâ cum insigni bibliotheca, supellectile, pecuniis, frumen-
tis, vasis aureis & argenteis, ita ab hostibus expilata est, ut præ-
ter muros & nuda ædificia nihil penitus ibidem relictum fuerit. In-
terea Dux Philippus potissimam sui exercitus partem admoverat
urbi Osnaburgo; atque ut eam faciliùs edomaret, opportunè col-
locaverat se in colle vicinissimo, cui impositum est monasterium
S. Gertrudis. Ibi cùm ad ipsum accessissent Vriesbergius & Mün-
ninchusius, Iburgensi prædâ & spoliis acceptis divites; tremefacti
cives & Canonici suam ac totius Diocesis incolumitatem viginti
novem florenorum aureorum millibus redemere. His acceptis
mitigatus Dux continuò sua castra vertit in Diocesim Monasteri-
ensem: primòque introitu Sassenbergam Episcopi arcem occupa-
vit, villas & pagos intermedios diripuit, milites Warendorpio tu-
endo missos in fugam egit, atque ex eorum dissipatione tantum
oppidanis Warendorpiensibus terrorem intulit, ut apertis conti-
nuò portis venientem ad se receperint. Qua ex urbe cùm à cir-
cumfusis Brunsvicensium copiis gravissima perniciès Diocesi toti
impenderet; concordia tandem quæsita, & à congregatis patriæ
statibus in hunc modum sancita est, ut Franciscus Episcopus Min-
densis Episcopatum abdicaret, Julius Dux, Philippi frater, eun-
dem reciperet, Monasteriensis Diocesis Ordines Henrico & Phi-
lippo Ducibus centum millia florenorum aureorum in satisfactio-
nem darent.

Paderbornensis Diocesis nostra, cùm olim in bello Schmalkal-
diensi nihil opis vel auxilii contra Ducem Henricum attulisset, spem
sibi

*Kerffenbr.
in hist. A-
nab. Mon.

*Kerffenb.
loc. cit.

Iburgum
capit ac di-
ripit.
Chytræ &
Kerffenb.
loc. cit.
Annal.
Monast.

Osnabrugū
obsidet, &
ab ea Duce-
cessi extor-
quet 29.
millia flo-
renorum
aureorum.
Auctores
iidem.

Warendor-
pium occu-
pat, indeq;
Diocesa-
nos cogit
ad pendē-
da sibi cen-
tum millia
aureorum;
Episcopum
verò ad re-
linquendū
Julio fratri
suo Episco-
patum min-
densis.
auct. iidem

Minatur
etiam Dice-
cesis Pader-
bornensis: &
quare?
Ex literis
Cancellarie Pader-
born.

Canonici
Cathedra-
les, invasio-
nis evitan-
dæ causâ,
Julium Phi-
lippi Ducis
fratrem de-
ligunt in
Coadjutore
Episcopi
nostri.
ex iisdem
literis.
*Schilske,
aliâs Schil-
dece, prope
Bilefeldiâ,
locus à Do-
micellarû
Collegio
nobilis.
Ordines
Dicecesani
cum Phi-
lippo
brunsvi-
censî tran-
sunt, pa-
cémq; redi-
munt 25
millibus
Imperialiû.
Ex iisdem
literis,

fibi non parvam fecerat, se ab hostilibus istis Brunsvicensium inva-
sionibus immunem fore. Nihilo minùs & ipsa pœnas dare, & ad cru-
cem hanc adrepere debuit, quæsitis undecunque nonnullarum of-
fensionum causis vel prætextibus: nimirum quòd anno superiore Dice-
cesis nostra contra Volradum Comitem de Mansfeldt, ejusque militem
Gallicanis partibus adherentem, nulla sibi suisque subditis auxilia miserit,
ut à Casareis edictis oportuisset: quòd ea de causa Henricus Dux ad repel-
lendas Mansfeldii invasiones coactus fuerit auctiorem exercitum conscri-
bere, non sinè maximo suo et suorum detrimento: quòd Episcopus et Ca-
pitulum nostrum passi fuerint, ut suorum subditorum aliqui, tam nobiles
quàm ignobiles, prædicto Mansfeldio se adjunxerint; neque eos à per-
duellibus ejusmodi ausis domum revocari jusserint: postremò etiam, quòd
Episcopus et Capitulum tam nefarios subditos post commissum illud facinus
unâ cum spoliis raptisque prædis in suam patriam reverti, et ibidem hæte-
nus impunes agere ac permanere siverint. Patebant hinc, facile esse,
comminisci causam offensionis si quærat. Placare tamen ut-
cunque Duces iratos oportebat. Quare Episcopus & Ecclesiæ
majoris Canonici, ut invasionem sibi intentatam anteverterent,
convocato primùm Capitulo Julium Ducem, Henrici Brunsvicen-
sis filium & Philippi magni fratrem, sponte ac libere postularunt
in Coadjutorem & successorem Dicecesis nostræ. Deinde verò ad
quartum Kalendas Maji ab utraque parte indictus est conventus
publicus in *Schilske, in quo præter Duces antè dictos & Rem-
bertum Episcopum nostrum comparuere statuum Dicecesanorum
deputati: videlicet nomine Capituli Hugo Budde Decanus, Joa-
nes ab Hörde Senior, Henricus de Meschede Cantor, & Volper-
tus de Brencken: nomine Ordinis equestris Jodocus de Kanne,
Widekindus de Falckenberg, Wilhelmus de Krevet, Conradus ab
Oynhausen, Fridericus de Westphalen, & Jodocus de Brencken:
denique etiam nomine urbium Ludolphus Schnaërman Paderbor-
næ, & Hermannus Listing Warburgi, consules. Horum con-
fessu & voluntate, quidquid offensionum & querelarum prætexe-
batur à Brunsvicensibus, concordia pacisque causâ transactum est
his conditionibus: Primò, ut Episcopus et Ordines Dicecesani prædictis
Ducibus in compensationem damnorum penderent viginti quinque millia
dalerorum foachimicorum, quorum una medietas numeranda sit Holtz-
minda sabbatho post Ascensionis Domini, die decimâ tertiâ Maji; altera
verò ibidem sabbatho post Pentecosten, die vicecimâ septimâ ejusdem men-
sis. 2dò, ut postulatio Julii Ducis in Coadjutorem Ecclesiæ Paderbornen-
sis rata firmâque maneat: ejusdem verò postulationis confirmatio à Pon-
tifice quærat sumptu ipsius Ducis, et non Capituli. 3tiò, ut Episco-
pus unâ cum patria statibus curet ea bona, quæ in superiore bello prædictis

Du-

Ducibus et eorum subditis per Diœcesanos nostros ablata fuerint, suis Dominis restitui aut compensari. etc. Superfunt adhuc illius transactionis literæ, linguâ Germanicâ scriptæ, quarum initium & finis est:

NOs Dei gratiâ Henricus junior, et eâdem gratiâ Nos Philippus Magnus, pater et filius, ambo Duces Brunsvicenses et Lunenburgenses, pro nobis et heredibus ac successoribus nostris, ex una, Et Nos Dei gratiâ Rembertus Episcopus: item Nos Hugo Budde Decanus, Joannes ab Hörde Senior, Henricus de Meschede Cantor, Volpertus de Brencken, totumque Capitulum Cathedralis Ecclesiæ Paderbornensis: Et Nos Jodocus à Kanne, Widekindus de Falckenberg, Wilhelmus de Krevet, Conradus ab Oynhausen, Fridericus Westphalen, et Jodocus de Brencken: itemque Nos Ludolphus Schnaërman Paderbornæ, et Hermannus Listing Warburgi, Consules, nomine nostro et omnium Pralatorum, Nobilium, urbium, et universæ communitatis territorii vel Diœcesis Paderbornensis, pro Nobis et nostris quorumlibet heredibus ac successoribus respectivè, ex altera parte: profitemur et notum facimus etc. - - - Actum et datum in Schilskè, die Veneris post Jubilate, anno post natiuitatem Christi Domini et Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

Similes pecuniarum emulgenderum tituli à prædictis Ducibus adinveniuntur contra diversos horum locorum Comites & urbes. De Huxaria scribit Erbenius apud Paullinum: Anno MDLIII ciues nostri denuò Philippo Magno Brunsvicensi pro multa dedisse dicuntur ter mille Joachimicos, quòd Ottoni Malsburgio liberum transitum permiserint super pontem Wiseranum, Volrado Mansfeldiensi tunc Fürstenbergam incendente. Ex Comitatu Lippiensi, Hojano, & Schawenburgensi, multa pariter auri & argenti millia similibus de causis extorta esse, testantur Chytræus & Kerffenbrochius: tametsi neuter ipsorum addat, quid & quantum pecuniæ ab his emunctum fuerit.

Alterum & longè truculentius bellum hoc anno gestum est cum Alberto Brandenburgico; nempe eodem illo, de quo tam multa, inhumanè barbarèque facta, ad annum præcedentem retuli. Hic solutâ obsidione Metensi iussus erat hiemare Treviris, donec ei Cæsar stipendia solveret, ac deinde eum rursus ad alios belli usus evocaret. At ille magis cupiditati suæ, quàm Cæsari militare gestiens, mense Februario cum acceptis pecuniis continuò revolat in Franconiam; ut ibidem ea, quæ anno superiore à Norimbergensibus, Herbipolensibus, ac Bambergensibus, iniquissimè extorserat, vi armorum consequeretur. Nec multò post (cum iidem se opponerent, & violentas pactiones suas, quas tunc inièrant, Imperiali Cameræ iudicio rescissas, atque in irritum revocatas esse dicti-

Simili modo etiam Huxaria, & plures Westphaliæ & Ostphaliæ Comitatus multati sunt. Erben. in addit. ad chron. Huxar. Chytræus, Kerffenb. & alii. Albertus Brandenburgicus, è domo Anspacensi, barbarè grassatur in ditio- ne Herbipolensi, Bambergensi & Norimbergensi. Sleid. l. 24. Chytræus l. 18. Saxon.

dictarent) novo incensus furore in ipsorum ditones irruit: ibiq; tam foedè ac barbarè grassatus fuit, ut non modò omnia circa Bambergam, Herbipolim, ac Norimbergam evastaverit; sed etiam inter alia crudelitatis argumenta, duas urbeculas, Lauffen * & Altorff, clausis earum portis incenderint, non finè tristi multorum hominum concrematione. Multùm à Cæsare & aliis Principibus laboratum est in pacando hoc illius tumultu, etiam oblatis conditionibus faventissimis. At, cùm hæc omnia nihil proficerent apud hominem turbulentum, & suæ tantùm cupidini inservientem; eò tandem res devenit, ut Mauritius Saxo & Henricus Brunsvicensis (qui & ipsi postmodum se petendos esse verebantur) cum Episcopo Herbipolensi, Bambergensi, Moguntino, & aliis Principibus communi foedere in eundem Albertum irent. Jamque Henricus Dux non modicam suarum copiarum partem unà cum Philippo Magno filio suo in Franconiam miserat, ut ibidem se conjungeret * Principibus Franconiis & eorum exercitui. Quo animadverso, Albertus Marchio incredibili celeritate per Thuringiæ terras convertit se in Saxoniam inferiorem; occupatòque Halberstadio, in Henrici Ducis regiones irruit, populationibus & incendiis omnia pro suo more vastaturus. Nec minore animorum contentione abeuntem infecuti sunt Mauritius Saxo, & Philippus Magnus à Franconia redux. Qui ut primùm Northufii in Thuringia se conjunxerant, ab eodem persequendo non priùs destitère, donec eum die nonâ Julii prope Sivershusium pagum, duabus ferè horis Peinâ dissitum, ad pugnam sisterent. Certatum acerrimè ab utraque parte: demum verò Mauritius & Henricus, prostrato exercitu Albertino, nobilissimam victoriam retulère; tametsi non finè suo & suorum sanguine. Mauritius enim tertio post pugnam die ex vulnere accepto obiit: Philippus Magnus & Carolus Victor, Henrici Brunsvicensis filii, in acie ceciderunt: Fridericus Dux Lüneburgicus, inflictâ Lethali plagâ Cellas abductus, & undecimâ post prælium die extinctus est. Ex aliis occubuerunt Comites * quatuor, Nobiles plùs * quàm ducenti, milites gregarii quater mille & amplius: atque hi potissimùm erant milites Albertini, quorum præcipui ductores aut cæsi, aut capti sunt, relictis vexillis equestribus quatuordecim, pedestribus verò quinquaginta quatuor. Albertus, quem ex eo certamine Deus ad acerbiora fata refer-vârat, confugit primò Hannoveram ad Ericum Ducem, Calenbergæ Principem, suæ factioni deditum; indè verò Brunsvicum, urbem Henrico Duci à pluribus annis refractariam. Ubi, cùm suarum copiarum reliquias novis auxiliis non nihil instaurâsset; rursus ab Henrico Duce, die duodecimâ Septembris, haud procul à

* *Chytraus*
17. *Saxon.*
Spangenberg.
in chron.

Mansf.
recusat pacem, sibi oblatam faventissimis conditionibus.

Auctores
ibidem.
& *alii.*

* *Camerar.*
in annotat.
rer. princip.
Spangenberg.
chron.

Mansfeld.
Irruit in terras Henrici Ducis Brunsvic.

Chytraus l.
18. *Saxon.*
Spangenberg.
ibid.

Prope Sivershusium gravissimè cæditur ab Henrico Brunsvic. & mauritio Saxone; sed victoriâ etiam victoribus cruentâ.

auct. ibidem
* *Chytraus*
l. 18. *Saxon.*

* *Spangenberg.*
in chron.

Mansfeld.
Non longè post iterum cæditur ab Henrico Brunsvic. prope Brunsvicū;

mon
litum
loco
cos
fidu
nam
rum
paul
ptus
lut h

nab
lore
abfo
gen
ren
fibu
ex
è m
gar
abf
tibu
rite
lan
ani
be
hil
&
gr
lau
vit
loc
un
ra
re
co
m
Ca
se
sa
re
tu

mo-

monasterio Riddagshufano cæsus ac profligatus est, præcipuis mi-
litum* suorum ductoribus interfectis. Tum verò desperatâ hîc
locorum securitate (nam & Erixi Brunsvicensis uxor ante dies pau-
cos cum Henrico Duce* transegerat) per Thuringiæ fines cum re-
fiduis equitibus in Franconiam revolavit, meliorem inibi fortu-
nam, quamvis irato Numine, tentaturus. Sed jam ordo fato-
rum ejus devolvi ac deglomerari cœperat in perditionem ejus. Nam
paulò post ab Imperiali Camera per solennem sententiam proscri-
ptus est; simulque pænis gravissimis vetitum, ne quis eidem ve-
lut hosti publico vel auxilium, vel receptum præberet.

Interea temporis Franciscus Episcopus Monasteriensis & Of-
nabrugenfis, Mindensi infulâ jam exutus, præ nimia tristitia ac do-
lore mortales oculos in mortem clausit. Animus ei fuerat, post
abcessum Philippi Brunsvicensis in Episcopatum suum Osnabru-
gensem regredi. Id autem recusabant ejusdem Diœcesis Ordines,
renuntiantes ei: auxilia quondam Landgravio & Schmalkaldien-
sibus foederatis fuisse præstita citra omnem consensum Ordinum:
ex ea causa profluxisse recentissimas calamitates ac miseras, quas
è moderna Brunsvicensium invasione ceperint: atque idcirco ro-
gari à se, ut ab hujus Diœcesis aditu ac gubernatione se tantisper
abstinere velit, donec illa ex ingentibus debitis, & aliis calamita-
tibus indè contractis, eluctata sit. Quo responso cum eidem pa-
riter omne illic imperium abrogaretur; etiam alteram hanc infu-
lam sibi quodammodo subtractam videns, cum incredibili dolore
animi Wolbecam abiit, ibique intrâ paucas hebdomadas lentâ ta-
be consumptus obiit die decimâ quintâ Julii. Inter ejus gesta ni-
hil gloriosius, quàm Anabaptistarum Monasteriensium extirpatio,
& restitutus ibidem Catholicæ Religionis vigor, qui jam ante in-
gressum Anabaptisticæ seditionis eversus fuerat. Sed quas indè
laudes & honores æternos meruit, foedissimè postmodum obfusca-
vit, partim apostasiâ ac desertione Fidei Catholicæ, de qua plura
locuti sumus ad annum 1543; partim libidine & incastis amoribus
unius feminæ, Annæ Poëlmanniæ, Iburgensi in oppido commo-
rantis. Huic tanta in eum potestas erat, ut ipse regeretur, & ipsa
regeret; ille quodammodo colum teneret, & illa sceptrum; uti
coævus Auctor* his verbis exprimit: *Principalis Celsitudo sua ni-
mùm obsecundabat voluntati unius mulieris, quæ ipsi imperabat. Unde
Cancellarius et consiliarii ejus discedebant ab eo, dicentes, nolle se de-
servire Domino, apud quem femina teneret sceptrum. Princeps habebat
sacculum, et ipsa pecuniam. Cùm Philippus Dux Brunsvicensis occupa-
ret Iburgum, ipsa habitabat ibi. Sed hac de re satis, ac forsitan nimis mul-
tùm.* Neque mihi dubium est, quia idcirco Deus illum tam acer-

indèq; rur-
sum fugit
in Franco-
niam.

* Camer. in
annot. rer.
præcip.

* Chytraus,
l. 18. Saxon.

Proscribitur
ut Impes-
rû hostis ab
Imperiali
Camera.

Chytraus
Spangenberg
& alii.

Franciscus
Ep. monast.
& Osnabr.
in diœcesin
Osnabru-
gensem re-
versurus, ab
Ordinibus
Diœcesanis
rejecit:

Chytraus l.
18. Saxon.
Annal.

Monast.
Nec multò
post micro-
re animi
consumptus,
moritur die
15. Julii.

Ejusdem
laudes &
vitia.

* Anonym.
in chron.
Monast. x.
pud Anton.
Matthæi.

bis gravibusque malis ante mortem affligi fuerit, ut ærumnis temporalibus castigatus, pœnitentiam salutarem ageret, & mortis æternæ supplicia subterfugeret. Certè illum Catholicè mortuum, & sacramentis extremis à Sacellano suo Joanne * Cõitenio ritè præmunitum esse, Monasteriensium annales perhibent. Qui tamen insuper adiungunt (id quod summopere demireris) tot Episcopatum possessorem obiisse pauperem & ità obæratum, ut non modò suis ministris propter stipendia non perfoluta; sed etiam aliis creditoribus quàm plurimis ob ingentia nomina, gravi ære obstrictus manserit. Nimirum tales plerumque sunt opes ecclesiasticæ, ut modicæ ferè semper sufficiant; immodicæ per modum nivis dilabantur. Corpus ejus intrà dies proximos Monasterii receptum, & in Ecclesia Cathedrali ab australi latere (quem chorum S. Joannis nominant) honorificè tumulatum est cum hac inscriptione lapidis:

Franciscus, Dei gratiâ Episcopus Monasteriensis ac Osnabrugensis, Administrator Ecclesiæ Mindensis, de generosa et Illustri Comitum de Waldegg familia ortus, hîc sepultus est: qui hanc urbem, ab Anabaptistis occupatam, post longam et difficilem obsidionem civibus tandem restituit. Obiit autem die XV. Julii, anno 1553, circa horam septimam in arce Wolbeck: cujus anima requiescat in pace! Amen.

Monasterii
in ejus locum
eligitur
Wilhelmus
de Ketteler,
Chytraus l.
18. Saxon.
Ann. Mon.
ms.

*germanicè
Hddertj
*vide Re-
cessus Imp.
frustra ean-
dem infulam
prenante
Jodoco à
Reck, olim
Episcopo
Derpatensi
in Livonia.
Chytraus
ibid.
Qui postea
uxorem
duxit,
Chytraus
ibid.

Sextâ post obitum ipsius die, nimirum vicesimâ primâ Julii, à Capitulo Monasteriensi in ejus locum surrogatus est perillustris & generosæ Familiæ vir Wilhelmus de Ketteler, Godefridi * vel Godehardi filius; de cujus genealogia (recta, an irrecta, nescio) videri potest Chytraus. Fuerat is antea Cathedralis Ecclesiæ Præpositus, eodémque tempore simul à consiliis intimis in aula Wilhelmi Clivorum Ducis; à quo etiam velut Orator & Legatus anno 1552 ad conventum * Passaviensem, & anno 1550 ad comitia Augustana missus est. Competitorem infulæ nactus erat Jodocum à Reck, ejusdem Ecclesiæ Canonicum, & olim Episcopum Derpatensem in Livonia: qui paulò antè, propter imminentes Moscorum invasiones, Ecclesiam suam deseruerat. Is, cum ante fugam suam omnia Derpatensis Episcopatus bona aliis oppignorasset, & hac arte ingentem auri & argenti copiam in suos sacculos congestisset; splendido conviviorum apparatu multorum animos aucupari, & in suas partes inclinare studuit. Sed quia ipsum hæc spes fefellerat, paulò post Canonicatus suo renuntiavit; & secularem Nottelensis Collegii domicellam, Joannam ab Heiden, matrimonio sibi conjunxit, melior futurus vir, quàm sacrorum Antistes. Ità non omnibus omnia conveniunt.

Ad

Ad Osnabrugensem insulam Cathedralium Canoniorum postulacione accitus est Joannes Comes de Hoja, vir insigni eloquentiâ, eruditione, prudentiâ, & studio proferendæ Religionis Catholicæ. Natus hic erat *Wiburgi in Finnia, Patre Joanne Comite Hojano, matre Margarethâ Gustavi Suecorum Regis sorore, quæ patri ejus ob egregiam virtutem in bello præstitam desponsata fuit. Post humaniores literas in terris Suecorum hausas, altioris doctrinæ & linguarum studio primùm in Gallias, deinde in Italiam profectus est; ibique *itâ se excoluit, ut præter multiplicem eruditionem, simul etiam septem linguarum, Sueciæ, Germanicæ, Latinæ, Græcæ, Gallicæ, Italicæ, & Hispanicæ, perfectam notitiam acquisiverit, singulis ad loquendum & scribendum expeditissimus. Quæ de causa etiam à Cæsare expetitus, & in Imperiali Camera Spirensi supremus causarum Judex vel Præses constitutus fuit, priusquam ad Osnabrugensem cathedram vocaretur.

Denique Mindensis Episcopatus, quem Franciscus Episcopus adhuc vivens dimittere coactus fuerat (utî suprâ vidimus) obvenerat quidem Duci Julio, Henrici Brunsvicensis filio. Sed, cum ipsius fratres, Philippus Magnus & Carolus Victor, die nonâ Julii in prælio Sivershusano cecidissent; paterni Ducatus adeundi cupidine, Mindensem insulam abdicavit in favorem Georgii patris sui, Coloniensis Ecclesiæ Præpositi. Et hic sacris istis honoribus, propter singularem orthodoxæ Fidei constantiam, longè dignior erat; quàm Julius Dux, ad errores Lutheranos admodum propensus: utî suo loco videbimus, cum ad mortem Henrici patris narranto pervenerimus.

Coloniæ per hunc annum grassabatur horrenda pestis, quæ nonnunquam intrâ diem unicum ducentos homines è vivis exturbabat. Memorantur ex ea per Æstatem & Autumnum periisse circiter viginti quinque millia hominum. His indefessam in sacramentis administrandis operam præstitere Patres è Societate JESU, unâ cum Patre Kesselio, collegii Coloniensis Rectore primo. Visusque est Deus charitatem hanc Apostolicam itâ remunerari, ut è prædictis Patribus, inter quotidiana funera oberrantibus, non solum nemo *defunctus fuerit; verùm etiam complures alii, ad quos animarum juvandarum causâ accedebant, ex eorum adventu & spirituali consolatione curati sint. Unde &, Orlandino teste, *ea interdum voces audiebantur in populo, quotquot sua Leonardo peccata aperirent, eos protinus convalescere, et vitam instituerent san-* *ctiorem.*

De bellis exteris, Gallum inter & Cæsarem hoc anno gestis, nihil hîc memorare volui: tum quia nihil faciunt ad scopum hi-

Osnaburgi deligitur Joannes Comes de Hoja. *Chytraus l. 11. Saxon. ad ann. 1574. & l. 23 ad ann. 1574. *Chytraus l. 23. ad ann. 1574.

Julius Dux brunsvicensis mindensem insulam sibi delatam abdicat in favorem patris sui Georgii Ducis.

Chytraus l. 18. Saxon. Hamelm. in chron. Mind. pag. 559.

Coloniæ moriuntur ex peste 25. millia hominum. Chron.

Trem. ms. Orland.

infrâ cit. Obsequia Patrum S. J. in juvandis ibidem pe-

stiferis. *Orlandin. in hist. Soc. Jesu, part. 1. l. 13. n. 27.

storiæ nostræ; tum quia ad hunc annum satis multa è rebus Westphalicis occurrerunt, quæ calamum nostrum præ ceteris deposcebant.

Annus Christi 1554.

JULII III. Pontificis 5.
CAROLI V. Imperatoris 35. & 36.
REMBERTI Episcopi Pad. 8.

Albertus
Brandenburgicus, Germaniæ turbator ab Henrico Brunsvicensi iterum cæditur in Franconia. *Spangenberg. in chron. Mansf. Haræus in ann. brabant. Camer. ad hunc annũ.*

Albertus Marchio Brandenburgicus, uti sub anni prioris exitum à Camera Imperiali; sic etiam hoc anno ab ipsomet Cæsare per edictum publicum, Bruxellis editum, proscribitur. Ille tamen, contemptis hisce fulminibus, pergebat adhuc spirare bella, & variis in locis corrogare militem, quo nefarias molitiones suas, ante biennium coeptas, pertexeret. Sed Henricus Dux Brunsvicensis, à quo jam bis gravi clade percussus fuerat, ipsius tergo cum suis & Episcoporum Franconicorum copiis continuo insitebat: neque prius ab eodem persequendo destitit, donec eum in Bambergensi ditione prope silvam Steigerwaldiam assecutus est. Ibi, cum ad manus conferendas veniretur, Henricus Dux novam ab hoste victoriam retulit. Alberti equitatus in fugam actus, pedites omnes vel interfecti vel in prælio capti, reliquus apparatus belli cum tormentis & impedimentis omnibus potestati victoris traditus ac derelictus: nec multò post etiam fortissima Alberti Marchionis arx Plasenburgum* propter alimentorum & victus penuriam se spontè dedit. Ità magnus hic turbator Germaniæ, tandem omnibus ditionibus suis ejectus & exutus, in Galliam profugit: ubi tamen haud magnis à Rege gratiis receptus fuit; quòd & istic perfidiæ suæ vestigia ante biennium reliquisset, & nunc veniret, non ut auxilium ferret, sed ut rogaret. Proinde, cum & ibi se neglectum cerneret, suòque ære per sesquiannum tenuiter victitasset; ad Marchionem Badensem, affinem suum, precariò se recepit: brevique post, *inter ingentes cruciatus, et vermiculorum* è putrescenti corpore enascentium corrosiones*, turbulentam animam exhalavit Pfortzheimii die 8. Januarii, anno 1557, ætatis suæ tricesimo quinto. Dignus, cujus tumulo inscriberetur vulgatum illud: *hic quiescit, qui nunquam voluit quiescere.*

In Italia, Gallia, & Belgio, fervebant adhuc bella, Cæsarem inter & Gallum à biennio coepta. Decertatum ab ambobus eventu vario: sed in Italia tamen Mars longè faventior erat Cæsareanis,

*arx illa imminet urbi Culmbacensi. Ditionibus omnibus exutus, in Galliam fugit; ibique neglectus & exul moritur Pfortzheimii. *Haræus loc. cit. Camer. in annotat. rer. princip. *Camerar. loc. cit. ad ann. 1557.*

nis, quàm Gallis. Illic enim die 2dâ Augusti, Marignanus copiarum Cæsarearum ductor tam insigni clade profligavit Strozium Gallorum ducem, ut eorum circiter* quinque millia occisa, ac duo millia cum centum & amplius vexillis militaribus in prælio capta sint, amissis ex parte Cæsareorum vix quadraginta viris. Quæ victoria cum in die S. Stephani Papæ martyris impetrata sit in agro Pisano; Cosmus I. Hetruriæ Dux* in memoriam ejus instituit Ordinem equestrem S. Stephani.

In Anglia reflorescebat Catholica Religio per Mariam Reginam, Henrici VIII ex Catharina Hispana filiam; quæ superiore anno post obitum Eduardi Regis, pridie Nonas Julias in tenera ætate mortui, ad Regni istius thronum evecta erat. Hæc deinde Philippo Caroli Imperatoris filio, solennibus nuptiis hoc anno conjuncta est Wittoniæ in Anglia, die vicesimâ quintâ Julii: nec multo post Anglia tota à Cardinali Polo ad obedientiam summi Pontificis reducta, & à schismate ac hæresibus præteritis felicissimè absoluta fuit. Magnum gaudium res illa peperit universo orbi Catholico, si Galliam exceperis. Sed eheu! lætitia ista brevi rursus in luctum abiit, quando hæc Regina quadriennio post cum ingenti bonorum omnium dolore è vivis abiit, nullâ prole post se relicta, quæ Catholicam Religionem sustineret.

Hæc de aliis in Europa gestis breviter attingere necessarium duxi: nunc etiam ad ea pergo, quæ ad historiam Westphaliæ spectantim pertinent. In Episcopatu Osnabrugensi faustissimum hoc anno regimen adortus est Joannes Hojanus, vir & Cæsari gratus, & summo Pontifici. Ejus postulatio à Julio Papa Romæ admissa & confirmata est tertio Kalendas Aprilis, uti constat ex hoc diplomate ad Collegium Cathedrale misso.

Julius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Capitulo Ecclesie Osnaburgensis salutem, et Apostolicam benedictionem. Hodie postulationem de persona dilecti filii, Joannis Electi Osnaburgensis, in Episcopum Osnaburgensem, per vos et dilectum filium Decanum et Seniorem Ecclesie vestra Osnaburgensis, Ecclesiam ipsam certo tunc expresso modo Pastoris solatio destitutam, ritè celebratam, de fratrum nostrorum consilio Apostolicam auctoritate admisimus; ac eundem Joannem Electum dictæ Ecclesie in Episcopum præfecimus et Pastorem, curam et administrationem ipsius Ecclesie sibi in spiritualibus et temporalibus plenariè committendo, pro ut in nostris inde confectis literis plenius continetur. Quocirca etc. - - Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominice millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, tertio Kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno quinto.

Galli à Cæsareis magnâ clade cæduntur in Hetruria, *Hæc in ann. brabant. Spond. hic n. 5. *Spond. ib.

Maria Angliæ Regina, Eduardo fratri ante annu suffecta, rem Catholicam restituit; & hoc anno despondetur Philippo Caroli V. Imperatoris filio, Hæc in ann. brabant. Spond. hic & ad ann. præced. Surius, & alii passim. Joannes Comes de Hoja, Electus Ep. Osnaburgensis, confirmatur à Pontifice.

Litera Osnabrug. descripta ex autographo.

Gra-

Wilhelm^o
de Ketteler,
electus Mo-
nasteriensis
à sede Pon-
tificia con-
firmatur;
sed non si-
nè difficul-
tate.

*Anton.
Matthæus
to. 8. Ana-
lect. vet.
avi, in no-
tis ad catal.
Ep. Mon.
Matthæi
Tympii
pag. 274.

Graviorem in curia Papali remoram invenit Monasteriensis Electus, Wilhelmus de Ketteler: sive quòd à suscipiendo sacerdotio alienior esset; sive quòd in aula Clivenfi nimium adhæsisset Georgio Cassandro, & aliis de integritate Fidei Catholicæ non leviter suspectis. Certè Cassandrum inter & ipsum, extitisse novimus non parva commercia literarum; & inter has unæ sunt, per quas Wilhelmus eundem consuluit de præstatione hujus juramenti *Episcopalis: *Ego Wilhelmus, Electus Monasteriensis, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro sanctæque Romanæ Ecclesie, et Domino nostro Julio III, suisque successoribus Canonicè intrantibus etc.* Postremò tamen ob Ecclesiæ detrimenta, quæ ex diuturniori vacatione timeri poterant ac debebant, à Romana Curia impetratum est, ut ei plena Monasteriensis Episcopatus adeundi & administrandi potestas fieret. Unde & anno sequente Monasteriensem in urbem cum honore publico se introduci, & consuetâ statuum Dicesanorum pompâ inaugurari fecit.

Monasteriū
Flehtorpi-
ense Ordini
S. Benedic-
ti versatur
in statu
mifero,
ex antiquis
literis Pa-
derborn.

*ex instru-
mento ele-
ctionis.
Meinolpho
Abbate
mortuo,
ibidem ex
compro-
misso nov^o
Abbas con-
stituitur &
postulatur
Joannes
Rade, pro-
fessus in
Liesborn.
ex iisdem
literis an-
tiquis.

In Episcopatu nostro Paderbornensi, vigilantia & sollicitudine Remberti Episcopi nostri, adhuc omnia, quæ ad Catholicam Religionem pertinent, videbantur in statu bono. At in aliis territoriis vicinioribus, quæ tantum spirituali jurisdictioni Antistitis nostri subjacent, propriorum Dominorum inconstantia ac defectione multa jam pessumbebant, non solum in Ecclesiis parochialibus; verum etiam in variis monasteriis, intra eorum ditionem positis. Inter alia, monasterium Flehtorpiense Comitatus Waldecensis (quod virorum religiosorum ex Ordine S. Benedicti erat) propter invalescentem hæresin, tam in temporalibus, quam in spiritualibus bonis maximopere deficiebat. Et jam hoc anno, quo Meinolphus Abbas ibidem die decimâ quintâ Maji è vivis abiit, eâ personarum* paucitate laborabat, ut in toto monasterio præter Priorem & Cellerarium nemo superesset, quàm unus junior monachus professus. Quare, cum ad novi Abbatis electionem procedi oporteret, necesse fuit ad aliorum auxilia confugi; rogariq; tres Abbates viciniore, Arnoldum Ss. Petri & Pauli Apostolorum, in Abdinghoff, Gerhardum B. MARIE Virginis in Marienmünster, & Rotgerum S. Alexandri & sociorum ejus in Graëffschafft, velut istius monasterii visitatores à congregatione Bursfeldiensi designatos, ut in hoc difficili electionis negotio suæ paucitati ac personarum inopiæ subvenirent. Sed & hi, dum ad tempus constitutum in monasterio Flehtorpiensi convenissent, rursus aliud obstaculum invenere à prohibitione Comitum Waldecensium, qui pro Lutherano ingenio suo novam electionem impediabant; malebantque, monasterium hoc paulatim emori, quàm ad pristinum flo-

flo-

florem revocari. Unde prædicti Abbates unà cum tribus illis monachis, qui ibidem adhuc supererant, coacti sunt pro futura Abbatis electione locum alium circumspicere: tandèmq; habitis inter se consiliis placuit, pridie Idus Julii rursus convenire Paderbornæ in monasterio Abdinghoffensi, quò & Conradus Flechtorpiensis Ecclesiæ Cellerarius nomine suorum venit. Ibi verò à prædictis Abbatibus & Conrado Cellerario per viam simplicis Compromissi delectus est Frater Joannes Raden, professus in Liesborn, & Virginum Benedictinarum confessarius in Wittmersen. Qui & eadè die; nimirum decimâ quartâ Julii, Remberto Episcopo nostro ad confirmandum & benedicendum præsentatus fuit; uti constat è veteribus literis nostris, cum authentico electionis instrumento ad eundem exaratis, quæ ità habent:

Reverendo in Christo Patri et Domino, D. Remberto Ecclesiæ Paderbornensis Episcopo etc. - - - In nomine Domini amen. Prior et conventus (quamvis defectu personarum exigui numeri) monasterii dicte *MARIÆ Virginis in Flechtorp, Ordinis divi Benedicti, vestra Reverenda Paternitatis humiles et devoti filii, cum omni reverentia orationumstrarum suffragia, ac infra scriptorum cognoscere veritatem. Quia propter vacationem diuturnam monasteria, Pastoralibus solatiis destituta, gravia tam in spiritualibus, quàm temporalibus, dispendia patiuntur: idcirco anno Domini infra scripto, die quidem decimâ quintâ mensis Maji, defuncto piæ memoriæ Meinolpho, Abbate novissimo monasterii nostri præfati, ac ipsius corpore cum devotione et reverentia tradito Ecclesiasticæ sepultura, ne ipsum monasterium viduitatis suæ incommoda diutius deploraret, fuit certus dies à nobis ad electionem futuri Abbatis celebrandam concorditer assignatus. Convocatis igitur secundum statuta nostra Venerabilibus et Religiosis Dominis, Arnolde in Abdinghoff, Gerhardo in Marienmünster, et Rotgero in Graßschafft monasteriorum Abbatibus, et visitatoribus nostris, per Capitulum annale nobis deputatis, ad monasterium nostrum prædictum pro electione futuri Abbatis celebranda, fuerunt præfati Abbates, ne ad electionem procederent, pro parte Comitum de Waldecke impediti. Assignato itaque alio loco et die per eosdem Dominos Abbates, hoc est, loco monasterii Abdinghoffensis, et die sabbathi decimâ quartâ mensis Julii, eisdem Abbatibus unà cum Cellerario nostro Domino Conrado, cum constitutionis procuratorio et potestatis dationis eligendi per eundem præsentato, plenariam, ad electionem futuri nostri monasterii Abbatis, propter defectum personarum nostri Conventus concessimus facultatem. Convenientibus ergo præfatis Dominis Abbatibus et Cellerario nostro, in loco Capitulari ejusdem monasterii Abdinghoffensis, et die suprâ dictâ, post solennem Missæ de S. Spiritu decantationem, et juxta decreta concilii Basileensis procedere volentibus, placuit eisdem præfatis*

Abba-

Ejusdem confirmatio & benedictio more antiquo petitur à Remberto Episcopo Paderborn.

Literæ hæc de re datæ ad Rembertum Episc. Ex veteribus ms.

Abbatibus maturâ deliberatione præhabitâ, per formam et modum Compromissi simplicis dicto nostro monasterio de novo Abbate (præstitis hinc inde per eosdem Abbates et Cellerarium nostrum prædictum juramentis) providere. Unde præhabitis deliberationibus Abbatum sæpeditorum et Cellerarii nostri concorditer elegerunt et nominârunt religiosum Fratrem et Dominum Joannem Rade, Patrem et confessorem in Wittmersen, Diœcesis Monasteriensis, monachum professum in Liesborn ejusdem Diœcesis, virum utique providum et discretum, literarum scientiâ, vitâ, et moribus meritò commendandum, in sacris Ordinibus et atate legitima constitutum, in spiritualibus devotum, Religionis et observantia regularis zelatorem, aliisque multiplicibus castimonia et sanctimonia virtutibus insignitum. Quem unus præfatorum Abbatum, Dominus Gerhardus Abbas in Marienmünster, vice suâ et suarum collegarum pronuntiavit sub hac verborum forma: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, amen. Ego Frater Gerhardus Abbas in Marienmünster etc. . . . .

Quâ electione sic ritè celebratâ, et cantico Te Deum decantato, aliisque servandis servatis, tandem consensu ipsius Electi per prædictum nostrum Cellerarium . . . humili precum instantiâ flagitato: Idem Electus, post humilem insufficientiæ suæ allegationem, demum divina nolens resistere voluntati, annuit votis nostris, electioni de se factæ consentiens. Quapropter Reverendæ Paternitati vestræ, tam devotè, quàm humiliter, unâ cum dicto electo supplicamus, quatenus electionem ipsam sic canonicè et solemniter celebratam confirmare, ac eidem Electo munus benedictionis favorabiliter impertiri, aliisque, pro ut opus fuerit, opportunè providere dignemini: ut Deo authore nobis et nostro monasterio velut Pastor bonus præesse valeat utiliter, et prodesse; nōsque et alii ejus subditi sub ipsius regimine, in observantia regulari, Domino virtutum salubriter militare possimus. Acta sunt hæc in loco capitulari monasterii Abdinghoffsensis, sub anno Domini millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quarto, Indictione 12, die quidem sabbathi, 14 mensis Julii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris ac Domini, D. Julii divinâ providentiâ Papæ III. anno quinto. etc.

Rembertus Ep. Paderb. componit controversiam, habitâ cum Philippo Comite Spiegelbergensi de limitibus Pymontanis & Schwalenbergensibus, Quæ autem fortuna postmodum Flechtorpiensi huic monasterio evenerit; quomodo illud per facinorosam immundamque vitam Balthazaris Haghmeisteri, Abbatis ultimi, quotidie in pejuserit, ac tandem à Comitibus Waldecensibus extinctum fuerit; apertius ostendetur quadriennio post. Rembertus interim Episcopus noster, de terris propriis maximè sollicitus, composuit hoc anno duas graves controversias, quas habebat cum vicinis. Prima erat inter ipsum & Bernardum Comitem Lippiensem ex una parte; atque inter Philippum Comitem Spiegelbergensem & Pymontanum ex altera parte, ratione limitum Pymontanorum & Schwa-

Schwalenbergensium. Hæc autem controversia feriâ quartâ Pentecostes (quæ erat decima sexta Maji) interveniente Comite *Ot-
tone de Holstein, Schawenburg, & Sterneberg, feliciter complanata est in oppido Lügde: ubi, præter Ottonem Comitem prædictum, velut arbitrum, convenêre simul Bernardus Comes de Lippe, Philippus Comes de Spiegelberg, & ex parte Episcopi Capitulique Paderbornensis, Dominus Philippus de Westphalen Præpositus, Volpertus de Brencken, Henricus de Meschede, Canonici, Philippus ab Hörde Præfectus aulæ, Widekindus de Falckenberg satrapa in Herstelle, & Henricus von Cöllen Cancellarius.

Altera lis erat Nobilium de Amelunxen in territorio Corbejensi, disceptantium cum Episcopo nostro de limitibus inter Beverungam oppidum Diœcesis nostræ, suosque pagos Amelunxen ac Drencke. Sed & ista lis, intervenientibus Dominis Ludolpho de Klencke & Melchiore de Steinberge, non minùs prospere composita est Beverungæ feriâ quintâ post S. Galli: ubi præter modò dictos interventores & arbitros convenerunt ex parte Amelunxiorum Reinardus, Joannes, Gerhardus, & Ludolphus de Amelunxen, fratres & cognati; ex parte verò Episcopi & Capituli nostri, Henricus de Meschede Cathedralis Ecclesiæ Cantor, Volpertus de Brencken Canonicus, Hermannus de Mengersen satrapa Swalbergensis, Joannes de Spiegel Marefchallus hæreditarius, Hermannus de Viermund satrapa Dringenbergensis, Philippus ab Hörde Præfectus aulæ, Widekindus de Falckenberg satrapa Heristallensis, & Henricus von Cöllen ad S. Udalricum Præpositus, & Cancellarius.

Finem hujus anni dolendâ morte suâ funestavit egregiæ doctrinæ, zelique ardentissimi vir, Jacobus Schöpferus, Tremonia in Westphalia natus, & ibidem Pastor ad Beatam Virginem. Is, cum ætatem primam humanioris literaturæ studio solerter excoluisset; reliquum suæ vitæ tempus altioribus disciplinis & scripturarum sanctorumque Patrum lectioni tam utiliter impendit, ut apud eruditos & pios quosque magnam sui nominis existimationem promeruerit. Admotus deinde ad sacram ædem cathedrâmq; B. MARIE Virginis, integerrimi Pastoris & ferventissimi concionatoris officium annis quàm plurimis cum laude maxima conjunxit; idque infestissimo Lutheranae hæreseos tempore, quo etiam viri boni propter insanos ubique motus de sua Fide & salute periclitati sunt. Unde etiam id consecutus est, ut quemadmodum passim antiqui scriptores referunt, urbs Tremonia vivente ipso in Catholica Religionis observantia perstiterit; quæ tamen haud multò post, cum ejusmodi columna cecidisset, præcipiti lapsu in

*ex veteribus literis cancellaria Paderb.

Item aliam controversiam, cum nobilibus Amelunxiis habitam de limitibus inter Beverungenses, & Corbejenses pagos Amelunxen & Drencke. Ex antiquis literis Beverung.

Tremonia in Westphalia hoc anno mortitur Jacobus Schöpferus, Pastor & concionator celebris: chron. xremon. ms. Kleinfor. ad an. 1556 Cratop. in catal Archiep. Col. Quo extincto, Fides Catholica non multò post ibidem extinguitur.

T t

Lu-

Turckius in hist. mf. Luthericos errores devoluta est. Mortem ejus Cratepolius, Kleinforgius, Callidius, & alii vulgò referunt ad annum 1556: sed, cum inscriptio sepulchri ejus in Mariano templo Tremonienfi indicet, eum hoc anno* è vivis decessisse die quartâ Decembris, in **Chron. Trem. mf.* festo S. Barbaræ; testimonium hoc aliorum scriptorum authoritati præferre malui, & requiem ei sempiternam precor.

Annus Christi 1555.

JULII III. Pontificis ultimus.
MARCELLI II. & PAULI IV. PP. 1.
CAROLI V. Imperatoris 36. & 37.
REMBERTI Episcopi Pad. 9.

Julius Papa
moritur die
23 Martii.

*Pallav. in
hist. conc.

Trid. l. 13.

Successor
ejus marcel-
lus II. mo-
ritur die 30

Aprilis.

*Pallav. ib.

c. 11. n. 7.

Post hunc
eligitur
Paulus IV.

*Pallav. ib.

c. 11. n. 12.

Sebastianus

Archiepi-

scopus Mo-

guntinus

moritur die

17. Martii.

Serar. l. 5.

rer. Mog.

vita Ar-

chiep. Mog.

Cui succe-

dit Daniel

de Brendel

ab Hom-

burg.

Die vicefimâ tertiâ Martii Julius III. Romanus Pontifex quinquennalem Ecclesiæ præfecturam finiit, ex nimia ciborum abstinentia: quâ, dum obstinatis acutisque* podagræ doloribus mederi vellet, stomachum prævalidum ciboque plurimo assuefactum ita fregit, ut post unum tam importunæ diætæ mensem vitalis calor penitus extinctus fuerit. Successit ei Marcellus Cervinus, qui retento priori nomine Marcellus II. appellari voluit, electus die nonâ Aprilis, & sequenti die coronatus. At ejus Papale regimen longè brevius & contractius fuit, quàm Patrum Purpuratorum opinio tulerit: quippe qui eodem mense, nimirum die*ultima Aprilis, catarrho apoplectico tactus in aliam vitam evolavit. Post hunc ad Pontificale solium pervenit Paulus IV, dictus antea Joannes Petrus Caraffa, electus die vicefimâ tertiâ Maji, ac triduo post coronatus in Dominica proxima ante Pentecosten: vir egregiæ pietatis ac doctrinæ; sed non eâ, quâ oportebat, prudentiâ* & circumspectione præditus, uti in historiæ nostræ progressu clariùs elucescet.

Paucis diebus ante mortem Julii Pontificis, nimirum die decimâ septimâ Martii, etiam è vita subtractus est Metropolitanus noster, Sebastianus ab Heusenstamm, Archiepiscopus Moguntinus, inopino fato extinctus Elfeldiæ in Rhingavia. Erat hic, ut in ejus epitaphio apud Serarium legitur, *vir ingenio rerumque usu clarissimus, utriusque juris Doctor, et in administranda re publica domis forisque indefessus*: verbo talis, cui subditi omnes longiorem vitam exoptâssent, nisi Deus illum ob insignia virtutum merita ad meliorem in cœlo mitram & coronam voluisset evocare. Successorem tamen haud minùs dignum à suo decessu nactus est Danielem de Brendel ab Homburg, Cathedralium Ecclesiarum Moguntinæ

&

& Spirensis Canonicum. Qui, tametsi è numero juniorum esset, & fortissimum competitorem contra se haberet Richardum, Cathedralis Ecclesiæ Præpositum è Principibus * palatinis in Simmeren; huic tamen præter omnium expectationem antepositus, atque ad Archiepiscopalem dignitatem electus est die decimâ octavâ Aprilis. Id autem non esse factum sinè digito Dei, & instinctu Spiritûs sancti, posteriorum annorum eventus docuit. Daniel enim, integerrimæ vitæ & castitatis vir, dignitatem hanc cum ingenti istius Episcopatus & Ecclesiæ bono felicissimè gessit; cum è diverso * palatinus ille postmodum à Fide Catholica ad hæresin, à S. Martino metropolitanæ Ecclesiæ patrono ad Martinum Lutherum turpissimè dilapsus fuerit.

Restitutâ in hunc modum jacturâ primariorum Ecclesiæ capitulum, gravem aliam longèque minùs reparabilem jacturam Germaniâ passa est in comitiis Augustanis, quæ ab ultimo conventu Passaviensi usque in hunc annum dilata fuerant. Præsidebat his Ferdinandus Romanorum Rex, qui exeunte anno superiore, die vicesimâ nonâ * Decembris, Augustam venerat; agebatque vices sui fratris Caroli Imperatoris, morbo & aliis negotiis impediti. E Principibus, qui paulò tardiùs advenère, pauci aderant per se ipsos: putà, Michaël Archiepiscopus Salisburgensis, Melchior Episcopus Herbipolensis, Everhardus Episcopus Aichstadiensis, Otto Cardinalis & Episcopus Augustanus, Wolfgangus Abbas Campidunensis, Albertus Dux Baviaræ, Christophorus Dux Würtembergensis, Carolus Marchio Badensis, & quidam alii. Reliqui ferè omnes tantùm per suos Legatos comparuère. Initium congressui datum est Nonis * Februarii; & præcipua deliberationum capita sita erant in his duabus quæstionibus: nimirum, quomodo componendæ sint Religionum controversiæ, ex quibus hætenus tam innumera mala in Germanicam nationem fluxerant? Et quâ ratione stabilienda sit communis pax & securitas? Quod ad primum attinet, facilè videbant omnes, rem hanc esse longioris indaginis, quàm ut in his comitiis absolvi, & Religio concors iterum induci queat: atque ideo unanimi consensu quæstio illa in alium Imperii conventum rejecta est. Quod autem ad alteram quæstionem attinet, petièrat Ferdinandus Rex clariora Cæsaris mandata; simulq; * suaferat ei pacem cum Gallo: hanc enim velut unicum telum superesse ad infringendam Protestantium pervicaciam. Sed, cum Imperator eo tempore jam cogitaret Imperii coronam à se deponere; ideòque solùm frigidè responderet, se curis aliis intentum esse, Germaniæ res in ejus arbitrio à se reponi: tandem Ferdinandus Rex, à Lutheranis pejora metuens, post longas multorum men-

* Serar. loc. cit. p. 918.

* Serar. ib. pag. 919.

In comitiis Augustanis constituitur pax Religionis, quam vocant Passaviensem. * ita habetur in Reccessu August.

* Palat. in Aq. Austr. n. 543.

Serar. l. 5. rer. Mog. n. 917. c. 4.

* Pallav. in hist. conc. Trid. l. 13. c. 13. n. 3.

explicantur istius pacis articuli, Catholicæ

Religioni
magnopere
noxii.

Ex Receptu
Augustano
hujus anni
Spond. hic
n. 3.
Palat. in
Aq. Aufst.
n. 543.

*quales
sunt Epi-
scopatus
Imperii &
aliis juribus
quæ ad Pra-
laturæ fimi-
les.

*Palat. in
Aq. Aufst.
Paulus IV.
apud Ferdi-
nandū Re-
gem acerbè
queritur de
hoc tracta-
tu inito.
Pallav. in
hyst. conc.
Trid. l. 13.
Palat. in
Aq. Aufst.

fium altercationes die 25 Septembris consensit in hos articulos pa-
cis, ab utraque parte acceptatos, & usque ad obtinendam Reli-
gionis concordiam duraturos: *Nemo Principum aut aliorum Imperii
Ordinum (etiam nec ipse Imperator) cuius alteri vim aliquam aut mo-
lestiam inferat ob Religionem seu Catholicam seu Lutheranam, quam am-
plectitur; neque propter ordinationes et ceremonias, utrique Religioni pro-
prias: ita tamen, ut hoc decreto non comprehendantur alii, quam qui
vel Catholicæ Religioni vel Augustanæ Confessioni adhaerint. Quòd si in
posterum aliquis Archiepiscoporum, Episcoporum, Præfulum, aut aliorum
Ecclesiasticorum, à Romana Fide abscessurus esset; continuò dignitatem Ec-
clesiasticam et beneficia sacra, cum omnibus fructibus et emolumentis inde
provenientibus, ab se dimittet; licebitque tunc vel capitulis, vel aliis Per-
sonis, quibus id ex jure vel consuetudine competit, alium Catholicæ Reli-
gioni deditum in ejus locum surrogare, eligere, aut nominare. Bona Ec-
clesiarum et monasteriorum, quæ Passaviensis transaëtionis tempore jam
extrapotesatem Clericorum aut Religiosorum constituta, et à statibus Lu-
theranis vel ad pauperum eleëmofynas, vel ad literarum scholas, vel ad
alios usus pios applicata fuerant, relinquuntur in eo statu, in quo jam sunt;
neque de iis admittantur processus in judicio Camera, nisi ea pertineant
ad immediatos Imperii status vel Ordines. Jurisdictio Ecclesiastica (sal-
vis Ecclesiarum, Collegiorum, ac monasteriorum redditibus, decimis, et
aliis juribus) non exerceatur in homines Augustanæ Confessioni deditos,
quo ad ea, quæ ad ipsorum fidem, religionem, ordinationes Ecclesiarum,
designationes ministrorum, aliòsque ritus et consuetudines pertinent: se-
cùs verò in rebus aliis, quæ talia non concernunt. Nullus Imperii Or-
do alium ejusve subditos ad suam Religionem alliciat, invitet, aut adver-
sus proprios ipsorum Dominos in suam protectionem suscipiat. Ac denique
in urbibus liberis ac Imperialibus, in quibus utraque Religio, Lutheranica
scilicet et Catholica, hætenus in usu fuit, etiam utraque in posterum per-
severet; nec ibidem civium aut incolarum unus alteri ob Religionem ad-
versetur etc.*

Hæc est illa famosa Religionis pax, quæ, tametsi Augustæ
demum confecta sit, communiter tamen Passaviensis appellari
solet, quòd tribus abhinc annis ibidem inchoata fuerit. Pontifex,
ut primùm audiit, Ferdinandum Regem his decretis consensisse
(Cæsar enim subscribere non voluerat, quòd hac in re successuro
fratri potestatem omnem detulisset) vehementer animo commotus
est: eoque licentiùs indulgit fervori suo, quòd jam antè ab Austria-
cis alienior, & in Gallum propensior esset. At Ferdinandus à Pon-
tificiis objurgationibus haud ægre purgavit se; responditque, in
rebus, à sua solius voluntate pendentibus, vel maximum Religio-
nis Catholicæ studium à se hætenus ostensum esse: in iis verò con-
ceden-

cedendis, quæ in aliis Imperii terris Catholicæ Religioni officerent, excusari se ab aperta necessitate; cùm & Lutherani quotidie pejorarentur, & à Cæsare fratre, bellis Gallicis, morbisque impedito, non multum opis afferri valeat: proinde consultius sibi visum esse, ut in ea necessitate Lutheranis permitteret aliqua, ne turbarent ac raperent universa. Quæ responsio, tametsi Paulo IV, contrariis præjudiciis occupato, non satisfecerit; verissima tamen fuit, probatâque omnibus, qui pientissimas *Ferdinandi literas, ad S. Ignatium datas, vel obiter inspexere. Fundaverat jam tum Viennæ collegium Societatis JESU pro tuenda Fide Catholica; & eodem hoc anno, cùm in urbe Augustana degeret, urgebat ac meditabatur aliud *in urbe Praga. Evulgaverat in suis terris catholicismum Catholicum, à Petro Canisio Societatis JESU conscribi jussum; graviterque simul interdixerat omnes alios catechismos, à Lutheranis editos vel corruptos. Expulerat è Bohemia, non sinè aliquorum Principum offendiculo, Lutheranos omnes verbi ministros, circiter ducentos: neque dubium est, quin id etiam perfecisset in omnibus aliis Germaniæ terris, modò ipsi tantum potestatis fuisset in aliorum ditionibus, quantum in suis. Quare, quod in his comitiis in favorem Lutheranorum statuit, non nisi animo invitissimo fecit: neque desunt *auctores, qui contententur, Ferdinandum Regem, cùm huic tractatui subscripsit, necessitati suæ moestum illachrymâsse profusis fletibus.

Uno duntaxat mense post hanc pacem initam, nimirum die vicefimâ quintâ Octobris, Carolus Imperator totius Belgii gubernationem Bruxellis in filium Philippum transtulit, ægritudine magis ac virium defectu; quàm pondere annorum pressus. Aderant præter innumeros Belgarum proceres, aliósque Principes & Principum Legatos, geminæ sorores ejus, Eleonora, Francisci Galliæ Regis, & Maria, Ladislai Hungariæ Regis vidua, unâ cum successore ejus Philippo filio. In horum conventu ægre stans, unâque manu baculo, & alterâ adstantis humero innixus, primùm commemorabat labores pro terrarum suarum defensione obitos; deinde modernam infirmitatem suam, quâ moneretur terrenis se abdicare, & æternæ salutis negotium agere. Tum ad Belgii congregatos Proceres conversus: *Accipite igitur, inquiebat, pro senes juvenem, pro imbelli fortem! Adjungite ei inter vos concordiam, in templo religionem, in foro justitiam! sic Deo cari, fideles Principi, et ubique terrarum victores eritis.* Postremò etiam ad Philippum versus: *A te autem, inquiebat, fili mi! hoc unum posco, ut subditos tuos in filios suscipias: sic enim et ipsi suscipient te in Patrem. Ditissimas provincias trado tibi: tu, ut iis feliciter præsis, time Deum, et ama subditos.* Hæc

Ferdinandi
regis excu-
satio à ne-
cessitate
istorum
temporum.

Pallav.

loc. cit.

Palat. in

Aq. Austr.

Ejusdem

fervor in

Fide.

*extant. to.

7. Ss. Julii

in comm.

prævio ad

vitam S.

Ignatii, §.

44. & 45.

*ibid § 45.

n. 475. &

sequentib⁹.

*Palat. in

Aq. Austr.

n. 544. &

alii.

Carolus

Imperator

Bruxellis,

die 25. O-

ctobris, bel-

gii totius

regimen

abdicat, ac

transfert in

Philippum

filium.

Palat. in

Aq. Austr.

Haræus in

ann. brabant.

Surius &

alii.

se

si serues, neminem formida; sed cuncta prospera de caelo spera! Quae ultima verba, dum leni exclamatione & cadentibus è vultu lachrymis terminaret; etiam omnium adstantium oculi* in uberes fletus resoluti sunt. Cæsar interim, ad cuius genua Philippus filius humillimè se advolverat, paternâ manu impositâ copiosam ei de caelis opem ac benedictionem precatus est. Nec multò post etiam Regnis aliis & Imperio Germanico eâdem animi constantiâ ac fortitudine renuntiavit, uti ad annum sequentem plenius exponetur.

Georgius
Episcopus
Mindensis
eo tempore
nondum
erat conse-
cratus à se-
de Pontifi-
cia.

*vide Re-
cessum Au-
gustan.

Reliqui
Episcopi
Westphaliae,
Paderb.
Osnabrug.
& monast.

Oratorem
suum ha-
buere in
comitiis
August.

vide Reces-
sus
August.

Wilhelmus
Episcopus
Monaster.

Dominicâ
quingages-
simâ urbem
suam solenni
pompa
ingreditur.

chron. Mo-
nast. ms.

Lætitia
convivales.

chron. Mo-
nast. ms.

In Westphalia circa hoc tempus nondum omnes Episcopales cathedræ novos acceperant Episcopos, à Romana curia confirmatos. Nam in comitiis & Recessu Augustano, quem die vicesimâ quintâ Septembris conclusum diximus, inter Principum subscribentium nomina prorsus nulla fit mentio Georgii Mindensis Episcopi; sed solius* Decani & Capituli. Quod mihi signum certissimum est, resignationem Julii Ducis, in Georgium Ducem patruumque suum, eo tempore nondum receptam & confirmatam fuisse à Pontifice: idque forsan ex eo capite, quod ipse Julius nondum antea confirmatus fuerit, & consequenter etiam non potuerit legitimè renuntiare in favorem alterius. Reliqui Westphaliæ Episcopi in iisdem comitiis comparuere per Legatum vel Oratorem suum Jodocum de Dincklage, Cathedralium Ecclesiarum Paderbornensis & Osnabrugensis Canonicum: qui non modò Remberti Paderbornensis & Joannis Osnabrugensis; verùm etiam Wilhelmi Monasteriensis Episcopi vices ibidem supplevit, uti ex Recessu prædicto constat.

Posterior horum, Wilhelmus Episcopus Monasteriensis, posteaquam à sede Pontificia confirmatus esset; pro solenni inauguratione suâ, urbem hoc anno ingressus erat die vicesimâ quartâ Februarii in Dominica quingagesimâ, deducente eum frequentissimâ Nobilitate, & nongentis equitibus. Peractâ pompâ & honoribus consuetis, instructæ fuerant opiparæ dapes, omni ciborum apparatu & lautitiâ splendida. Ad quas, dum sederet Princeps cum nobilissimis Convivis, inter alia fercula postremum afferebatur ingens artocreas: in quo sub triticei panis operculo claudebatur elegantulus puer, apothecarii filius. Is, cum operculum removeretur, derepente se in altum attollebat; & vivacissimo corporis motu, primò Wilhelmum Principem, deinde reliquos convivas, gratiosè intuebatur, & ex ordine salutabat hisce versibus:

Exspectate diu, sis felix inelyte Princeps!

Urbs hac pacifico sit pede tacta tuo!

Te Clerus, te Nobilitas, totusque Senatus,

Te cuncti cives, virginumque decus,

Te

*Te posito lectu vidui, viduaque saluant,
Grataturque tibi, quidquid in urbe vides.*

*Vos quoque magnanimos Proceres salvere iubemus,
Quos minimè piguit gaudia nostra sequi!
Olim pro meritis referetur gratia vobis:
Sed nunc latitiam resque locisque petunt.
Hosce dies igitur latos consumite lati:
Principe cum nostro corda levate mero.*

Ex aliis viris Principibus nullum aliud hoc anno funus vidit Westphalia, quàm Illustrissimi Abbatis Corbejenfis, Caspari ab Hôrsel; de cuius morte brevissimis verbis hoc anno meminit Erbenius. Utinam & elogium ejus, ac diem obitûs addidisset! In Recessu Augustano, Abbatia Corbejenfis nomine, nullus planè Legatus vel Orator adfuit: unde colligo, eum circitè Augusto mense extinctum esse. Successor ejus in Prælatura & Principatu fuit Reinerus, vel (ut alii scribunt) Reinhardus de Bucholtz, postulatus ex monasterio Gladbacensi, vir & œconomia studiosus, & rerum Westphalicarum non ignarus: in eo tamen infelicio, quòd Lutheranorum invalescentium turbas ob istius ævi malignitatem compescere non potuerit. Nam eodem anno, quo clavum adiit, & Patres Minoritæ seu Conventuales *ab Huxariensibus urbe pulsi, & sanctimoniales è Kemnadenfi *monasterio, Corbejenfium directioni subdito, ejecti sunt. Quod cum apertissimè repugnaret paci Religionis, non video, cur novus Abbas non solum id permisisset; sed etiam sequenti anno Huxariensibus privilegium dederit, ne quis extra hanc urbem audeat in toto principatu suo cerevisiam coquere.

Casparus
ab Hôrsel,
Abbas &
Princeps
Corbejen-
fis moritur:
cui succedit
Reinerus
vel Rein-
hardus de
Bucholtz.
*Erben. in
addit. ad
chron.
Huxar.
ms Corbej.
PP. Minori-
tæ ab Hux-
ariensibus
expellun-
tur.
*Erben. ib.
*ms. Corb.
*Erben. ib.
ad ann.
1556.*

Annus Christi 1556.

PAULI IV. Pontificis	1. & 2.
CAROLI V. Imperatoris.	37. & 38.
REMBERTI Episcopi Pad.	10.

Annus hic tribus Imperii septemviris fatalis fuit: nimirum Friderico palatino, qui die vicesimâ sextâ Februarii; Joanni Trevirensi, qui die decimâ octavâ Februarii; & Adolpho Coloniensi, qui die vicesimâ Septembris, vitam in terris finiit. posterior horum (nam de aliis duobus plura loqui, extra nostræ historiae scopum est) novennali regimine suo apud omnium subditorum animos æternam sibi lau-

Tres Imperii septemviri, Palatinus, Trevirensis, & Coloniensis moriuntur.
Auctores passim.

dem

Adolphi
Colonien-
sis laus.
Cratopol.
in catal.
Archiep.
Colon. &
alii sparsim

Successit
ipsius frater
Antonius
Comes de
Schawen-
burg, non
imparis vir-
tutis ac zeli
Cratopol.
loc. cit.

Fridericus
Ep. Hildes-
& Slesvi-
censis mor-
ritur.

*Catal. re-
centior Ep.*
Hildes.

Chytræus l.
19. Saxon.
*Reufner.
in geneal.

Duc. Holf.
Hildesienfi
Ecclesiæ
magno
cum dam-
no præfuit.

Catal. Ep.
Hildes.

*Chytræus
l. 19. Saxon.
*Catal. Ep.
Hildes. sub
Ernesto
Barvaro,

dem ac honorem peperit. Erat enim Catholicæ Religionis aman-
tissimus, pacis cultor, dissensionum osor, integritate vitæ, mo-
destiâ, humanitate, prudentiâ, & omnium virtutum ornamentis
itâ commendatus, ut meritò in epitaphio suo Colonienfi dictus
fuerit, *Deliciae populi*. Lutheranos errores, ab Hermanno deces-
fore ejus quodam introductos, quantocyus abolevit, concilium
provinciale pro reformandis Cleri populique moribus Coloniae ce-
lebravit, Tridentinæ synodo cum Archiepiscopis Trevirensi ac
Moguntino interfuit: neque dubium est, quin pro Ecclesiæ Ca-
tholicæ bono plura fuisset præstiturus; nisi talia meditantem, pri-
mò tumultus bellici, deinde præmatura mors à beneceptis impe-
diisset. Successorem in folio Archiepiscopali habuit germanum
fratrem suum, Antonium Comitem de Schawenburg, concordibus
votis electum die vicesimâ sextâ Octobris. Fuerat hic antea
Præpositus Leodiensis, Trajectensis, & Colonienfis ad S. Gereonem;
fratrisque suo demortuo, pietate, moribus, & Fidei ortho-
doxæ zelo, ferme tam similis erat, ut ovum ovo. Sed & huic
vita brevior moriendi necessitatem prius imposuit, quàm Electo-
ralis dignitatis commoda penitiùs degustâset.

Accessit & aliud, sed magis inglorium ac illaudabile funus,
Friderici Episcopi Hildesienfis & Slesvicensis; qui ex pernicioso re-
gimine suo plus vituperii, quàm honoris retulit. Spes magna
de ipso fuerant Hildesii propter cognationes potentissimas: erat
enim frater Adolphi Ducis Holsatiæ; filius autem Friderici I. Da-
norum Regis * è Sophia, Bugslavi Stetinenfium Ducis filia. Sed
ille magnas ejusmodi spes longissimè fefellit. Præterquam enim
quòd ambiguae Religionis fuerit, Episcopale officium neglexit,
sacros Ordines non suscepit, licentiosæ vitæ se tradidit, Ecclesiæ
bona dispersit, Stürwaldiam Adolpho fratri oppignoravit, &
pleraque urbis Hildesinæ templa, nimirum S. Pauli Patrum Domi-
nicorum, S. Martini Patrum Franciscanorum, S. Michaëlis Pa-
trum Benedictinorum, S. Georgii Equitum Teutonicorum, S.
Andreae Canonorum secularium, duasque alias Ecclesias paro-
chiales, Jacobæam scilicet & Lambertinam, senatui & commu-
nitati Lutheranae cessit. Ac tametsi hoc sacrilegio præfecturam
& arcem Peinensem, Hildesinæ urbi oppignoratam, à civibus re-
demerit: ea tamen iterum haud multò post, vel Adolpho ipsius
fratri oppignorata*, vel certè aliorum sumptuum prætextu tra-
dita, neque prius à successoribus Episcopis recepta est; donec Er-
nestus Archiepiscopus, Hildesinæ Ecclesiæ Præsul, eandem sexa-
ginta imperialium millibus* ab Holsatiæ Duce redemisset. His
tam perniciosè gestis, Fridericus Episcopus anno superiore in
Hol-

Holsatiam rediit; ibique hoc anno, die vicesimâ septimâ *Octobris, Chilonii defunctus, & Slesvici tumulatus, nocere desit. In ejus locum non sinè magna Capitularium dissensione Hildesii suffectus est Burchardus ab Oberg, è Nobili ac pervetusta Obergiorum familia, Cathedralis Ecclesiæ Senior ac Decanus: vir ex arte probus, & vel ideo de Ecclesia Catholica maximoperè meritus, quòd Friderico decessori suo Fide, pietate, ac moribus dissimilis fuerit.

Inter has Episcoporum Principumque mortes Carolus V. Imperator, postquam in Autumno superioris anni ditiones Belgicas in Philippum filium transtulisset, eidem pariter intrâ menses proximos reliqua Regna omnia, tam Europæa, quàm Transmarina tradidit, reservatâ sibi solùm centies mille coronatorum pensione annuâ: id quod Wilhelmus Godelevæus *exeunte priori anno; Pallavicinus autem *die decimâ septimâ Januarii peractum volunt. Nec multò post Imperator, ut Philippo filio tranquillum pacatumque regimen relinqueret, die quintâ Februarii Gallum inter & Hispanum *quinquennales armorum inducias confecit: quæ tamen, priusquam hic annus evolveretur, illaudabili Pauli IV. Pontificis consilio rursus abruptæ sunt. Supererat adhuc ei dignitas Imperatoris Romani. Et hanc similiter in comitiis publicis ante suum in Hispanias discessum abdicare voluerat, dummodo id ei per vires & alia quædam impedimenta licuisset. At, cùm ea in re plus difficultatis esset; retento paulisper eo titulo, primùm Ferdinando fratri suo, velut electo Romanorum Regi, sollicitè commendavit, ut se absente curam Imperii singularem gereret: deinde & aliis literis, die vicesimâ septimâ Augusti Gandavi datis, Joannem Episcopum Osnabrugensem, velut Camera Imperialis Præsidentem, & ceteros ejusdem judicii Assessores, impensè commonuit, *ut gloriam Dei præ oculis habeant; ut justitiam omnibus aequaliter administrent, ut à recti studio se nullo rerum aut personarum respectu averti sinant, ut Ferdinando Regi in omnibus morigeri sint, et ab eo (cùm opus fuerit) in absentia sua consilium et auxilium petant.*

His expeditis, die 30 Augusti cum duabus sororibus suis, Eleonora Franciæ, & Maria Hungariæ Regina vidua, Gandavo Birseltum venit; visoque ibidem sepulchro Wilhelmi Beuckels (qui primus haleces in falsamentariis cadis salire docuit, ac defunctus est anno 1397.) in Zelandiam abiit, ventos inibi secundos ad navigationem Hispanicam præstolaturus. Iis verò benignè aspirantibus, die decimâ septimâ septembris cum utraque sorore prædicta navem conscendit; cursuque optatissimo in Laredanum Biscaïæ portum feliciter appulsus est. Ibi, ut primùm exscendisset è navigio, hu-

*Reusner. in general. Duc. Holf. Successit Hildesii Burchardus ab Oberg, vir maximè Catholicus ac devotus. Catal Ep. Hildes. Carolus V. regna sua transfert in Philippum filium:

*Godel in hist. abdic. Caroli V. *Pallavi. in hist. conc. Trid. l. 13. *Auctores iidem. Haræus in ann. brabant.

Curam Imperii commendat Ferdinando fratri, & justitiam judicibus Camera. Godel. in hist. abdic. Caroli V.

In Zelandiâ abiit, & inde in Hispaniâ: Godelev. loc. cit. Haræus in ann. brabant. Palat. in Aq. Austr.

millimè terram osculatus est, inquit: *Salve, mihi optatissima mater! nudus ex utero matris meae exivi, nudus ad te velut alteram matrem redeo; tibi que, quod unum possum pro tam multis in me meritis, corpusculum hoc et ossa dedo ac dedico.* Indè post multas Hispanicorum Procerum salutationes, Vallisoletum se deportari fecit. Ubi, cum brevissimè de residuis regnorum negotiis disposuisset; relictis hic fororibus, recepit se ad monasterium S. Justi, Ordinis Eremitarum S. Hieronymi, reliquam ætatem illic in assiduis religiosæ vitæ exercitiis Deo consecraturus.

Ubi vitæ solitariae se committit in monasterio S. Justi. *Auctores iidem.*

Eodem hoc tempore Lutherana hæresis vehementer iterum invalescebat in Westphalia: præsertim verò Susati, Lipstadii, Herivordiae, Mindæ, Osnabrugi, Ritbergæ, Lemgovix, & aliis in locis, quæ jam antea Lutherum secuta, & ab eo rursus per edictum *Interimisticum* abstracta fuerant. Hæc enim loca omnia, ut primum anno superiore in comitiis Augustanis novam suæ Religionis libertatem accepere; statim citatis passibus in antiqua Lutheri placita sic prouerunt, *qualis ubi abruptis solvit præsepia vinculis tandem liber equus, campoque potitus aperto.* Inter alios verò egregium novi Evangelii promotorem se exhibuit apud nos Bernardus Comes de Lippia, de quo Pideritius in chronico Lippiensi * ita scribit:

* Piderit. loc. cit. pag. 326.

Bernardus Comes de Lippia synodum provincialem convocat, in eaque jubet omnes subditos ad lutheranâ doctrinam transgredi.

Piderit. in chron. Lip. 624 & seq.

cum anno 1555 Protestantium statibus, Augustanae Confessioni deditis, concederetur libertas utendi palam suæ Religionis exercitio; etiam Bernardus Comes de Lippia Religionem promoveri cepit, et abominaciones (ut ipse loquitur) *Papisticas abolere.* Quod ut majori cum effectu ageret, congregavit hoc anno in castro suo Braeck synodum Ecclesiasticam; sed planè exoticam, & antiquis Ecclesiarum consuetudinibus dissentaneam: cui nimirum, præter concionatores Lutheranos totius Comitatus, interfuerunt omnes Patriæ status & urbium consules, unâ cum ipsomet Comite & omnibus consiliariis ejus. In horum confessu orationem synodalem, nomine sui Comitatus velut sacrorum Antistitis, habuit Perillustris Dominus Christophorus de Donop, intimi consilii Senior ac Satrapa provincialis. Memorabat is, *Comitem Dominumque suum Lutheranis doctrinis à puero institutum, et Papatui semper adversatum esse: dolere, quod ab aliquo tempore Casareis edictis ad interimisticam Religionem unâ cum subditis adstrictus fuerit: Nunc verò eum ad Augustanæ Religionis placita reverti, ac seriò velle, ut hæc ubique à suis subditis recipiatur: non abituros impune, qui hac in re immorigeri, et in antiqua Fide Catholica perstituri fuerint.* Peractâ hac oratione, Bernardus Comes quatuor concionatoribus, quos ex omni Lutheranorum præconum numero selegerat, nempe Mauritio Piderit, Gerardo Cotio, Hermanno Hamelman, & Joanni Wilhelmo Torrentino concionatori Aulico, vifi-

vifitationem & inſpectionem Eccleſiarum detulit, cum plenaria novandi ac reformandi poteſtate.

Haecenus, inter omnes anteriorum temporum viciffitudines, adhuc incolume ſteterat monaſterium Blombergenſe Canonico-regularium S. Auguſtini; etiamſi jam aliqui ipſorum ad infauſta Lutheri dogmata propenderent. Sed, cum hoc anno Blombergenſes incolæ, quorum Eccleſia parochialis monaſterio prædicto ſuberat, ad reformationem Lippiacam tam ſeverè aſtringerentur; & jam antè Conradus Meyerus, è cœnobio Mindenſi deſertor monachus, pleroſque cives ac parochianos ab Auguſtinianis Patribus ad Lutherum avertiſſet: etiam hi, errorem ſuarum ovium ſecuturi, clauſtralem vitam abjecere, nobiliſſimum Schirenſe prædium vendidere, pecunias ex ea venditione receptas inter ſe invicem diviſere, iniquoque ſacrilego matrimonio ex malis Canonicis facti ſunt pejores mariti. Supererant adhuc tres, qui novi hujus Evangelii doctrinam conſtanti animo recuſabant, & permanſerunt in monaſterio. Ex iis duo intra paucos annos temporalem vitam cum æterna commutârunt: poſtremus autem, P. Auguſtinus Düvel, anno 1569 in ſenectute ultima à Jodoco Pideritio, prædicante Lutherano, ſe perverti paſſus eſt; exutisque veſtibus religioſis, divo Patri ſuo Auguſtino Lutherum prætulit, biennio poſt è præſenti vita ad judicium divinum evocatus. Ità præclarum illud monaſterium, quod ab inſigni miraculo initium ſumpſit, ad manus Comitum Lutheranorum recidit, poſtquam vix ultra unum ſeculum conſtitiſſet.

In Comitatu Pymontano, prope Lügdam aut Lüdam oppidum Dioceſis noſtræ, terribilis ac penè immenſus hominum confluxus hoc anno fuit ad acidulas fontèsque medicos, qui ibidem ſaliunt. Fontem hunc appellabant *ſacrum*: nec erat novus, aut nuper è terra prodiens; ſed ante ſecula jam plurima notus. De eo namque Henricus de Herivordia, qui anno 1370 Mindenſi in urbe deſunctus eſt, in codice mſ. his verbis * meminit: *In Weſtphalia juxta oppidum Lüde Dioceſis Paderbornenſis fons eſt, qui dicitur SACER FONNS; de quo ſi quis pronus biberit, in faciem ejus exſilit, et quaſi expergiſci videtur. Ibidem eſt et alius fons, qui dicitur FONNS BULLIENS. Iſte quaſi quadratus eſt de quatuor lateribus equalibus, et fundus ſubter rubeus ad pallorem declinans. Nil in ipſum inſluit, nec effluit; ſed continuè bullit, et ſic ſonorè, quod ad jactum baliſtæ poteſt audiri. Ceterùm vis medica iſtius fontis non videtur inter homines admodum nota & explorata fuiſſe ante exitum anni ſuperioris. Quo tempore, cum aliqui homines acidularum iſtarum uſu à ſcabiè, petigine, malignis defluſionibus, imò & chiragræ podagræve doloribus*

Canonici
Regulares
S. Auguſtini
in Blom-
berg defi-
ciunt à fide;
Piderit. ib.
pag. 626.

Fontis Pymontani
virtus medica inclareſcere cœpit.

*vide monum. Paderit. Lüda.

Ad illum hoc anno fit immenſus ægrotū concurſus, quorum plures illic

sanitatem
recepere.
Monum.
Pad. loc. cit.
Chron. Tre-
mon. ad
hunc annū.
Merian. in
topograp.
Westph.
v. Lüjde.
pag. 87.
Dæmon e-
tiam huic
fanationum
generi le-
immiscuit.
Chron.
Tremon.
Merian.
loc. cit.

Fons Pyr-
montanus
hodierno
tempore
adhuc val-
de celebra-
tur ab aquis
salutaribus.

S. Ignatius
Societatis
JESU fun-
dator, hoc
anno moti-
tur.
Spond. ad
hunc annū.
n. 10.

bus relevati essent; curationum istarum fama, in orbem volans, tantos ubique motus concitavit, ut ineunte vere præsentis anni 1556 multa hominum ægrotorum millia ex diversis Germaniæ partibus obtinendæ sanitatis desiderio Pymontum venerint. Multitudo horum sub aperto cælo confidebat illic in modum parvi exercitûs; erantque inter eos etiam surdi, claudi, cæci, & aliis morborum generibus pressi, è quorum numero non pauci pro sanitate mortem retulere. Neque dubium est, quin malorum omnium architectus dæmon huic etiam negotio se immiscuerit: præsertim cum & energumeni suæ liberationis causâ ad fontem hunc legantur confluisse; & Merianus è chronico Brunsvitensi memoret, magum aliquem seu præstigiatores cæcum, nomine *Simonem*, inibi inventum esse, qui suis incantationibus dæmonia ex hominum obsessorum corporibus expellere nisus aut visus fuerit. Unde & immodicus ille hominum concursus ultra hunc annum non tenuit; sive propter abusus & errores varios, qui intercurrerant; sive quòd ægroti per experientiam usumque discerent, fontem hunc non cuius morbo, sed tantum certis infirmitatum generibus mederi posse. Quod autem Merianus è chronico prædicto addidit, Deum postea huic fonti vim subtraxisse propter infamia scelera apud ipsum perpetrata, fabulosum duco. Quis enim credat, fonti huic tunc temporis fuisse vim aliquam naturali majorem, etiam ad curandos homines ab ortu suo claudos, cæcos, & surdos? reliquam verò naturalem vim ab eo tempore in his acidulis permansisse, perspicuum adhuc est hodiernâ experientiâ: cum & hodie fons ille à magnis dominis per æstatem adiri soleat, non solum jucunditatis causâ; verum etiam propter aquarum Pymontensium salubritatem virtutemque medicam.

Historiam hujus anni meritò coronat, qui hoc anno ad immortalem gloriæ coronam in cælos abiit S. Ignatius de Lojola, fundator Societatis JESU, vir de tota Ecclesia Catholica turbatissimo illo tempore meritissimus. Obiit in urbe Roma die 31 Julii anno ætatis suæ 65: ac, priusquam è vivis decederet, Societatem suam in provincias plurimas diffusam & ferè centum Collegiis locupletatam vidit. De ejus virtutibus & miraculis innumera videri possunt apud Hagiographos Antwerpienses, tomo 7. Sanctorum Julii. Mihi satis est, hic adducere testimonium Urbani VIII. Pontificis, qui in Bulla Canonizationis ejus disertè asserit: *fuisse virum, quem prælegerat Deus, ut eorum dux foret, qui portarent ejus sanctissimum nomen coram gentibus et populis; quique fideles ad veræ Fidei cognitionem inducerent, et rebelles hæreticos ad illius unitatem revocarent etc.*

Annus Christi 1557.

PAULI IV. Pontificis 2. & 3.
 CAROLI V. Imperatoris. 38. & 39.
 REMBERTI Episcopi Pad. 11.

Non dum abiêrat annus ab induciis quinquennialibus, præcedente anno Gallum inter & Hispanum initis; cum iterum Gallus in bella profilit, rumpitque inducias, etiam juramento interposito à se firmatas. Incentor hujusmodi turbarum erat Paulus IV. Pontifex, ejusdemque ambitiosior nepos Carolus Caraffa Cardinalis, homo in *armis enutritus, & insatiabili dominandi libidine præditus. Hi, ut erant ab Austriacis & Hispanis alienissimi; ita etiam variis artibus (quas fusissimè recenset Pallavicinus) perpetuò sollicitabant Gallum, ut perniciosas hujusmodi inducias rumperet, junctisque secum armis in Hispanos iret: alioquin fore, ut Hispani per quietem hanc *vires afflictas reparent, & universæ demum Italiæ jugum imponant. Audiit hæc tandem Gallus: multumque ponderis ad eundem inclinandum addidit, quòd Hispani, maximis Pauli IV. injuriis* provocati, superiori Autumno Papales terras invasissent; & jam aliàs eidem Gallorum Regi promissum esset à Pontifice, ut in belli præsentis præmium unus è Regalibus filiis* Regnum Neapolis, & alter Mediolanensem Ducatum acciperet. Itaque ineunte hoc anno Franciscum Guisium cum valido *exercitu mittit in Italiam; jubetque eum rectà ad Pontificem contendere, & unitis amborum viribus in regnum Neapolitanum irruere. Alium verò exercitum è suis colligit adversùs Belgium; partemque illius pridie trium Regum sub Duce Colignio mittit ad intercipiendum Duacum: eventum quidem irritum; sed hostiles tamen animos & violatas armorum inducias declarante. Expavit his auditis Philippus Hispaniæ Rex, eaque indignatione commotus est, ut juramento affirmârit, haud prius à se gladium in vagina reconditum iri, quàm pœniteret Gallos, à juratis induciis recessisse. Nec defuit fortuna huic promisso. Nam Augusto mense, die S. Laurentio sacrâ, Philippus Rex, Germanorum & Anglorum copiis adjutus, apud Quintinopolim in Picardia tam insignem de Gallis victoriam retulit, ut ab ea non solum Parisiis; sed etiam totâ Galliâ trepidatum fuerit, præcipuo Nobilitatis ac militiæ flore vel perduto, vel captivo. Periêrunt ex parte Philippi Regis tantum *octoginta viri, interque eos Philippus Comes de Spiegelberg & Pymont, de quo postea. Ex parte verò Gallorum amissa fuêre tria millia cæforum, quatuor millia capto-

Henricus
 Galliarum Rex,
 violatis induciis, in
 Regnum
 Neapolis ir-
 ruit cum
 Paulo IV.
 Pontifice.
 *Pallav. in
 hist. conc.
 Trid. l. 13.

*Pallav. ib.
 c. 16. n. 5.

*de his vi-
 de Pallav.
 c. 17. & 18.

*Pallav. ib.
 c. 15. n. 6.

*Pallav. ib.
 l. 14. c. 1.

Ex alia par-
 te etiam in-
 vadit Bel-
 gium.

Haræus in
 ann. brabant.

Surius in
 comment.
 rer. gest.

Sed ingenti
 clade affici-
 tur à Philip-
 po Hispani-
 niæ Rege
 prope
 Quintinopo-
 lim in Pic-
 cardia, vul-
 gò S. Quin-
 tin.

aut. iidem
 *Haræus in
 ann. brabant.

rum

rum, trecenta plaustra bellico apparatu plena, vexilla tam pedestria quàm equestria nonaginta quatuor, cum omnibus impedimentis ac tormentis militaribus. Nec multò post etiam Quintinopolis, urbs munitissima, cum Novioduno & aliis Gallorum urbibus in Philippi Regis potestatem venit. *Hic fructus fuit*, uti loquitur *Spondanus, ruptarum contra fas induciarum, et infausi fœderis, cum Paulo Pontifice et Caraffis initi!

*Spond. hic
n. 10.

Gallus ex
Italia mili-
tem suum
revocat:

*Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 14.
c. 3. v. 4.

*Pallav. ib.
n. 8.

Pontifex cū
Philippo
Hispaniæ
Rege paci-
ficatur.

Pallav. ib.

c. 3. & 4.
Spond. hic
n. 2.

*Gratian.
in casibus

Vir. illustr.
Philippus in
memoriam

Quintinia-
næ victoriæ
statuit ædi-
ficare mo-
nasterium
celeberrim-
um S. Lau-
rentii in Es-
curiaco.

Ortel.

sheat. orbis

terr. in fin.

Colloquiū

Worma-

tiense inter

Theologos

Catholicos

& Luthera-

nos.

Credi vix potest, quantum eâ clade confternata fuerit Papalis curia: præsertim cū Henricus Rex, necessitati propriæ subventurus, Franciscum Guisium cum exercitu suo è Papalibus terris in Galliam *revocaret; permittetque fœderato Pontifici, ut, quâcunque ratione vellet, cum hostibus concordaret. Sed hunc terrorem non leviter mitigavit Philippi Regis moderatio: qui Senatui Veneto victoriam à se obtentam nuncians, indicavit simul, se ad amplificandam ditionem suam nullatenus *aspirare; ideòque & ad restituendum Pontifici terras, eidem à se ereptas, paratum esse, dummodo & is per æquas pactiones ad Italiæ quietem conspiraret. Quare statim, conciliatoribus Venetis, itum est in consilia tractandæ pacis: ac tandem, die decimâ quartâ Septembris, concordia Pontificem inter & Hispanum inita, pactionibus tam honestis, ut ex iisdem sole clariùs apparuerit, honori & existimationi Pontificiæ à Christianis Catholicis que Principibus plurimum deferri. Interea pœnam Dei non evasere belli hujus incentores, Carolus & Joannes Caraffæ, Pauli IV. Pontificis nepotes. Uterque enim altero abhinc anno primùm à Paulo IV. patruo suo ex urbe *Romana pulsus; ac dein, tertio post anno, à Pio IV. ejusdem successore propter gravissimas accusationes morte promeritâ castigatus est. Philippus autem Hispaniæ Rex, ut primùm à bellis omnibus quietem habuit, vel in gratiarum actionem Quintinianiæ victoriæ, in festo S. Laurentii obtentæ; vel (ut alii volunt) ex voto id temporis ad S. Laurentium edito, ingenti magnificentiâ construere coepit nobilissimum illud Hispaniæ monasterium S. Laurentii in Escuriaco, vulgò *Escurial*: quod postea infinitis opum impendiis, & plurium annorum labore impigro, in ejusmodi molem excrevit, ut hodie inter orbis miracula censeret soleat.

In Germania hoc anno post cladem Quintiniensem pugna alia spiritualis instituta est, in cujus decursu Confessio Augustana plagam mortiferam accepit à suis met affeclis ac defensoribus. Deceverat hoc anno Ferdinandus Romanorum Rex in comitiis Ratisbonensibus, ut pro tentanda Catholicorum & Lutheranorum concordia, in urbe Wormatiensi, die vicesimâ quartâ Augusti, inchoaretur colloquium aliquod; in quo duodeni Catholicorum,

ac

ac duodeni Lutheranorum Theologi, conferrent inter se de modo concordiae in rebus, ab utraque parte, controversis. Praesidem quoque hujus colloquii nominaverat * Rudolphum Episcopum Spirensis; pro quo tamen postea, ob incidentem ejus aegritudinem*, designatus est Julius Pflugius Episcopus Naumburgensis, integerrimus Fidei *orthodoxae cultor. Huic è Principum, tam Catholicorum, quàm Lutheranorum numero adjuncti sunt quatuor * Assesores, Joannes Archiepiscopus Trevirensis, Michael Archiepiscopus Salisburgensis, Augustus Elector Saxoniae, & Christophorus Dux Wirtembergensis. Congressu inchoato, unus è duodecim Theologis Catholicis (credo Petrus Canisius è Societate JESU) primo loco proposuit Lutheranis: *Ex Receptis Passaviensi et Augustano nullam aliam Religionem in Imperio permissam esse, quàm veterem Catholicam, et novam Augustanae Confessioni deditam: Surius in inter has duas concordiam in praesenti congressu quæri, exclusis aliis: ac proinde necessarium fore, ut omnes collocutores ac Theologi adversa partis prius declarent, an pro sola Confessione Augustana stent; an verò etiam aliis Majoristarum, Osiandrinorum, Adiaphoristarum, et Zwinglianorum doctrinis adhaerescant? alioquin frustra se disputaturos esse, nec scituros, cum quo vel quibus? cum Theologo Lutheranis, an verò cum Zwingliano conferant?* Mirum! quàm omnes Adversarii ad improvisam hanc propositionem hæserint! Est enim id genus hominum in oppugnanda quidem Ecclesia Romana concors; at in ipsis Fidei articulis discors: ideòque simile sampsonianis vulpibus, quæ, tametsi caudis inter se colligatae fuerint, capitibus tamen ibant ac tendebant in diversa. Totis ergo sedecim diebus ea de re seorsim altercati sunt inter se. His autem evolutis, cum adhuc discordarent, & quinque ex iis tenerent mordicus, aliorum sectariorum errores à se rejici: alii verò septem (inter quos & Melancton erat) pertinaciter affirmarent, eos inauditâ causâ à se damnari non posse: totus ille congressus absque omni fructu, & operæ impensæ pretio, dissolutus est. Priores enim quinque, dum pro sola Confessione Augustana pugnari vellent; à septem aliis rejecti, colloquium deseruere: & hi septem rursus à Catholicis repudiati sunt, quòd hi nullum sibi negotium esse dicerent cum iis, qui ab Augustanâ Confessione & ejus dogmatis in alios errores inclinarent. Ita nunquam sperari potest concordia cum illis, qui unitatem Ecclesiæ deserunt, & in rebus credendis nullum visibile caput aut judicem controversiarum habent.

Regebatur id temporis Ecclesia Monasteriensis in Westphalia à Reverendissimo Principe Wilhelmo de Ketteler, Godehardi Kettelerii postea Livoniae Magistri fratre, viro quidem non parvis ani-

* Vide Re-
cessus Ratis-
bon

* Camerar.
in annos.

rer. prac.
ad hunc
annum.

* ex Receptis
Ratisb.

* Pallav. in
hist. concil.

Trid l. 14.

Surius in
comment.

Spond. &
alii.

In eo collo-
quio Con-
fessio Au-
gustana à
suismet

Theologis
plagam
praegranda
accipit ab

eorum dif-
fensiones,
Camarar.

loc sup. cit.

Sur. Spond.
& alii.

Colloquium
sine fructu
dissolvitur.

Auctores
iidem.

Wilhelmus
de Ketteler
Monaster-
episcopatus

mi

renuntiat
die 3 Dec.
*chron. Mo-
nast. ms.*

Noluit fieri
Sacerdos.

*chron. ms.

**Chytræus
l. 19. Saxon.
& alii.
Cœnobiū
Hohenhol-
tanum su-
periori an-
no conver-
tit in colle-
gium do-
micellatū
secularium.
Kerßenb.
in ms.*

In ejus locū
die 4 Dec-
embr. ele-
ctus est Ber-
nardus à
Raesfeldt.
*chron. Mo-
nast. ms.*

Inchoatur
famosa lis
inter Erb-
mannos
Monaste-
rienses,

mi virtutibus prædito; sed hucusque nondum ad sacerdotales & Episcopales Ordines promotus. Hos ut à Pontifice deprecaretur, magnos in curia Romana sumptus adhibuit, missis illuc Oratoribus Legatisque suis, Bernardo à Morrien, Cathedralis Ecclesiæ Canonico, & Casparo de Büren summæ ædis Vicario. At, quia Paulus Pontifex, velut rigidus canonum sacrorum exactor, suscipiendi sacerdotii legem relaxare noluit, ac demum trimestre spatium ei præfixit, intra quod vel consecrationem acciperet, vel Episcopatu abiret; hunc deferere, quàm ad illam accedere maluit. Itaque sub initium Decembris Monasterium se recepit; convocatisque majoris Ecclesiæ Canonicis, die tertiâ Decembris pridie S. Barbaræ, Episcopale pedum ad manus eorum deposuit, reservatâ sibi, quàm diu viveret, mille aureorum pensione aureâ. Sunt, qui hanc ejus abdicationem arbitrentur esse factam ex teneritudine * conscientiæ: alii verò non temere suspicantur, eum erga ritus Catholicos, in hujusmodi ordinationibus adhiberi solitos, non optimè * affectum fuisse; præsertim, quòd cum Gregorio Cassandro, Fidei suspectæ viro, non parva literarum commercia gereret. Certè ex ejus institutione, non videtur opinionem satis Catholicam tenuisse de statu virginum Deo sacratarum. Etenim cum in cœnobio Hohenholtano, quod olim virginum religiosarum erat sub regula S. Augustini, puellæ quædam ad liberiores Canonicarum secularium vitam aspirarent; faciliorem iis, quàm in tanto negotio posset, assensum præbuit. Ac, tametsi è senioribus una aut altera vehementer se opponeret; eas tamen anno superiore per duos Ecclesiæ majoris Canonicos, quos eodem ex fine miserat, à religiosa vita absolvi, & ad statum secularem transferri iussit. Quanquam, ut putabatur, non sine celeri vindicta Numinis: cum uterque ex illis Commissariis, vix uno mense decurso, in vitam aliam evocatus fuerit. Wilhelmus autem post renuntiationem à se factam adhuc vixit plus quàm annis viginti quatuor; ac tandem Cosfeldiæ, ubi sedem suam fixerat, anno 1582 die 18 Maji ad manes abiit, sepultus ibidem in sacrario Parochialis Ecclesiæ S. Jacobi. In ejus locum postridie abdicationis, nimirum in festo S. Barbaræ, concordibus votis electus est Bernardus à Raesfeldt ex Hammeren, antea majoris Ecclesiæ Cellerarius, & Præpositus ad S. Mauritium, vir à mansuetudine, prudentia & Religionis orthodoxæ zelo cum primis commendatus.

Eodem anno Monasterii cœpta est famosa illa, & seculi non unius, controversia inter Cathedralis Ecclesiæ Canonicos, aliòsq; viros Nobiles ejusdem Diœcesis, quos usitato nomine Erbmannos vocant. Obiérat in mense Pontificio, Kalendis Maji, perillustris

vir

vir Bernardus à Münster, majoris Ecclesiæ Præpositus: ejusque aliosq; Nobilibes, de vacantem Canonicatum Romæ obtinuerat Joannes à Schencking, vera istorum Nobilitate, & Augustanæ Ecclesiæ & idoneitate adeundi Canonici Cathedralis. Is, cum deinde Monasterium adveniret, & in sacerdotii vacantis possessionem induci cuperet; præter omnem expectationem suam ab illius aditu exclusus fuit: quod Canonici Majores dicerent, Monasteriense Capitulum ex Papali privilegio patere solis ex equestri Nobilitate genitis; his autem accenseri non posse Nobilitatem Erbmannicam, utpote civium officiiis functam, eorumque legibus ac plebiscitis obnoxiam. Ægerimè res ista habuit non modò Schenckingium hunc; sed etiam Erbmannos omnes: quippe qui non minus, ac alii perillustrium familiarum viri, se de antiqua sincerissimâque Nobilitate progenitos esse contendebant; nec ferè aliis uxoribus, quàm ex Ordine equestri editis, matrimonio conjungi sueverant. Itaque causam hanc sibi omnibus communem esse conspicati, in Papali curia litem intenderunt Majori Capitulo. Ac, tametsi non unis vicibus ibidem, ac Viennæ triumpharint; sententiæ tamen istius executio, partim ob iteratas appellationes ac revisiones, partim ob alias bellorum ac temporum vicissitudines, non sinè summo ipsorum incommodo protelata est usque in annum 1709. Quo tandem Carolus VI. Imperator non modò iterum pro Erbmannis victoriam causæ pronuntiavit; Sed etiam Cathedralis Ecclesiæ Monasteriensis Canonicos gravissimis pœnarum comminationibus adegit, ut in posterum Erbmannos, velut syncerâ probatâque Nobilitate genitos, ad Majoris Capituli gremium reciperent.

In aliis Westphaliæ partibus non parvæ hoc anno mutationes acciderunt, partim è bello tumultuario; partim è morte duorum Comitum. Primus horum fuit Conradus Comes Tecklenburgicus, die quintâ Martii defunctus, & à nulla fermè re alia notus, quàm à sceleribus & impietate. Nam (ut omittam, quòd abjectâ patrum suorum fide, prior ipse Lutherana dogmata amplexus fuerit) immaturâ dominandi libidine Ottonem patrem in vincula conjecit, eundem ab amicis libertati redditum solo dominio Rhedensi contentum esse, compulit, Dynastiam Lingensem post obitum Nicolai patruis suis fratribus præripuit, Ottonem fratrem, quòd abdicato * statu Ecclesiastico ad Lingensem Dynastiam aspirasset, tenebricoso carceri inclusit; & ex eo postea, quàm diu ipsi vita stetit, nunquam dimisit. Unde etiam benedictione divinâ destitutus, è conjugè sua Mechtilde Hasslica prolem masculam non obtinuit; sed filiam duntaxat unicam, nomine Annam: quæ Ewerwino Comiti Benthemensi nupta, ditiones Tecklenburgicas ad familiam

aliòsq; Nobilibes, de vera istorum Nobilitate, & idoneitate adeundi Canonici Cathedralis.

chron. Monast. ms.

Erbmanni, lite sæpius evictâ, mittuntur in possessionem à Carolo VI. Imperatore. Ex actis publicis.

Conradus Comes de Tecklenburg mortitur, unicâ solâ relictâ filiâ Anna, Ewerwino Comiti Benthemensi nupta, Chytræns l. 25. Saxon. Reusner. in gen. Com. Tecklenb. Hameln l. 3. de famil. emort.

Per quem comitatus Tecklenburgicus ad Benthemenses transiit. *Chytrae & Hamelm. loc. cit.* miliam Benthemicam transtulit. Et hæc Anna, Conrado patre suo longè melior, non modò Ottonem patruum suum liberavit è carcere, in quo diurnas inter miseras consenuerat; sed etiam decenti famulatio condecoratum, reliquis vitæ annis in magno honore habuit: donec & ipse anno 1562 mortalitatem relinquens, masculinam stirpem antiquorum Comitum Tecklenburgensium clauderet.

Philippus, Comes de Spiegelberg & Pymont in prælio S. Quintiniano moritur improlis. Haraus in ann. brab. Hermannus Simon de Lippia sequenti aò ducit sororem ipsius Ursulã, & cum ea accipit comitatum Spiegelbergensem; Similis mutatio apud nos in Comitatu Pymontano contigit ex morte Philippi Comitæ Spiegelbergii & Pymontani; qui hoc anno, die decimâ Augusti, in prælio Sanct-Quintiniano cæsus occubuit. Reliquerat ille solùm tres sorores: quarum prima, cui nomen Ursula, sequenti anno in conjugalem thalamum adscita est ab Hermanno Simone, Bernardi Comitæ Lippiensis, fratre. Credebat enim hic, & certissimè persuasus erat, se ex iisdem nuptiis utroque isto Comitatu vacuo potiturum esse. Et priore quidem Comitatu, nimirum Spiegelbergensi, perfacilè potitus est beneficio Ducum Brunsvicensium, Henrici & Erici; quorum consensu prædictam Ursulam, Philippi Comitæ demortui sororem, duxerat. Major autem difficultas erat in adipiscendo comitatu Pymontano, quem Episcopus noster jure beneficiario ad Paderbornensem Ecclesiam suam recidisse, contendebat. Re ad controversiam deductâ, militabant rationes diversæ pro utraque parte. Hermannus Simon allegabat pro se, Fridericum Spiegelbergensem, Philippi nunc defuncti patrem, comitatu Pymontano sic potitum esse, ut extinctâ successionem masculinâ devolveretur etiam ad filias; quemadmodum anno 1525 decreverant arbitri ea in re constituti. Contrâ verò allegabat Rembertus Episcopus, arbitros istos errasse in substantia; putâsèque, omnia feuda Paderbornensis Ecclesiæ esse talia, quæ successionem femineam admitterent, uti constat ex hisce verbis decreti ab iis editi: *wiedan solches im Stiffe von Paderborn herkommen und Gebrauch ist.* Quod cum apertè & evidentè falsum sit, etiam in hoc errore substantiali nullum jus legitimum fundari posse. Multæ postmodum intercessionem pro Hermanno Simone sunt adhibitæ, præsertim verò ab ejus fratre Bernardo Comite Lippiensi. Ac tametsi in posterioribus quibusdam * literis memoretur, eò tandem perventum esse, ut Rembertus Episcopus conferendi hujus feudi promissionem vel spem Hermanno Simoni fecerit; eo tamen vivente collatio ista * ad effectum perducta non est, uti suo loco videbimus.

Hamelm. l. 3. de fam. emort. V. Spiegelberg. Pymontanum verò ei negat Rembertus Episcopus Paderborn. Tertia & magis luctuosa mutatio hoc anno contigit è captivitate Joannis Comitæ Ritbergensis, viri admodum turbulenti ac ferocis. Aluerat ille diu non parvas inimicitias contra vicinos cognata-

Liter. a Paderb. Hamelm. ib. V. Pymont. * in liter. de aò 1567. * Hamelm. loc. cit. V. Pymont. Joannes Comes Ritbergensis, veluti pacis

re-

cognatosque Comites Lippienses; quod eorum subditi anno 1545, publica violator, bello pre-
 cum Philippus Hassiæ Landgravius, devicto Henrico Brunsvicensi, bello pre-
 Ritbergam expugnaret, opem huic & auxilium tulerint. Neque miturâ Co-
 ista animorum alienatio finem habuit, etiamsi postmodum Otto mite Lippi-
 pater ejus cum Philippo Landgravio reconciliatus, & comitatu si & Episco-
 suo restitutus fuerit. Nam & ab eo tempore, maximè que post po Pader-
 mortem sui patris, Joannes Comes iteratas injurias Lippiensibus botnenli.
 intulit: ac demum præcedente anno, die vicesimâ * Novembris, Chytraus
 in territorium Lippiense irruit, Bernardo Comiti centum & qua l. 18. Saxon.
 draginta porcos eripuit, domum Joannis de Wendt Satrapæ Lip- Pideris. in
 piensis in Lipperode violenter invasit, inde plùs quàm decem millia chron. Lip.
 aureorum sustulit; &, quod longè insolentius est, ejusdem absentis *Chron.
 conjugii catenas aureas de collo, armillas de manibus, annulos de trem. ms.
 digitis, omnemque ornatum muliebrem de toto corpore detraxit.
 Querebatur hac de re Bernardus Comes apud moderatores circuli
 Westphalici. Et hi, cum viderent admitti criminis iniquitatem, non
 solum permiserunt ei, Ritbergensem* velut publicæ pacis violato- *Chron.
 rem bello aggredi; sed etiam largitèr promisère, se eidem in hac Trem. ms.
 invasione bellica suis armis ac militibus adjumento fore. Quo au-
 dito, Comes Lippiensis exeunte anno superiore cum auxilio Rem-
 berti Episcopi nostri in comitatum *Ritbergensem ingreditur, do- *Pideris. in
 mum venatoriam in Holte flammis injectis concremat, Nienker- chron. Lip.
 kam & Verlam pagos exspoliât, ac demum etiam Ritbergam op- *Chron.
 pidum * die 19 Decembris in suam potestatem redigit. Interea Trem. ms.
 Joannes Comes receperat se in vicinam arcem Ritbergensem, pa- A circuli
 lustrum in loco sitam, & expugnatum perdifficilem. Quæ, dum à Lip- westphali-
 piacis & Paderbornensibus obsideri cœperat; ineunte Januario ci copiis
 præsentis anni ad eos adjuvandos allatæ sunt ingentes copiæ, à Co- hoc anno
 loniensi, Cliveni, & aliis circuli Westphalici Principibus missæ. arctissimè
 Ab his deinde castrum illud validiùs inclusum, & erectis aggeribus obsiderur
 ita circumvallatum est, ut ejusdem deditio tandem die 2dâ Junii, in arce Rit-
 quæ tunc erat feria quarta ante Pentecosten, per inediam longamq; bergensis; ac
 famem extorta fuerit. Exhibat eo die Joannes Comes, albo solum tandem ca-
 bacillo nixus; captivumque sistebat se perillustri Domino Caspa- pitur die
 ro de Quernheim, Serenissimi Ducis Cliveni & Juliacensis Con- 2dâ Junii,
 siliario. Ab eo primùm custodiæ datus est Ritbergæ: inde No- chron. Tre-
 nis Augusti in curru clauso abductus ad oppidum Buricense, ex mon. ms.
 adverso urbis Wesaliæ situm: postea anno 1560 in Archiepiscopi Chytra &
 Colonienis potestatem traditus, & ab eo Colonia in monasterio Pideris.
 S. Martini conclusus est: ubi triennio post, nimirum anno 1564, loc. cit.
 diuturnis miseris confectus obiit. Ex Agnete Benthemica, uxore
 re sua, duas tantum reliquit filias, Ermegardem & Walburgem. loc. cit.

Comitatus
Ritbergen-
sis per filiã
ejus Wal-
burgem de-
volvitur
tandem ad
Comites
Oistfrisiã.
*Imhoff. in
Not. proc.
S. R. L. l. 9.*

Prior harum, cui Comitatus Ritbergenfis in dotem obtigit, enupta est primùm Erico de Hoja; deinde verò, cum is maturiore fato decederet, Simoni de Lippia, Bernardi Comitis Lippiensis filio. Posterior autem, cui dominium Esense, Stedesdorffense, & Wittmundense in dotem venit, nuptiali thalamo conjuncta est cum Ennone Frisiã orientalis Comite. Et quia soror ejus Ermgardis ex utroque matrimonio prolem non accepit, etiam Ritbergici Comitatus hæreditas ad Oistfrisiã Comites devoluta est.

Annus Christi 1558.

PAULI IV. Pontificis 3. & 4.
FERDINANDI I. Imperatoris. 1.
REMBERTI Episcopi Pad. 12.

Carolus V.
Imperii co-
ronam per
legatos ab-
dicat.
*Godelev. in
hisl. hujus
abdicat.*

*Palat. in
Aq. Austr.*

*Surius in
comment.
Ferdinandus
frater ejus
denuncia-
tur Impera-
tor.*

*Auctores
iidem.*

*Helvicius
in theatro
hisl. univ.*

Carolus eo-
dem anno
moritur die
21 Sept.
auct. iidem

**Surius in
comment.*

**Palat. in
Aq. Austr.*

**Palat. Su-
rius, Ver-
nula &c.*

Mense Februario Principes Electores cum Ferdinando Romanorum Rege convenerunt Francofurti. Ibi Carolus V. Imperator die sancto Matthiã sacrã (quã & huic mundo genitus, & à Clemente VII. Pontifice coronatus, & à Francisco I. Galliarum Rege capto nobilissimam victoriam prope Ticinum adeptus erat) solenni legatione coronam Imperii abdicavit, rogans & obsecrans, ut Electores non modò hoc animi sui facinus ratum habere; sed etiam fratrem suum Ferdinandum Romanorum Regem, veluti legitimum Imperii successorem, agnoscere & declarare vellent. Ægerrimè quidem id admittebant septemviri, nec libenter sinebant, Imperatorem tantum à se divelli. Sed quia Legati ejus constanter opponebant, sibi nihil aliud in mandatis esse, quam Imperii abdicationem sibi commissam exequi; tandem Ferdinandus Rex à septemviris Imperator denunciatus, ac die decimã quartã Martii, consuetis Imperii ceremoniis Francofurti in foro publico salutatus est. Ex eo tempore Carolus V, rerum humanarum satur, magnis passibus decurrebat ad vitã finem; quem in sacra solitudine sua post biennem præparationem feliciter attigit, ex febre acuta mortuus die vicesimã primã Septembris, in festo S. Matthiã Apostoli. Paulò ante mortem divinissimo Christi corpore, quo frequenter solebat refici, devotè iterum præmuniri voluit; eoque accepto dixit: *O Domine! mane in me, et ego maneam in te!* Tum deinde patientis Christi imaginem ardentissimè complexus, post illa verba; *in manus tuas Domine commendo spiritum meum*, bene actam vitam beatiori morte conclusit, anno ætatis suã quinquagesimo nono. Virtutes ejus, quas alii scriptores fusissimè referunt, brevitatì & compendii causã

præ-

prætermitto. Sepultus est Granadæ prope matrem suam Joannam, ubi primum ejus epitaphium humillimo stylo* exaratum fuit, hæc versibus:

Hic jacet intus CAROLUS Quintus!

Ora pro eo bis velter, Ave Maria et Pater noster.

At multò acerbior fuit orbi Catholico præmatura tristisque mors Mariæ Reginae Angliæ; quæ Philippo Hispaniarum Regi nupta, intrâ paucos annos totam Angliam ab hæresibus repurgârat. Credebatur hæc ferre uterum; & erat hydrops: nec prius patuit esse morbum; quàm esse insanabilem. Obiit adhuc improlis, die 15 Novembris; & initio sequentis anni in thronum ejus evocata est Elisabeta soror ejus, ex illegitimo Annæ Bolenæ connubio genita. Quæ, cum hucusque simulasset se Catholicam Religionem colere, non modò in solenni inauguratione sua juramentum præstitit de tuenda Fide Catholica; sed etiam Paulo IV summo Pontifici per Oratorem suum demissè nunciavit, se ad Angliæ solium evectam esse, nec à Fide Romano-Catholica recessuram. At ille, ut erat homo durus & morosi capitis, gravi statim supercilio respondit Oratori, assumptionem Elisabethæ sibi neutiquam probari posse: quòd hæc è conjugio per sedem Apostolicam damnato genita, & citra ejusdem sedis auctoritatem ad Regni solium subvecta fuerit. Quòd si tamen ipsa causam hanc arbitrari suo velit permittere, visurum se, ut eidem indulgeat, quidquid sibi per jus liceret. Acerrimè Reginam pupugit tam importuna responsio summi Pontificis: multique sunt, qui hac ejus duritiâ effectum putent, ut eodem anno Regina Elisabeta ab Ecclesiæ Romanæ gremio discesserit, unaque secum totam Angliam in hæreticæ pravitate barathrum denuo deturbârit. Adeò verum est, etiam in regimine spiritali & ecclesiastico: *nescit regnare, qui nescit dissimulare.*

Non minori duritiâ ac morositate usus est hic idem Pontifex in Ferdinandum Romanorum Imperatorem. Nam, cum & ipse Francofurti hoc anno proclamatus esset Imperator, idque per oratorem suum Martinum Guzmanum renuntiaret Paulo IV. Pontifici; Paulus ex antiquo in Austriacos odio, nec legationem hanc admittere voluit, nec Ferdinandum ut legitimum Imperatorem agnoscere. Causam hujus tam frivolæ tergiversationis afferebat, quòd Carolus V. Imperii coronam deposuerit sinè consensu & auctoritate Romani Pontificis; ideòque nec illius abdicatio, nec Ferdinandi Romanorum Regis surrogatio fuerit legitima: quòd in assumptione novi Cæsaris adhibiti sint tres Electores A Catholicis, qui à deserta Fide Romana nullum ampliùs retinuerint jus ad crean-

dum

*Palat. loc. cit. n. 374.

Maria Angliæ Regina moritur die 15 Novemb. Palat. in Aq. Austr.

Pallav. in hist. conc. Trid. l. 14.

Spond. ad hunc ann. comment. rer. gest.

In ejus locum eligitur Elisabeta, soror ejus ex Anna Bolena,

aut. iidem Haraus in ann. brab.

Quæ à Paulo IV. Pontifice rejecta Fidem Catholicam deserit.

Palat. in Aq. Austr. Pallav. loc. cit. n. 2. 3.

Simili morositate ac duritiâ Paulus Pontifex detectat Ferdinandum Austriacum, ut legitimum Imperatorem agnoscere.

Palat. in Aq. Austr. Spond. hic n. 8.

Pallav. in hist. conc. Trid. l. 14.

dum Imperatorem Romanorum: quòd Ferdinandus adhuc Rex in comitiis & pacificationibus publicis multa permiserit Lutheranis, quæ Ecclesiæ Fideique Romanæ detrimentum non parvum afferant. Facillimè quidem hæc refutabantur *à Guzmanno: præsertim cùm Ferdinandus olim, adjuvante & comprobante Clemente VII. Pontifice, Romanorum Rex electus esset; atque ideo ad legitimam successionem nullâ aliâ septemvirorum electione indigeret, dummodo Imperium vacaret, uti reipsâ vacabat per voluntariam abdicationem sui fratris. At, quia suprâ dictus Pontifex malebat Imperatorem Gallum, quàm Austriacum, vel Germanum; etiam subsecuto Caroli Imperatoris obitu in imprudenti sententia *sua, quo ad vixit, perstitit, successori suo in ea causa defæctius iudicium relinquens.

Eâdem, ut reor, occasione in gravissimas persecutionum tempestates Romæ incidit Joannes Gropperus, Coloniensis Academiæ Doctor, natione westphalus, patriâ Sufatensis, & Religionis Catholicæ propugnator invictissimus. Erat hic Archidiaconalis Ecclesiæ *Bonnensis Præpositus, & vir ejusmodi, qui admirabili doctrinâ, integritate, sapientiâ, & laboribus pro Fide obitis, jam pridem ita se commendaverat, ut à Paulo IV *Pontifice, die 18 Decembris anno 1556, præter omnem expectationem in Collegium Patrum Purpuratorum adscitus fuerit. Recusaverat ille quidem honores istos *magnâ animi demissione. Sed quia Pontifex nihilo minùs urgebat & sollicitabat adventum ejus, tandem hoc anno itinere se commisit; &, ut refert Henricus Turckius, die vicestimâ sextâ Augusti Romam ingressus est. Ibi cùm ejus iudicium peteretur in causa Ferdinandi Romanorum Imperatoris (de qua antè memini) unus ipse, velut rerum Germanicarum ante omnes gnarus, invictâ animi constantiâ pro Ferdinando stetit; edixitque in concilio publico, Imperatorem alium in præsentis rerum statu eligi nec posse, nec oportere, nisi Pontifex Germaniam totam contra se commovere vellet. Germanos enim Cæsarem non alium velle, quàm Germanum; ac multò minùs passuros esse, ut sibi novus Imperator obtrudatur à sede Pontificia. E Germanis verò Principibus nullum alium nunc inveniri, in quo tanta Religionis avitæ firmitas cum potentia tanta conjungatur, quàm in Ferdinando; quippe qui & hæreditarias ditiones amplissimas habeat, & cum Philippo Hispaniarum Rege arctissimâ necessitudine constrictus sit. Nec eidem prudenter objici posse, quòd in conventu Passaviensi & Augustano Lutheranis multa indulserit: id enim impudendum non esse ejus voluntati; sed necessitati, in quam ex nimia Principum Lutheranorum potentia conjectus erat, non solum con-

Joannes Gropperus, S.R.E. Cardinalis designatus, natione Westphal^o, hoc anno Romam evocatur à Pontifice. *Surius ad ann. 1547. *Pallav. in hist. conc. Trid. l. 13. *Pallav. ib. Spond. ad ann. 1559. Ibi consult^o in causa Ferdinandi Imperatoris, acerrimè stat pro illo contra omnes dissentientes. Pallav. ib. l. 14. c. 6.

connivente, sed etiam favente Gallo. Hæc & alia, quæ sapientif-
simè Gropperus protulit, mirificè offenderunt alios Pauli IV. Con-
filiarios. Omnes enim illi cum Pontifice in duriorè sententiam
contra Ferdinandum ibant: idque vel ex animi facilitate, quâ mi-
nistri Principum in rebus ambiguis persæpe solent eorum propen-
sionem sequi; vel ex eo, quòd ipse Pontifex hac in re *sibi tales de-
legerit Confiliarios, qui propensionem suæ concordem gererent.
Itaque hi primùm obliquis eundem oculis intueri, deinde sinistros
de eo *rumores spargere, demum etiam accedentibus malevolò-
rum aliquorum inculcationibus doctrinas hæreticas eidem appin-
gere, atque ea de re dicam ipsi non levem scribere. Facillimè qui-
dem Gropperus hujusmodi maculam à se absterfit. At interea,
dum se purgabat, & invidiosis hujusmodi litibus conflictabatur,
ex mœrore animi in febrim quartanam incidit; & sequenti anno,
die decimâ tertiâ Martii, extremis Ecclesiæ sacramentis rite præ-
munitus, innocentem animam exspiravit. Corpus ejus honori-
ficientissimè tumulatum est Romæ in Ecclesia Germanorum ad pe-
des Hadriani VI. Pontificis; & ipse Paulus IV. Papa, ut ejusdem
pios manes ab omni falsarum suspitionum macula depurgaret,
oratione funebri eum dilaudavit, inter alia dicens: *Dominum Grop-
perum non amisimus; sed ad Deum præmisimus.* Vitæ ejus breve com-
pendium exhibet ipsius inscriptio sepulchralis in urbe Roma, quæ
*sic habet:

*Domino Joanni Groppero, Religionis Fideique Catholica propugna-
tori acerrimo, post incredibiles labores, summis cum periculis pro Eccle-
sia ac Religionis Catholica conservatione, magno semper et invictò animo
exantlato, multaque præclara literarum monumenta edita, ob perpetuam
Fidei pietatisque constantiam, incomparabilem doctrinam, summâque
virtutes, absenti nec quicquam minùs cogitanti in sacrum R. E. Cardina-
lium collegium cooptato, præmaturâ adhuc morte, et quando sui opera in
primis desiderabatur, ex humanis erepto, fratri piissimo atque optimè me-
rito, Godefridus et Casparus Gropperi fratres, alumni mœstissimi posuere.
Vixit annis LVIII, diebus XVIII. Obiit III. Idus Martii, anno MDLIX.*

Tam illustri huic viro novem propè mensibus in vitam alte-
ram anteivit ejusdem egregius æstimator, Antonius Archiepisco-
pus Colonienfis, ex antiqua Comitum Schawenburgenfium fami-
lia genitus, & Adolphi decessoris sui germanus frater. Qui, cum
hoc anno Francofurtensibus Electorum comitiis interfuisset, in-
dèque redux meditaretur solennem ingressum in urbem ædémque
Metropolitanam; repentino morbo correptus obiit in arce Godes-
berg die decimâ octavâ Junii, postquam uno duntaxat anno & ali-
quot mensibus Archiepiscopalem honorem degustâset. In ejus lo-

Gravem
persecutio-
nem Romæ
paritur, ita
ut etiam
vocaretur
in suspicio-
nem hære-
sis.

*Pallav. ib.
n. 11.

*Turck. in
hist. ms.
Egregiè se
defendens,
in febrim
incidit, &
moritur an-
no sequen-
te die 13.
Martii.

Turck. in
hist. ms.
Spond. ad
ann. 1559.
Oratione
funebri di-
laudatur ab
ipsomet
Pontifice.

Turck. in
hist. ms.
Ejus epita-
phium Ro-
mæ.

*Turck. ib.

Antonius
Comes de
Schawen-
burg, Ar-
chiepiscop⁹
Colonien-
fis, hoc an-
no moritur
die 18 Junii
Surius in
comment.

cum

Cui surrogatur Joannes Gebhardus Comes de Mansfeld, probè catholicus. *Anctores iidem.* **Cratopol. ibid.* cum, die 26 Julii S. Annæ sacrâ, unanimi Canonorum suffragio delectus est Joannes Gebhardus Comes de Mansfeld, antea Præpositus Trajectensis, & Coloniae ad S. Georgium. Qui licet ortus fuerit ex familia Lutheranis erroribus tunc imbuta, Catholicæ tamen Religioni totâ vitâ suâ *constantissimè inhæsit: dignus idcirco, non solum Archiepiscopatu; sed etiam longioris vivendi spatii, quod eidem adipisci non licuit.

Paderbornæ turris major Cas thedralis Ecclesiæ, ob imminentē ruinam, superiore suâ parte tollitur, & in aliam formam restauratur. Ex literis Archiv. Cath. Eccl. Balthasar Haghmeisterus, Flechtorpiensis monasterii Abbas ultimus, hoc anno instituitur. Ex lit. Archiv. Cath. Eccl. Pad. In urbe nostra Paderborna turris major Ecclesiæ Cathedralis, è superiore & acuminata suâ parte, non parùm inclinare jam coeperat in ruinam; nec erat imprudens timor, ne productior ejusdem apex intrâ aliquot annos ab alto rueret, cum ingenti istius Ecclesiæ & urbis totius damno. Qua de causa Decanus & Capitulum Cathedrale, hoc anno in festo S. Joannis Baptistæ, solennem contractum iniêrunt cum duobus fratribus architectis, Jacobo & Bertholdo Frunneken, ut antiquam turrim, lapideæ basi vel turri superstantem, cautissimè tollerent; atque è dissolutis demissisque in terram trabibus novam aliam breviorēque turrim antiquæ basi lapideæ superstruerent, juxta ideam ipsis propositam ac præmonstratam. Id quod etiam ab iis feliciter effectum est, uti hodie dum adhuc videri potest.

Pejorem aliam foediorēque ruinam apud nos hoc anno minitari coepit fortuna retrogradâ monasterii Flechtorpiensis, Diocesis nostræ, in vicino Comitatu Waldeckiano. Abbatem illic egerat ab annis quatuor Joannes Raden professus Liesbornensis: & interea cum ingenti dolore viderat, quàm ingentia damna monasterium hoc in spiritualibus ac temporalibus perpessum fuerit ab invalescente ibidem hæresi Lutherana. His autem avertendis cum & imparem se agnosceret, & simul animo reputaret, quàm beatè ac feliciter ante infulam acceptam vixerit; deserto Abbatis jure ac titulo quietiorem hoc anno vitam repetiit, rediitque ad monasterium Wittmersense Virginum, quas antè rexerat ut Confessarius.

Accepto regimine, coepit agere vitâ inquinatissimâ. Manuscripta Paderb. Henschen. 70. 2 Ss. Junii. Tum verò Flechtorpiensis Abbatiae res decumano simul impetu in interitum protrusæ sunt. Qui enim successit Abbas Balthasar Haghmeisterus, post aliquot annos vitam ad eò inquinatam egit, ut malo exemplo suo non solum bonos omnes ab istius monasterii ingressu absterruerit; verùm etiam Lutheranis ipsis, in eadem vicinia demorantibus, horrore fuerit. Qua de re, cum à præsidibus Congregationis Bursfeldiensis persæpè & acriter admonitus esset; postremo quidem circa annum 1580 eò inclinatus est, ut in suæ professionis monasterio Liesbornensi ad poenitentiam obeundam se tradiderit, etiam solenni protestatione suam ob admissa crimina indignitatem confitens. At paulò post religiosæ disciplinæ impatiens,

ex eodem coenobio rursus aufugit, habitum Benedictinum exiit, cum Lutherana muliere matrimonium iniit, ac demum in ditione (ut ferunt) Corbejensi animam infelicem exspuit in domo cujusdam viri Nobilis Lutherani, cui pro scriba frumentario & liberorum simul pædagogus fuit. Supererat, cum ista fierent, in toto monasterio tantum unus & senex monachus, nomine Humbertus: quem ab infelice Balthasaris fuga rogaverant superiores, ut loci istius curam in se reciperet. Sed cum ille crebrius excusaret senectutem suam, rebus œconomicis curandis imparem; eo solo ibidem sine sociis relicto, Comes de Waldeck locum hunc ad se attraxit: commendavitque alicui Amptmanno, qui viginti pauperes ex ejusdem proventibus aleret, sibi que in singulos annos omnium acceptorum & expensorum rationes daret.

aufugit, uxoreque ductâ infeliciter moritur. Henschen. loc. cit. Comes Waldecensis monasterium desertum occupat, superstitite solum uno monacho sene. Henschen. ibid. & ms. Pad.

Annus Christi 1559.

PAULI IV. Pontificis ultimus.
FERDINANDI I. Imperatoris. 2.
REMBERTI Episcopi Pad. 13.

Hæc hic annus fuit ab optatissima pace, Gallos inter & Hispanos inita. Occasionem huic dederant prægrandes duæ Gallorum clades: una, quâ ante biennium *apud urbem S. Quintini; & altera, quâ per æstatem superioris anni prope Gravelingam *perculsi & profligati fuerant. Posterior harum priori addita præparavit viam ad pacem: quæ, tametsi ante annum tractari cœpta, & per mortem Reginæ Angliæ paulisper sufflaminata sit; hoc anno tamen, die 3^{ti}a Aprilis, in Cambresienfi* castro feliciter composita & conclusa est. In ea conventum est, ut ab utraque parte restituantur omnia: sive ea, quæ sibi invicem eriperant, sive ea, quæ aliis per eandem belli occasionem intrâ complures annos ablata erant. Unde contigit, ut Henricus Galliarum Rex in terris Belgicis Philippo Hispano, in Sabaudia Sabauda, in ducatu Montis Ferrati Mantuano, in Senensi ditione Cosmo Florentino, in Corsica Republicæ Genuensi, & aliis alibi restituere debuerit* centum & nonaginta urbes & oppida; cum ex adverso Gallus non nisi tria oppida reciperet ab Hispano. Ut autem ambo Reges arctiori nexu jungerentur inter se, etiam duo matrimonia in eodem congressu pacis decreta sunt: unum inter Elisabetham Regis Henrici filiam & Philippum Hispanum; alterum inter Margaretam Henrici Regis sororem & Emmanuelem Philibertum Sabaudiarum ducem, Philippi Regis confanguineum.

Pax inter Hispanum & Gallum inita. *vide dicta ad annum 1557. *Haræus in ann. brabant. ad an. 1558 *Gallicæ; Cambresy.

*Spond. hic n. 11. Pallav. in hist. conc. Trid. l. 14. nuptiæ Philippi Hispani cum Elisabetha Galliarum Regis filia; &

Y y

Magni

Philiberti Magni postmodum apparatus facti ad utrasque nuptias. Et
 Sabaudi cū primæ quidem Parisiis cum singulari pompa celebratæ sunt exeun-
 Margareta te Junio, Philippi Regis vicem peragente Ferdinando Duce Alba-
 Regis Gal- no. In his, præter alia ostentandæ lætitiæ signa, etiam instituta
 liz sorore. sunt trium dierum hastiludia; in quibus & ipse Galliarum Rex pri-
 Spond. hic mo biduo sic decertavit, ut suorum concertantium (credo Gallo-
 n. 21. rum) plures ex equis & ephippiis ejecerit. Inde elatior factus, die
 Haræus in tertio, etiam heroem extraneum, licet invitum ac repugnantem,
 ann. brabant. iteratis invitationibus ad similem concursum laceflivit: sed magno
 Surius & suo infortunio. Nam in eo concursu ex diffracta herois istius lan-
 alii. cea *frustillum cuspidis in dexterum Regis oculum tanta cum ve-
 Henricus II. hemencia per foramen cassidis involavit, ut penè usque ad ipsum
 Gallie Rex cerebrum pervaserit. Læsus ergo defertur in palatium: & quia
 moritur. vulnus erat insanabile, undecimo die post, nimirum sexto Idus Ju-
 * Auctores lii, ex infelici vulnere extinctus est; posteaquam biduo antè *etiam
 antea cit. posteriores nuptiæ inter Sabaudum & Margaretam sororem ejus
 Pallav. loc. absque omni pompa celebratæ essent. Successit in ejus thronum
 cit. c. 9. n. 1. Franciscus II, ejusdem filius, Mariæ Stuartæ Scotorum Reginae
 * Spond. hic conjux, ætate juvenis, ingenio mediocris, valetudine imbecillis:
 n. 21. qui & anno superiore, Nonis Decembribus, Henricum patrem
 Succedit in in fata consecutus est, Carolo IX. fratri suo decenni coronam
 regno Fran- Galliæ relinquens.
 ciscus II, & huic se-

At nemo gravius eam Henrici Regis jacturam sensit, quam
 Paulus IV. Paulus Pontifex: tum quòd ei semper impensè addictus fuerit;
 Papa mori- tum verò maximè, quòd extincto illo undique se desertum * & pe-
 tur. riclitantem cerneret. Etenim Ferdinandus Imperator ab eo maxi-
 * Pallav. in mopere averfus erat ob negatum hæctenus Romani Imperatoris ti-
 hist. conc. tulum, Philippus Hispaniæ Rex propter iniqua bella duobus ab-
 Trid. l. 14. hinc annis contra se commoveri cœpta, Elisabetha Angliæ Regi-
 na ob improbatam rejectamque assumptionem suam in thronum Ang-
 gliæ: qua de causa etiam, ut multi volunt, ab Ecclesiæ Catholi-
 cæ gremio se disjunxerat. Nec major apparebat ei securitas do-
 mi, quàm foris: cum & subditi * propter onera sibi imposta fre-
 merent, & alii ditionum Papalium Proceres variis injuriis affecti
 essent. Igitur angoribus undique obsessus, & simul octoginta
 * Pallav. ib. quatuor annorum pondere delassatus, brevi morbo * vitam exiit
 n. 4. die decimâ octavâ Augusti: tanto sui nominis odio apud Roma-
 num vulgus post se relicto, ut eadem die, priusquam adhuc pe-
 nitùs exspirâset, insana plebs cum ingenti fremitu in Capitolium
 * Pallav. ib. irruerit; ac primò quidem statuam ejus marmoream * nasò & ma-
 n. 7. nu dexterâ detruncaverit: deinde biduo post eidem simulacro ca-
 put absciderit: postremò etiam caput illud cum grandi ignomi-
 nia

nia per urbem volutârit, ac in Tyberim dejecerit. Ultima de-
 dentis verba fuerunt illa *Prophetæ Regii, psalmo 121: *Lætatus sum*
in his, quæ dicta sunt mihi; in domum Domini ibimus. Neque dubium
 est, quin fuerit vir *admodum pius, devotus, ac fervidus in tuen-
 da re Catholica: simul tamen *austerus, vehemens, iracundus, ar-
 rogans, ideoque minùs commendabilis in sede Apostolica; quàm
 prius in clauſtro Ordinis Theatini, quem olim instituerat. In ejus
 locum post quatuor mensium vacationem unanimi Purpuratorum
 suffragio surrogatus est Pius IV, electus die vicesimâ quintâ De-
 cembris in ipsa nocte Natalem Domini subsecuta; coronatus au-
 tem sequenti anno, die sextâ Januarii in Epiphania Domini.

Interea Nobilitas Westphalica, gravissimè affligi cœperat in
 Livonia, suarum exercitationum vetere Palæstrâ. Vixerat hæc
 terra diu cum vicino Russorum Principe in summa pace, quam ad
 integros quinquaginta annos ab eodem obtinuerat invictissimus
 Russorum domitor *Walterus Plettenbergius. Et hac pace non
 solùm ipse gavifus fuerat usque ad annum hujus seculi tricesimum
 quintum, quo è vivis abiit; sed etiam tres illius in supremo sui Or-
 dinis Magisterio *successores, Hermannus de Bruggeney, condi-
 ctus Hafenkamp, defunctus anno 1549: Joannes de Reck, defun-
 ctus anno 1551: & Henricus de Galen, defunctus anno 1557. At
 paulò post, nimirum anno 1558, Russi iterum cum ingenti armo-
 rum fremitu in Livoniam *proruerunt, Narvam expugnârunt,
 Dorpatum subegerunt, multisque aliis oppidis & castellis captis,
 non modicam Estoniæ partem dominatui suo subdidere. Vehe-
 menter id affligebat Wilhelmum Fürstenbergium, qui ibidem pau-
 lò antè ad supremum Ordinis Magisterium evehctus fuerat. Et quia
 jam gravi senio premebatur, quietioris vitæ causâ hoc anno rursus
 dignitatem istam abdicavit, ac tradidit Coadjutori suo Gothardo
 Kettelerio, florentioris ætatis viro. Sed eheu! ubi quietem & se-
 curitatem quærebat Fürstenbergius; ibi summam infelicitatem &
 exitium reperit. Etenim sequenti anno 1560 Vellinense castrum,
 in quo velut loco munitissimo confidere cœperat, proditione, seu
 rebellione militum à Russis occupatur, & optimus ille senex amissis
 thesauris omnibus in Moscoviam abductus est; ubi reliquam vitam
 in custodia & ærumnis finiit, Catholicæ pietatis ac Fidei assertor
 constantissimus. Utinam & aliquam istius constantiæ scintillam
 habuisset ejusdem in Magisterio successor Gothardus de Ketteler:
 de cujus apostasia ac defectione agetur suo loco.

In Episcopatu nostro Paderbornensi adhuc optimè florebat an-
 tiqua Fides Catholica; & in ea conservanda sollicitè desudabant
 Henricus von Cöllen Cancellarius, Conradus Thor Mollen Offi-
 cialis,

*Spond. hic
n. 11.*Spond. ib.
*Pallav. ib.

n. 5.

In ejus locū
sub finem
hujus anni
eligitur
Pius IV.Auctores
citati.Livonia,
Westphalica Nobilitatis Palæstra, à Russis invaditur.*Vide dicta
ad annum
1502.*Russovius
in chron.

Livon. p. 2.

*Russov. ib.
fol. 63.

Wilhelmus de Fürstenberg, supremus Teutonici Ordinis Magister in Livonia, munus suum abdicat propter senium.

Chytræ l. 20. Saxon.

At anno sequenti à Russis capitur, & in Moscoviam abducitur. auct. iidem

Rembertus Ep. Paderborn. inter oppidum

ac monasterium Wilbadense, componit litem de quibusdam silvis & glandemia. Ex literis monasterii Wilbadess.

Item aliam litem de limitibus domini nostri Bokenfis, & arcis ac praefecturae lippiacae in Lipperode. Ex literis Cancellariae Pad.

cialis, & Gerhardus Rôtekenius Concionator primarius. Hac autem Religionis tranquillitate Rembertus Episcopus noster studiosissimè utebatur ad componendas Dioecesis nostrae controversias, quarum duae hoc anno rursus ad optatum exitum perductae sunt. Prima erat monasterii oppidique Wilbadensensis de quibusdam silvis & earum glandemia: & haec ibidem *die decimâ tertiâ Julii* feliciter complanata est per Episcopales Commissarios, Hermannum de Viermund satrapam Dringenbergensem, Widekindum de Falckenberg satrapam Heristallensem, Henricum von Cöllen Cancellarium, & Philippum Poët quaestorem. Altera erat Episcopi nostri, Comitumque Lippiensium de limitibus inter Dominium nostrum Bokense, & arcem vel praefecturam Lippiacam in Lipperode. Qua in lite, cum hoc anno designati essent partium ambarum arbitri, nimirum ex parte Remberti Episcopi nostri, Gisbertus Budden Cathedralis Ecclesiae Osnabrugensis Cantor, Widekindus de Falckenberg satrapa in Herstelle, & Schönerbergius de Spiegel vir equestri familiae; ex parte verò Bernardi & Hermannii Simonis, Comitum Lippiacorum, Antonius de Donop, Franciscus de Kerffenbroich, & Ludolphus Kottman Lemgovienfis consul: eorundem industriâ ac sollicitudine tandem lis illa feliciter extincta est; uti constat ex literis ejusdem transactionis, quarum finis est: *Actum et concordatum Delbrugi Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, die decimâ octavâ Julii.*

Annus Christi 1560.

PII IV. Pontificis	1.
FERDINANDI I. Imperatoris	3.
REMBERTI Episcopi Pad.	14.

Pius IV Papa Ferdinandi Caesaris assumptionem ratam & gratam habet. *Pallav. in hist. concil. Trid. l. 14.

*Pallav. ib. c. 12. n. 1, 2.

PAULI IV. Pontificis duritia, quâ Ferdinandum ut legitimum Imperatorem agnoscere detrectarat, Romae passim ab aliis improbata erat ut nimis aspera * ac parum prudens. Videbant enim, quàm ingentes Germanorum turbæ, quis Lutheranorum plausus & Catholicorum dolor secuturus esset, si è supremi capitis intemperie regnum inter & sacerdotium dissensio fieret. Quare successor ejus Pius IV, ut primùm Romae electus est, avertendi hujus dissidii causâ Franciscum Turrianum Ferdinandi Oratorem benevolè ad se admisit; & paternè significavit, Ferdinandi Caesaris assumptionem sibi maximè gratam & ratam esse. Quo audito praedictus Imperator singulari cum lætitia, non solum literis amantissimis * honores Pontificios

facios Pio IV. gratulatus est; verum etiam paulo post, solenni legatione missa, eundem ex antiqua superiorum Cæsarum consuetudine adorari iussit, subiectâ humili petitione, ut revirescente Regum Catholicorum pace, concilii Tridentini celebrationem pro totius Ecclesiæ bono resumeret. Id quod etiam hic novus Pontifex, uti jam antè purpuratis Patribus declaraverat, lubentissimè se facturum adpromisit.

Et sanè jam summa rei hujus necessitas erat; cum & ipsa Gallia, quæ hucusque bellis inutilibus hæresin Lutheranam foverat in Germania, Calvinianis erroribus plena esset. Neque pestis illa serpebat solum inter homines plebejos & vulgus humile; sed etiam inter ipsos Regni magnates, quorum præcipuus ductor & antesignanus erat Ludovicus Princeps Condæus, Antonii Regis, Navarrae, frater. Hi deinde secretioribus consiliis gravissimam conjurationem in Regem juvenem hoc anno conflare: sub eo quidem prætextu, ut Principes Guisios velut extraneos ab administratione regni deicerent; revera tamen, ut Calvinianam hæresin, depulsâ Religione Catholicâ, stabilirent. Ac tametsi ea conjuratio adhuc maturè detecta, & Condæus* in custodiam detrusus fuerit: Rege tamen paulo post è vivis decedente, & Carolo IX. decenni puero in thronum fratris evocato, Condæus iterum* à vinculis absolutus est, non sinè maxima convulsione totius regni, quòd eo duce calamitates adhuc multò graviore à Calvinistis pertulit, quàm paulo antè Germania nostra à Lutheranis.

Eadem virulenta lues anno superiore jam in urbem & academiam Heidelbergensem infusa erat, afflante Wilhelmo Clebitio. Decertaverat hic ibidem cum Tilmanno Heshusio de præsentia Divini Corporis* in pane Eucharistico; quam affirmabat Heshusius, & pernegabat Clebitius Calvinista. In hac funesta amborum altercatione Fridericus Elector Palatinus à Philippo Melancthone ante annum petiit, ut hac in re suam sibi sententiam aperiret. Sed, cum ille pro versatili ingenio suo tam ambiguè responderet, ut neque realem Christi præsentiam assereret, neque eam penitus inficiari vellet; Elector ipsèmet officium judicis assumpsit, ejectisque Lutheranis vel Confessionistis* templa omnia & scholas in Calvinianorum potestatem tradidit. Nec multo post ab iisdem Calvinistis Heidelbergensibus invidiosum hoc decretum* prodit: *Lutheri et Brentii cathechismi extra Ecclesiam ejiciantur, et eorum scripta nullam auctoritatem habeant.* Acerbè res ista pupugit Joannem Fridericum Saxoniae Ducem, Electoris Palatini socerum: ideòque hoc anno cum duobus Theologis suis, Morlino & Stosselio, Heidelbergam* profectus est, ut novo huic Augustanæ Confessionis vul-

neri

Promittit etiam resumptione concilii tridentini. *Pallav. ib. n. 3.*

Initia motuum Calvinistarum in Gallia.

Spond. ad hunc ann. Pallav. c. 12. n. 9.

* *Spond. hic n. 9.*

* *Spond. hic n. 21.*

Fridericus Elector Palatinus Calvinismum in suas terras introducit.

Surius ad ann. 1559.

Epitome Ephem.

de ortu & occasu August. Conf.

ad an. 1559

* *Epitome Ephem.*

loc. cit.

* *Surius ad ann. 1560.*

* *Epitome Ephem. ad ann. 1560.*

neri medelam ferret. Sed Elector Palatinus venenum illud Calvinisticum tam profundè jam receperat intrà sua viscera, ut, quidquid ibi Morlinus & Stosselius prædicando vel disputando agerent, ex ejus corde malum illud expellere non valerent.

Philippus Melancthon moritur: & incertum est, in qua fide. *Chytræus l. 20. Saxon. Surius ad hunc annū. * Surius ib. Spond. hic n. 30. * Spond. ib.*

Ita Joannes Fridericus re infectâ rediit: & Philippus Melancthon, cujus ambiguae responsiones Palatinatui Calvinismum intulere, eodem anno Wittenbergæ die decimâ nonâ Aprilis obiit; relicto non imprudenti de se dubio, an Augustanam Confessionem, à se olim fabricatam, sub vitæ finem retinuerit, nec ne? certè postremis annis, ut è Wormatiensi colloquio constat, à doctrinâ Calvinistarum aut Zwinglianorum non abhorruit, præsertim in materia de cœna Domini. Imò Florimundus Remundus, teste Spondano, refert, eum, cum ante mortem rogaretur à matre sua adhuc superstite, ut syncerâ conscientiam declaret sibi, *quenam sit optima Religio?* nova scilicet, an Catholica vetus? disertè huic respondisse: *novam esse plausibilem; antiquam verò securiorem esse.* Quod si verum est, non video, cur prudens quisque non debeat potius mori Catholicè; quam ob inanem ejusmodi plausum æternæ salutis periculo se exponere.

Annus Christi 1561.

Pii IV. Pontificis	2.
FERDINANDI I. Imperatoris	4.
REMBERTI Episcopi Pad.	15.

Pius IV. Pontifex ubiq; per suos nuntios indicit concilium Tridentinum. *Pallav. in hist. conc. Trid. l. 14.*

Ferdinandi Cælaris consilia, data nuntii in Germaniam ablegatis. *Pallav. l. 15, c. 2.*

Principio hujus anni, cum & Cæsar & Hispaniæ Galliaque Reges concilii Tridentini resumptionem acceptassent, varii Papales Nuntii ad omnes Regum ac Principum Christianorum aulas ablegati sunt, ut eosdem pro tollendis Religionum dissidiis ad prædictum concilium invitarent. Ad Ferdinandum Imperatorem ea de re missus erat Joannes Franciscus Commendonus, natione Venetus: qui & unâ cum Zacharia Delfino Veneto in mandatis habuit, ut ipsorum alter ad superioris, alter ad inferioris Germaniæ Principes diploma concilii cum literis Pontificiis ferret. Approbat id etiam Imperator. Simul tamen prudentissimè suggerebat eis, non parùm temporis inutiliter ab ipsis consumptum iri, si Principum acatholicorum quemlibet separatim adituri sint: imò, si id fiat, eorum singulos indubiè responsuros esse, nihil certi hac in re decerni ac statui à se posse, donec aliorum Protestantium ac foederatorum sentia pernoverint. Quare suo judicio consultius fore, ut ambo

simul

simul Naumburgum pergant. Illic enim die vicesimâ Januarii omnes Principes acatholicos, aut eorum Legatos, repurgandæ Confessionis Augustanæ gratiâ, conventuros esse: eodémque tempore curaturum se, ut ope Ministrorum suorum, quos iisdem ad iungere velit, faciliorem ad hósce Principes accessum habeant.

Placuit consilium istud ambobus Nuntiis; deductique à tribus Oratoribus Cæsareis, Naumburgum pervenêre* die vicesimâ octavâ Januarii. Aderant illic è Principibus acatholicis Fridericus Elector Palatinus, Augustus Elector Saxonicus, Joannes Fridericus Saxonie Dux, Wolfgangus Comes Palatinus Rheni, Christophorus Dux Wirtembergensis, Ulricus Dux Mecklenburgensis, Philippus Landgravius Hassiæ, Carolus Badensis Marchio, multique alii tum Principes, tum aliorum Principum ac Procerum Legati. Præcipua conventionis illius causa erat, ut, cum in decreto pacificationis Augustanæ* ex communi Principum consensu non comprehendantur alii acatholici, quàm qui Augustanæ Confessionis addicti fuerint; sese invicem ab aliis hæreticis, & suam Confessionem à sinistris & insynceris posteriorum temporum Confessionibus discernent. Catholici enim Lutheranis exprobraverant in scriptis & comitiis publicis, eos hodie non amplius Confessionem, sed* confusionem Augustanam sequi: cum ab eo tempore, quo ipsorum Confessio in comitiis Augustanis Carolo V. Imperatori exhibita fuit, ea novis editionibus toties recusa, immutata, correctâ, & vitiata vel corrupta sit, ut moderna multorum Confessionistarum doctrina toto ferè cælo à prima discrepet; ideoque & ipsi met Lutherani Theologi in colloquio Wormatiensi noluerint condemnare doctrinam Zwinglii & aliorum hæreticorum, tametsi hæc nunquam ab Imperio recepta, & vel ab ipso Confessionis Augustanæ primordio rejecta fuerit. Itaque ut hanc maculam expurgarent, & in posterum se ab hujusmodi fugillationibus immunes redderent; studebant hîc, è tam multis diversissimisque Augustanæ Confessionis editionibus unam seligere, quam in posterum tenerent & amplecterentur omnes. At brevi hîc iterum patuit, in Ecclesia acephala nullam planè concordiam reperiri posse. Palatinus enim & Saxonicus Electores volebant retineri editionem recentiorum: quippe quæ, ut ipsi asserbant, ab editione prima non differret in re; sed tantum in verbis & explicationum claritate. Contrà verò oculatiores alii, ut à Calvini & aliorum erroribus doctrinam suam segregarent; acerrimè contendebant, retinendam esse Confessionem primam, & eadem verborum formâ, quâ hæc olim Carolo V. Imperatori in Augustanis comitiis oblata fuerat. Post hæc iterum instabant Electores antè dicti, tolerari quidem à se posse,

*Pallav. ib.

Acatholici Principes conveniunt Naumburgi ad statuendam concordiam suæ doctrinæ.

Chytraus l.

20. Saxon.

ad hunc

annum.

*de aō 1555

vide dicta

ibid.

*Chytraus

ibid.

Hunc infi-

nem stu-

dent, è di-

versis Au-

gustanæ

Confessio-

nibus unam

seligere &

comproba-

re: sed frus-

tra.

Chytraus

loc. cit.

Dissensio-

nes Princi-

pum con-

gregatorū

ut

de renova-
tione Con-
fessionis
Augustanz.
Chytrausl.
20. Saxon.

ut retineatur & recudatur editio prima: ità tamen, ut addatur no-
va præfatio, & in ea declaretur, editionem primam à recentiori-
bus non differre in substantia; atque ideo, si rem ipsam intuearis,
nulla in suis Ecclesiis esse dissidia. Contrà verò iterum Joannes Fri-
dericus Saxonie Dux, & quidam alii, præfationem istam ambabus
manibus rejecere: tum quòd in ea falsissimè jactitetur, nulla in
suis Ecclesiis esse dissidia, quæ tamen omnium oculis & auribus ob-
serventur: tum quòd illius præfationis beneficio etiam inter Au-
gustanæ Confessionis asseclas connumerari vellet Elector Palatinus,
& alii sacramentarii, qui errores ab Augustana Confessione alie-
nissimos recenter amplexi erant, neque hæcenus induci poterant,
ut ab iisdem retrocederent. Ità concordia, quam hîc tentaverant,
eventu casto rursus diffluit; & Joannes Fridericus Dux, tam im-
portunis animorum dissensionibus rem agi videns, die tertiâ Fe-
bruarii ex improspere conventu abiit.

Joannes
Fridericus,
Saxonie
Dux, re in-
fectâ rece-
dit à con-
ventu.
Chytra^o ib.
Delfinus &
Commen-
donus, Pa-
pales Nun-
tii, admit-
tuntur
Naumbur-
gi ad con-
ventum
Principum.
Pallav. in
hist. concil.
Trid. l. 15.

Interea Papales Nuntii sæpe flagitaverant colloquium pri-
vatum cum duobus Electoribus, Palatino & Saxone. Sed, cum
illud assidue negaretur, tandem ipsis die quartâ Februarii à Fride-
rico Palatino significatum est, eos postridie à toto conventu simul
auditum iri. Altero mane à quatuor viris primariis, è conventu
missis, in ædes congregatorum Principum honorificè deducti sunt,
etiam adjunctâ custodum armatorum cohorte; eumque ad eos
ingressi, Principibus singulis diploma concilii, singulasque lite-
ras Pontificias, ad eorum singulos nominatim scriptas, per huma-
niter obtulissent, in subsellio holoserico, decentissimè præparato,
confidère jussi sunt hîscè verbis: *sedent Dominationes vestra.* Tum

*Pallav.
n. 10.
Utriusque
Nuntii ora-
tio ad Prin-
cipes.
Pallav. ib.
6. 3. n. 1.

altissimo * silentio factò, uterque Nuntius oratione geminâ lega-
tionum suarum causas exponere, affectum summi Pontificis erga
nationem Germanicam dilaudare, ejus desiderium de abolendis Re-
ligionum dissidiis extollere, multiplicatam sectarum quotidie au-
gescentium plangere, œcumenici concilii necessitatem declarare,
ad illud adeundum cohortari, ac demum promittere, in eo cun-
cta per summam pacem, charitatem, ac mansuetudinem peractum
iri. Quibus auditis Principes, inter se paululum submissâ voce
collocuti, responderunt illis per Cancellarium Electoris * Palatini:
se ea, quæ Romani Pontificis nomine sibi exposita sunt, attentis auribus
*Pallav. l.
15. 6. 3. n. 3.
accepisse: negotium illud magis arduum esse, quàm ut in eo statim aliquid
à se decerni queat: conventuros primum inter se, ac postea responsuros,
*Pallav. ib.
quid agere velint, nec ne. Mox eodem honore, quo * venerant, am-
bo Nuntii domum reducti sunt: & congregati Principes non so-
lùm retinere diploma concilii; sed etiam Papales literas, ad sin-
gulos ipsorum editas, cum inscriptione solita: *Dilecto filio &c.*

Vix

Vix autem horæ quadrans præteriêrat, cùm posteriores literæ ad eorum ædes remittuntur * hisce verbis: *Magnifici Domini: Principes nostri, dum apud eos fuistis, in literis Pontificiis non animadvertērunt verba illa: Dilecto filio. At, ubi postmodum conspicati sunt, se à Romano Pontifice nominari filios; huiusmodi titulum unà cum literis dedignati sunt.* Biduo post, nimirum die septimâ Februarii, remittuntur ad eos iterum decem consiliarii Principum; & eorum nomine ultimum * responsum perferunt: *non esse opus, ut hoc in loco moram longiorem faciant: nullam Pontificis auctoritatem à se agnoscere; ideòque nec futurum, ut concilium ab eo indictum per se suosque Theologos aut Oratores adeant.*

His auditis discessit illico uterque Nuntius. Et Zacharias quidem Delfinus ad invitandas urbes Imperiales, Norimbergam, Augustam, Francofurtum, & Argentoratum abiit: quanquam exiguo cum profectu, ob invalescentem in iis hæresin. Commendonus verò, salutatâ primùm Berolinensi aulâ (Joachimi enim septemviri uxor * adhuc erat probè Catholica) in Germaniam inferiorem se convertit ad invitandos Principes Catholicos, Henricum Brunsvicensem, Wilhelmum Clivensem, Joannem Gebhardum Colonicensem, ceterosque horum locorum Episcopos. Ac tametsi omnes hi summa cum reverentia contestati sint, concilii Tridentini convocationem sibi pericaram esse; pauci tamen propter vicina hæreticorum pericula de ejusdem accessu cogitare visi, excepto Remberto Episcopo nostro: qui, licet podagrâ tunc laborans, ac propè octoginta septem annorum esset; sese tamen ad concilium adeundum obtulit, modò id vires & valetudo ferrent.

Erat eo tempore Paderbornæ primarius concionator Gerhardus Rôtekenius, qui & paulò post ibidem propter egregiam doctrinam creatus est Præpositus ad S. Udalricum. Is, cùm acerrimè staret pro conservanda Fide Catholica, quæ in vicinorum Comitum, Principumque ditionibus jam pridem eviluerat; synodicam hoc anno orationem edidit de veteribus Ecclesiæ ceremoniis & consuetudinibus. In ea præter alia complura docuit: *quadragesimale jejunium esse traditionem Apostolicam, et scripturam sacram è Sanctorum Patrum interpretatione explicari oportere.* Non potuit hanc illius lucubrationem æquis oculis intueri vicinus in urbe Lemgovia præco, Hermannus Hammelmannus; atque ideo contrariam falsitatem astruere nisus est alio libello, in lucem publicam evulgato. Sed eadem, ut opinor, felicitate aut imprudentiâ, quâ solam Fidem justificare, quadriennio abhinc * probaverat ex eo, quod in hymno canat Ecclesia, *sola Fides sufficit*: cùm tamen eo in loco non dicatur, solam Fidem sufficere ad salutem vel justificationem homi-

Commen-
donus ad
concilium
invitat in-
ferioris
Germaniæ
Principes
Catholicos.
* Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 15.

Remberti
Ep. Paderb.
alacritas ad
concilium
adeundum.
Pallav. c. 5.
n. 2.

Gerhardus
Rôtekenius
Paderbor-
næ concio-
nator, edit
librum de
cerimoniis
veteribus:
Hamelm.
in hist.
Eccl. Pad.
pag 1342.
Quem fru-
stra impu-
gnat Ham-
melmann*.

* Kleinsorg.
in hist. mf.
ad an. 1557

*edita est
 Colonia ty-
 pis Godefr.
 Godenau
 aō 1561.
 Monasteriū
 Lemgovi-
 ense PP,
 Francisca-
 norum
 stricti Obs.
 invaditur à
 Lutheranis
 & ocludi-
 tur.
 Ex literis
 Paderb.
 *conditum
 est aō 1463.
 à viro No-
 bili, Joanne
 de Mollen-
 beck.

Querelæ
 Patrum hac
 de re ad
 Rembertū
 Episcopum.
 Ex literis
 Joachimi
 Arnhei-
 mensis,
 ejusdem
 ordinis
 Ministri
 provincia-
 lis, ad Ep.
 hoc aō da-
 tis die 13.
 Augusti.
 Eo frustra
 se oppo-
 nente, mo-
 nasterium
 illud extin-
 guitur.

nis; sed (utè expressè additur) *ad firmandum cor Sincerum* in tenenda & confitenda præsentia Christi sub speciebus Eucharisticis. Rō-
 tekenii synodicam orationem * probè legi: contrarium Hamel-
 manni scriptum adipisci non potui, alioquin similia falsa ac mutilata
 plurima in eo facilè detecturus.

Nempe id unum agebat semper veteratorius ille scriptor, ut
 Catholicis noceret, & plebem indoctam falleret: *dolus an virtus,*
quis in hoste requirat? Neque dubium est, quin eodem auctore vel
 impulsore factum sit, ut Patres Franciscani, quibus de strictiori
 observantia nomen est, Lemgovix hoc anno tam iniquè habiti,
 ac demum etiam urbe ipsâ exclusi fuerint. Habebant hi ibidem
 cœnobiolum, ante annos propè centenos * conditum: toleratissimeque
 primis Religionum dissidentium turbis, credebant se in posterum
 tutiores fore beneficio pacis Augustanæ, quæ Lutheranorum po-
 testati solum permiserat monasteria ante id tempus occupata; re-
 liqua verò, quæ adhuc supererant, in suo statu citra omnem in-
 juriam relinqui voluit. Sed, eheu! contrarium suprâ dicti Patres
 experti sunt à Consulibus & Magistratu Lemgovienfi. Hi enim,
 quod à suis Prædicatoribus assiduè concitarentur in Catholicos,
 eò tandem audaciæ ac temeritatis proruerunt, ut hoc anno bonis
 Patribus non solum interdixerint omnia, quæ ad exercitium Re-
 ligionis pertinent; verum etiam, ne officium divinum canere aut
 concionari possent, conventum, bibliothecam, ac templum vio-
 lenter ocludi jusserint. Qua de causa ejusdem Ordinis Minister
 Provincialis Joachimus Arnheimensis apud Rembertum Antisti-
 tem nostrum, velut ordinarium istius loci, gravissimè conquestus
 est: simulque ab eo demissè petiit, ut Lippiensem Comitem de
 insolenti Lemgovienfium Senatorum facto convenire, veteremque
 monasterii istius libertatem efficaciter perurgere, non dedignetur.
 Quid ad hæc responderit Episcopus noster, non invenio. Cer-
 tus sum, ab eo nihil operæ ac laboris prætermisum esse in restau-
 randa prædictorum Patrum libertate. Sed, cum hodie monaste-
 rium illud adhuc in manibus acatholicorum sit; vereor, ne in va-
 num laboraverit propter vicinam Hassi potentiam; qui inter istas
 Religionum turbas, & nobis terrori, & Comitibus Lippiacis ad-
 jumento semper non parvo fuit.

Hamelmannus, etiamsi de recepto apud Lemgovienfes Evan-
 gelio Lutherano, deque illius ortu & progressu non pauca scripse-
 rit; iniquum illud subditorum suorum facinus pede tacito præ-
 terivit, ne vel eos Augustanæ pacis violatores faceret, vel se ipsum
 istius malefici auctorem fuisse, proderet. Aliam tamen historiam
 scriptioni meæ suppeditat, quam hîc attexere, necessum est. Ever-
 winus

winus Comes Benthemensis, nescio qua de causa, gravem inimicitiam conceperat adversus uxorem suam Annam Tecklenburgicam, aviti comitatûs hæredem unicam. Et jam eò creverat Comitibus offensi furor, ut uxorem hanc, tametsi per ipsius nuptias Tecklenburgensem comitatum indeptus esset, in severam custodiam detrudi jussisset. In his angustiis astuta mulier per literas occultas confugit ad cognatum suum, Christophorum Comitem Oldenburgicum; eundemque demissè rogat, ut suû liberandi curam suscipere, & innocuam se ex his ærumnis eripere, non detrectet. Is autem, ut hoc facilius & sinè omni tumultu fieret, ingeniosam planè fraudem comminiscitur: amicisq; literis Comitem Everwinum rogat, ut, cum avia sua fuerit orta è domo Tecklenburgica, eaque domus adhuc nunquam à se visa vel inspecta fuerit; benignè sibi permittat, occasione datâ eam ingredi, & proprio desiderio perlustrare. Everwinus, nullam fraudem hîc suspicatus, Christophori Comitibus petitioni obsecundat; simulque eidem reddit securi comitatûs literas, quibus antè dictæ arcis custodes jubebantur, Christophorum ad se venientem intromittere. His acceptis, Oldenburgicus cum fortissimis quibusdam viris Tecklenburgum proficiscitur: castròque citra ullam offensionem occupato, Everwinum adigit, ut Annam conjugem suam non solum eximeret è custodia; sed etiam sacramento se obstringeret, eidem futuris temporibus nullam ampliùs molestiam illatum vel irrogatum iri. Quo peracto, Christophorus Comes prædictam arcem Everwino reddidit, & abscessit.

Everwinus Comes Benthem. ac Tecklenburg. uxorem suam Annam Tecklenburgicam tradit custodiæ:

Hamelm. in chron. Oldenb.

part. 3. pag. 358.

Sed ingeniosa fraude à Christophoro Oldenburgicò cogitur eam relaxare, & à similibus ausis in posterum abstinere.

Hamelm. ib. pag. 359.

Annus Christi 1562.

PII IV. Pontificis 3.
 FERDINANDI I. Imperatoris 5.
 REMBERTI Episcopi Pad. 16.

Annus hic tandem die decimâ octavâ Januarii, non sinè maximo Catholicæ Religionis commodo, resumptum ac restitutum vidit concilium Tridentinum, quod hucusque à decem annis bellorum ac temporum iniquitate suspensum fuerat. In prima sessione numerati sunt Præfules *centum & ampliùs; in aliis verò longè plures. Galli ob instantina Religionis dissidia, quæ Calvinus excitaverat, aliquantò ferriùs advenère. E Cæsareis & Germanis tantum aderant Marcus Altempfius Cardinalis & Episcopus Constantiensis, Ludovicus Madrutius Cardinalis & Episcopus Tridentinus, Antonius Muglitius

Concilium Tridentinû hoc anno resumitur.

*Spond. hic n. 3.

Pallav. in hist. conc.

Trid. l. 15.

glitius Archiepiscopus Pragensis & Orator Cæsareus, Georgius Drascovitius Episcopus Quinqueecclesiensis & Orator Cæsareus, Hercules Rettinger Episcopus Laventinus, Leonardus Haller Episcopus Philadelphæ & Aichstadiensis Episcopi suffraganeus, Augustinus Baumgartner Orator Alberti Ducis Bavarïæ, Georgius Hohenwarter Orator Episcopi Basileensis, Joannes Gothardus Orator Episcopi Ratisbonensis, Felicianus Ninguarda Archiepiscopi Salisburgensis Theologus, & Joannes Covillonius Societatis JESU, Alberti Bavarïæ Ducis Theologus. Ex aliis Germaniæ Principibus tam Ecclesiasticis quàm secularibus, etiamsi id maximè velent, nemo per se vel Procuratorem suum ausus est comparere* propter multiplicia pericula, quæ sibi suisque imminere poterant, si, Lutheranis detrectantibus, ad concilium indictum pergerent; uti Cæsar ipse Legato Pontificio jam antè indicaverat.

Catholici
Principes
Germaniæ,
metu Lu-
theranorū
emanent,
*Pallav. in
hist. concil.
Trid. l. 15.
c. 9. n. 3.

Enim verò jam in eo statu erant res Imperii, ut Catholicorum potentia quotidie decresceret, acatholicorum verò cresceret: sicuti & hoc anno ad partes eorum transit supremus Teutonici Ordinis in Livonia Magister, Gothardus de Ketteler, quem tribus abhinc annis Wilhelmo Fürstenbergio successum diximus. Luctuosus hic viri tanti casus potissimum ortus est è duobus malis, quæ antecesserant. Primum est, quòd supinâ Ordinis negligentia pleræque regiones Livoniæ jam ab annis pluribus Religionem veterem deseruerint; atque ideo vicissim à Deo desertæ, & hostium variorum direptioni permissæ fuerint. Alterum est, quòd & ipsèmet Gothardus non satis firmus esset in antiqua Fide, cuperetque sequi exemplum Alberti Brandenburgici, supremi quondam Ordinis Magistri in Borussia; qui jam antè complures annos uxorem duxerat, & consentiente Polonorum Rege, ditionem suam in secularem Ducatum verterat. Itaque, dum & hinc à potentissimo Russorum Duce, & inde ab Erico Suecorum Rege aliisque hostibus acerrimè premeretur; sub finem anni superioris Livoniam totam Sigismundo Augusto Polonorum Regi submitit: eâ tamen adjunctâ lege, ut Curlandiam cum Ducali titulo retineret; & hac in feudum receptâ sibi permetteretur, Lutherano ritu matrimonium contrahere. Id quod ubi obtinuit; hoc anno, die quintâ Maji, prædicto Regi, coram Legato ejus Nicolao Radzevilio, clientelare sacramentum dixit, Religiosum Ordinem ejuravit, Magistrorum insignia, crucem, sigillum, privilegia, Cæsarum & Pontificum diplomata, claves urbis & arcis Rigenfis, unâ cum omnibus Ordinis antiqui juribus Legato tradidit, & ab eo vicissim Curlandiæ ac Semigalliæ Ducem se proclamari fecit. Lugebant multi in aspectu hujus tragœdiæ; plurimumque miserebat eos, tam indigno modo extingui

Gothardus
de Ketteler,
supremus
Magister
Ordinis
Teutonici
in Livonia,
à Fide, Or-
dine, & Im-
perio defi-
cit.

A Sigif-
mundo Au-
gusto Polo-
niæ Rege,
post Livo-
niæ tradi-
tionem
creatur
Curlandiæ
Dux, &
Ordo ibidè
extinguitur
Ghytræus l.
20. Saxon.
ad hunc
annum.

Ordi-

Ordinem, qui ab antiquis temporibus Christianæ Reipublicæ tam innumeros animarum fructus attulerat. Præ ceteris verò maxime ad hoc facinus ingemiscendum fuit Nobilitati Westphalicæ, quæ ferè sola apud Livones equestrem hunc Ordinem obtinebat, & in eo præcipuis dignitatibus fungebatur.

Ceterum, quidquid incrementi Lutherana Religio cepit ex illa Gothardi Kettelerii ac Livonum defectione, id in Germania rursus deperdi cœptum ex invalescente Calvinismo; qui jam ita infestus erat Augustanæ Confessioni, ut penè jugulum ipsius peteret. Palatini septemviri terras lues ista jam inde à tribus *annis invaserat, agente (ut supra vidimus) Wilhelmo Clebitio, Heidelbergensi Prædicatore. In urbem Bremensem ante annum se infuderat seditiofis *dictionibus Alberti Hardenbergii, concionatoris in æde summa. Ad alias quoque Saxonum provincias, ne prope diem se extenderet, non leve *periculum vel metus erat: tum quia Elector Saxonie ante annum in conventu Naumburgensi tam ardentè steterat pro Friderico Palatino, Calvinianis erroribus adducto; tum quia Illyricus Flaccus & alii *hoc anno conquesti sunt, se idcirco è Jenensi schola à Saxonis Principibus ejectos esse, quòd sacramentariorum & Calvinistarum doctrinæ se opposuerint. Pulcherrimè scribit hac de re Stanislaus Hosius Cardinalis in epistola, è Tridentino concilio ad Henricum Ducem Brunsvicensem *hoc anno data: *Quorsum, inquit, res modò rediit, per Deum immortalè! putavit Lutherus, eversum se Papatum Romanum, qui mille quingentis annis duravit in Ecclesia Dei. Ecce autem ipsius Lutheri Papatum, quem vixdum annos quadraginta durasse constat in Saxonia, jam prius eversum esse, non temere gloriantur sacramentarii: cum bona pars eorum, qui Lutheri fidem amplexi fuerant, rejectâ eâ doctrinam Zwinglii sive Calvinii secuta sit. Plurimos in Germania videre licet, qui de presentia Corporis Christi in Eucharistia, non solum ab Ecclesia Dei; verum etiam ab ipsius Lutheri placitis discesserunt.* Conati sunt quidem Lutherani Principes hoc malum eradicare in congressu Luneburgensi, per hunc annum habito; ubi & novum decretum *contra hujusmodi sacramentarios, maximèque Bremenses, editum. At ipsi, hoc edicto magis irritati, continuo Lutheranos omnes ejecerunt urbe; responderuntque Principibus, qui ejusdem edicti auctores fuerant: *sibi non minus licere, Zwinglium et Calvinum sequi, ac iis liceat, sentire cum Luthero.*

Longè tristius virulenta ista Calvinistarum factio crescebat in regno Gallie: ubi sub Rege puero, & Regina matris muliebri Imperio, eum in modum aucta est, ut hoc anno demum in apertam seditionem, gravissimùmque bellum eruperit. Præcipuus re-

Bremensis
urbs à Lu-
thero ad
Calvinum
anno supe-
riore tran-
sit;

*Vide dicta
ad annum
1560.

*Surius ad
ann. 1561.

*Surius ad
ann. 1562.
in fine.

*Surius
loc. cit.

Spond. hic
n. 49.

*data est
Tridentia ad
1562 die

24 Martii:
impressa est

Coloniae
apud Cho-
linum an-
no 1564.

Et alii
Principibus
frustra ob-
nitentibus,
in eodem
errore per-
severat.

*Surius in
comment.
Spond. ad
hunc annu.

Spond. ad
n. 49.

Calvinista
in Gallia
contra Ca-
tholicos ar-
ma capiunt,

bellum

occupantq; bellium signifer fuit is, qui paulò antè è vinculis improspere dimissus erat, Ludovicus Condæus, Regii sanguinis Princeps, & Antonii, Regis Navarrae, frater. Huic operam suam adjungebant *Spond. hic n. 10 & 11. Surius in comment. rer. gest.* Gaspar Colignius regni Admiralus vel Archithalassus, Andelotus Colignius, peditatus Gallici tribunus, Odettus Colignius Cardinalis & Episcopus Bellocensis, aliique plurimi non parvi nominis & profapiae; quos egregiè pro more suo animabant Joannes Calvinus, ejusque infelix discipulus Theodorus Beza. Ab iis mense Martio conclamatum est ad arma; primòque impetu in potestatem ipsorum venit Aurelia cum vicinis oppidis: deinde etiam urbs Rhotomagensis, Andegavensis, Vindocinensis, Bituricensis, Picavensis, Turonensis, Lugdunensis, & aliae complures. Quae autem sacrilegia ibidem perpetraverint; quàm barbarè, & plus quàm furore Turcico, debacchati sint in templa, in aras, in sacerdotes, in Divorum reliquias, in imagines Beatæ MARIÆ Virginis, in ipsam denique Eucharistiam; horrendum est referre, ditique incredibile. In urbe Lugdunensi everterunt sepulchrum S. Irenæi Episcopi, qui seculo Christi secundo vixit: in urbe Picavienensi dissiparunt ossa divi Hilarii, quem S. Augustinus *acer-rimum Ecclesiae Catholicae defensorem* nominat: in urbe Turonensi combusserunt corpus S. Francisci de Paula, qui anno septimo seculi praesentis ibidem extinctus fuerat: in urbe Aurelianensi disjecerunt ossa S. Aniani, istius urbis Episcopi; & (quod multò acerbius visum est) etiam cor Francisci II. Regis, nondum integro biennio defuncti, furore barbaro in rogam abjecere. E sacerdotibus & monachis, quorum collegia ubilibet excindebant, alios equorum caudis alligatos per saxa & lutum raptavere, aliis oculos evulsere, alios naribus & auriculis mutilavere, aliis cutem faciei & capitis abstraxere, alios praecisis virilibus glande plumbèa trajecere: uni etiam grandævo monacho (quod & pluribus fortasse contigit) non solum virilia membra excuere; sed etiam coegerunt eum, ut hæc eadem, in ahenò cocta, in cibum sumeret ac deglutiret. Nec minore truculentiâ desavierunt in augustissimum sacramentum divini corporis, quod iisdem sacramentariis maximopere exosum erat. Id enim frequentissimè, nunc pedibus obterere visi sunt, nunc suis canibus objectare, nunc in ignem sacrilegum projicere, nunc suorum sclopetorum globulis velut metam configere, nunc aliis modis homine Christiano indignissimis tractare. Opponebant sese quidem Catholici tam funestis eorum ausibus; collectoque protinus non parvo exercitu, plures urbes armatâ manu ab hostibus recepere. At ubi postea res ad praelium venit, ea cum pertinacia dimicatum est ab adversa parte; ut

occupantq;
multas ur-
bes.

*Spond. hic
n. 10 & 11.
Surius in
comment.
rer. gest.*

Eorundem
horrenda
sacrilegia.
*Spond. &
Surius ad
hunc ann.*

**Suri pag.
mibi 751.*

*Surius ib.

**S. Aug. l. 1.
contra Ju-
rimum c. 3.*

**Acta Ss.
10. 2. April.*

**Suri pag.
m. 743.*

**Spond. hic
n. 11.*

**Suri pag.
747.*

**Suri pag.
749.*

**Suri pag.
750.*

Funestum
praelium
inter Ca-
tholicos &
Calvinistas,
victoriâ

Catho-

Catholici, tametsi campo Martio potiti sint, gloriari tamen vix potuerint, se vicisse. Numerus enim occisorum ex parte Catholica, si non major, certè non minor fuit. Et (quod maximè singulare est) ab utraque parte capti sunt amborum exercituum primarii duces: nimirum Condæus, qui in potestatem Catholicorum; & Monmorantius, qui glande plumbeâ vulneratus, in manus Calvinistarum venit.

Cæsar interim, pacato imperio fruens, laborabat sedulò, ut Maximilianum filium, cui Bohemiæ corona jam obvenerat, etiam Romanorum Regem eligi, & Imperii successorem declarari faceret. Eo fine jam indixerat septemvirorum comitia, Octobri mense Francofurti ad Moenum coitura. Sed ecce! dum optatus ille conventus imminet, funesta mors intromittit se in collegium septemvirale; alterâque Novembris die, Brülenfi in arce è vivis abripit Joannem Gebhardum Archiepiscopum Coloniensem, ex Mansfeldiorum Comitum familia, virum optimè Catholicum, atque idcirco etiam vitâ longiore dignum. Itaque, ne ex ea morte Romanorum Regis electio prorsus difflueret, post dies paucos unanimi Capitularium suffragio in Archiepiscopale solium subvectus est Fridericus Comes de Wieda, Metropolitanæ Ecclesiæ Decanus: è Domo quidem Lutheranis erroribus infecta genitus; Religioni tamen Catholicæ usque ad mortem deditus. Is deinde festinatis itineribus die 23 Novembris Francofurtum venit. Ubi, dum & alios Romani Imperii septemviros jam à plurimis hebdomadis congregatos reperit, Maximilianus Ferdinandi Imperatoris filius, conspirantibus omnium votis, die vicesimâ quartâ Novembris, Romanorum Rex denuntiatus; paulòque post in festo S. Andreae solenni ritu coronatus est, præfente Ferdinando patre, Mariâ conjugè, Rudolpho & Ernesto filiis, Annâ & Elisabethâ filiabus, nec non omnibus Imperii septemviris, & innumerâ Ducum, Principum, Comitum, Legatorum, virorumque prælustrium multitudine, quorum nomina fusissimè recensentur ab Heydeno.

E rebus Paderbornensis Diocesis nostræ singulare nihil aut observatione dignum occurrit; quàm funestus ille tristissimisque casus, qui hoc anno contigit viro Nobili Remberto de Krevet. Matrimonium hic iniêrat cum perillustri Domicella Margareta de Haxthausen; magnisque gaudiis agebantur solennes nuptiæ, die vicesimâ septimâ Januarii. Finito nuptiali epulo surgitur ad choreas: in quibus, dum sponsa saltat & lætùm subfilit; repentino facto inter choreas concidit & expirat. Neque melior fuit fortuna sponsi. Nam & ipse quadriennio post, cum deambularet in prato suo, nescio quâ incuriâ vel infelicitate in suum ipsius gladium incidit, & eodem in loco die quintâ Octobris obiit.

penè accipiti. Condæus capitur.

Surius ad hunc annū. Spond. hic n. 45.

Joannes Gebhardus Archiep. Colonienfis die 2. Novembris moritur; & in ejus locū sufficitur Fridericus Comes de Wieda, Mersaus Cratop. in catal. Archiep. Col. Maximilianus, Ferdinandi Imperatoris filius, Romanorum rex eligitur & coronatur Francofurti Heyden. in hist. elect. & coronat. Maximiliani II. funeste nuptiæ Remberti de Krevet, & Margaretae de Haxthausen, sponforum nobilium in diocesi Paderb. Ex veter. ms. Pad.

AN-

Annus Christi 1563.

PII IV. Pontificis 4.
 FERDINANDI I. Imperatoris 6.
 REMBERTI Episcopi Pad. 17.

Concilium
 Tridentinū
 hoc anno
 finitur die
 4. Decemb.

Acrosancta & œcumenica synodus Tridentina (quæ
 exeunte anno 1545 sub Paulo III. Pontifice inchoata,
 interimque pluries reassumpta fuerat) hoc anno tan-
 dem, die quartâ Decembris, felicissimo fine coronata
 est. Id verò tam ingenti Patrum omnium lætitia & applausu fa-
 ctum esse, testatur Pallavicinus, ut non modò ipso-
 rum ora uberi-
 bus lachrymis *manare visa sint; sed etiam nonnulli, qui durante
 synodo interdum animis à se invicem discordaverant, non secus
 ac unius exercitus milites, è longo prælio cum palma reduces, fra-
 ternâ charitate se mutuò amplexati fuerint. Quantum autem ea
 de re lætati sunt & alii boni Catholici; tantum è diverso ringeban-
 tur ac fremebant acatholici, inter quos Chytræus, de fine hujus con-
 ciliij scribens, ita *loquitur: die 3. et 4. Decembris, Tridentini Patres
 brevibus decretis, paucisque verbis immensum teterrimarum superstitio-
 num et idololatricorum abusuum pelagus concluserunt, exeunte anno 1563.
 Sed iniquus ille censor non advertebat, eodem jure etiam idololatrias
 vocari à se posse Carolum Magnum, Ludovicum Pium, omnesque
 viros sanctos & Apostolicos, à quibus olim Saxonia Fidem accepit.
 Si malevolus Chytræi animus non permittebat ei, hanc synodum
 dilaudare; mirari tamen debuisset, quomodo tam ingens Episcoporum
 ac Theologorum cœtus, ex Italis, Hispanis, Gallis, Germanis, Belgis,
 Lusitanis, Polonis, Hungaris, & omni ferme Christianorum natione,
 collectus in unitatem Fidei convenire potuerit: cum tamen hæcenus
 apud acatholicos in Germania ne quidem unius parvæ ditionis Theologi
 cum aliis vicinis in unam animi sententiam coire visi sint; uti ex
 annorum tam præcedentium, quàm subsequantium decursu liquet.
 Nimirum ubi Spiritus Sanctus non est; ibi etiam pax & consonantia
 rerum credendarum esse non potest.

Catharina
 Gallie Re-
 gina post
 Guisii necē
 turpissimis
 conditioni-
 bus pacem
 inquit cum
 hugonottis
 vel Calvi-
 nistis.

Interea res Catholica in regno Franciæ gravissimum vulnus ac-
 ceperat ex funesta morte Francisci Guisii, Regiarum copiarum su-
 premi ducis. Obsidebat is urbem Aureliam, quæ præcipuus Cal-
 vinistarum nidus ac latibulum erat. Jamque occupatis aliquot
 propugnaculis in eas angustias urbem adegerat, ut intrâ diem pro-
 ximum fuisset occupanda, nisi ducis præstantissimi spem & vitam
 nefarius percussor abruptisset. Erat hic unus è domesticis Guisii,
 nomine

nomine Poltrottus, à Theodoro Beza & aliis ad hanc cædem pretio conductus. Qui, dum Guisus die decimâ octavâ Februarii à visitatione operum castrensiu sero vespere ad hospitium se reciperet; post eundem à tergo equitans, breviori sclopo illum ita per latus trajicit, ut sextâ die post ex inflicto vulnere animam exhalârit. Secuta mox ingens & luctuosa rerum conversio. Regina enim, sive femineo impulsu acta, sive pro filio adhuc impubere natiùm sollicita, continuò pacem iniit cum Condæo, eidemque indulgit multa, non solum Regi ignominiosa; verum etiam Religioni Catholicæ noxia, & ad propagandos hæreticorum errores magnopere profutura. Nimirum: *ut illius regni Proceribus liceret Religionem novam exercere in suis territoriis; ceteris verò Nobilibus id solum permitteretur in suis adibus et pro sola sua familia. Ut in singulis præfecturis urbs una designetur, in cujus suburbio Reformati ad liberum suæ Religionis cultum convenire valeant. Ut in aliis urbibus, in quibus usque ad Nonas Martias hujus anni Calviniana Religionis exercitium viguit, id in posterum continuari debeat in uno vel duobus locis, à Regina designandis. Denique ut Condæo Principi, ceterisque ejusdem affectis, condonentur omnia, quæ toto hujus dissidii tempore ab iisdem gesta fuerant.* Conabatur quidem astuta mulier apud concilii Tridentini Patres hanc maculam expurgare, prætextâ necessitate illius pacis* ad evitanda graviora pericula, quæ ex denudato Hugonottorum seu Calvinistarum ferro Catholicis omnibus potuissent impendere. Sed frustra. Facilius enim erat, novam hæresin opprimere in primis incunabulis; quàm ubi temporis diuturnitate validior fieret. Neque deerant vires ad hoc agendum & perficiendum necessariæ; dummodo superba & ambitiosa femina in bellum Hugonotticum deputâisset vel dimidiam partem istorum sumptuum, quos alii duo Reges decessores quolibet anno profuderant in infausta bella, contra Carolum V. Imperatorem gesta: quorum scopus non alius erat, quàm in regno Germaniæ tristes illas Lutheranorum Principum factiones confovere.

Eodem hoc anno, die decimâ quintâ Aprilis (quæ tunc erat feria quarta post festum Paschatis) florenti in ætate obiit Bernardus Comes de Lippia, relictis ex Catharina Waldeckiana tribus filiabus, & unico filio Simone, novem annorum puero. Primus ille, post mortem genitoris sui probè Catholicus, Lutheranum dogma in comitatu Lippiaco stabilivit. Neque melior affulgebat spes de Simone ipsius filio. Nam & hunc à teneris Lutherana mater ejusdem sectæ magistris instituendum tradidit; ac deinde, cum adultior fieret, studiorum ulteriorum causâ Argentoratum ad scholas misit.

Sarius ad hunc ann. Spond. hic n. 13.

Bussier. 10. 2. hist. Franc. l. 19 n. 11.

Conditiones hujus infaustæ pacis. Spond. n. 17. Bussier loc. cit. n. 12.

*Pallav. in hist. conc. Trid. l. 20. n. 1. & l. 21 c. 3. n. 5.

Bernardus Comes de Lippia, Comitum Lutheranorum primus, hoc aë moritur. Piderit. in chron. Lip. Simon ejusdem filius novennis in eadem secta educatur. Piderit. ib.

Annus Christi 1564.

Pii IV. Pontificis	5.
Ferdinandi I. Imperatoris	ultimus.
Maximiliani II. Imperat.	1.
Remberti Episcopi Pad.	17.

Pius IV. Pa-
pa confir-
mat synodū
Tridentinā
& omnia
ejus decreta
*Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 24.*

*Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 24.*

Rex & Re-
gina Gallie
detrectant
illud in suo
regno pro-
mulgare,
tamen illuc
privatim ab
omnibus
receptum
fit.
**Pallav.
loc. cit. c. 11.*

**Spond. hic
n. 4.*
Alii tamen
Reges Ca-
tholici, ma-
ximēq; Fer-
dinandus
Cæsar cum
plerisque
Principib⁹
Catholicis,
jubent illud
in suis di-
tionibus re-
cipi.
*Pallav. l.
24. c. 9.*

Pius IV. Pontifex, cum in senatu Cardinalium die vige-
simâ sextâ Januarii Tridentinam synodum & omnia
ejus decreta confirmasset, non solum ea typis publicis
excudi iussit; verum etiam Legatos varios ad Impe-
ratorem, aliosque Reges & Magistratus Catholicos misit, ut eos-
dem ad recipiendas & promulgandas Tridentini concilii sanctiones
efficacius instigarent. Licet enim in rebus illis, quæ ad Fidem &
Catholicam doctrinam pertinent, facillimus omnium Catholico-
rum assensus fuerit; in aliis tamen, quæ extra fidem sunt, solumq;
ad mores & reformationem faciunt, non imprudenter formidari
poterat, aliquid obstaculi ab uno alterove Principe objectum iri.
Id autem acerrimè ante omnes fecit Carolus IX. Galliarum Rex;
vel potius Regina mater, quæ teneriorem ipsius animum in sua
manu versabat, velut ollam recentem figulus. Prætexebat illa po-
tissimum duas causas, propter quas Tridentina synodus à se recipi
ac promulgari nequeat. Prima erat, quod in ea vetitum sit, ne
deinceps Regularium Prælaturæ darentur aliis **in commendam*, uti
hactenus factitatum fuerat in regno Gallie: altera verò erat, quod
ex ejusdem concilii receptione certissimè futurum sit, ut adhuc magis
irritentur Hugonotti, multiplicibus inibi censuris & anathe-
matis percussi. Quæ & aliæ id genus oppositiones, cum ab ali-
quibus malevolis ultra modum exaggeratæ essent, cerebrose mu-
lieris animum ita opplevère, ut, etiamsi concilium supra dictum
**privatim ab omnibus in regno Franciæ receptum fuerit; nihilo-
minus tamen, publicam & generalem illius promulgationem fieri,
interdixerit.*

Promptiores, & vel ipso Rege christianissimo magis christia-
nos, hac in re exhibuerunt se Philippus Rex Hispaniæ, Sebastia-
nus Rex Lusitaniæ, Sigismundus Augustus Rex Poloniæ; &
quem omnibus anteponi oportuerat, Ferdinandus I. Romanorum
Imperator, cum Alberto Baviaræ Duce. Ab his enim sacrosan-
ctum illud concilium non modò summa cum veneratione susce-
ptum; sed etiam ubique in suis ditionibus observari ac recipi man-
datum est. Addit Pallavicinus, etiam hoc anno tentandæ utilita-
tis causâ quibusdam Germaniæ Episcopis à Pio IV. concessam esse

po-

potestatem permittendi laicis usum calicis in Eucharistia : quandoquidem Ferdinandus Imperator id ardentissimè flagitasset; crederetque, hoc modo Catholicorum plurimos in orthodoxa Fide retineri, & multa hæreticorum millia ad eam revocari posse. At ista concessio, licet admodum restricta fuerit, brevi iterum aboleri debuit ab ejusdem Papæ successoribus. Jam enim in aperto erat, concessionem hanc plus nocenti, quàm utilitatis parere; & eos, qui ad usum calicis contra veteris Ecclesiæ consuetudinem admissi erant, ab hac eadem novitate ad plures alias novationes expectendas præcipiti ausu proflire.

Luculentum istius rei exemplum hoc anno vidit Westphalia in Imperiali ac libera urbe Tremonia. Importunis ibidem precibus nonnulli cives ante duos annos flagitaverant * à magistratu urbico, ut sibi permetteretur, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum accipere sub utraque specie : id enim primævis temporibus in Ecclesia factitatum esse; neque se de cetero alienum aliquid à doctrina Catholica sentire, aut sequi velle. Annuit his petitis Magistratus, popularem aliquam seditionem veritus : eâ tamen cautione additâ (quæ in edicto publico typis evulgata est) ut cives* omnes in Ecclesiæ Catholice gremio permanerent; &, qui unâ tantum specie* pro veteri more contenti esse vellent, id libere ac finè ulla aliorum civium oblocutione possent. At brevi didicit magistratus, hujusmodi concessionem fuisse instar olei in flammam fusi, quo furor ignis non extinguitur, sed augetur. Nam paulò post ineunte Martio præsentis anni, iidem cives & numero & viribus aucti petierunt insuper, ut in Ecclesiis parochialibus * psalmi quidam germanici (quos à circumfusis hæreticis jam adepti erant) ante & post concionem à congregato populo decantentur: idque sibi saltem tam diu liceat, donec aliud quidquam à sacra Cæsaræa Majestate & vicinis Principibus imperatum fuerit. Quod cum iterum vitandæ seditionis causâ indultum est, res Catholica non solum vacillare cœpit; sed etiam decumano impetu in ruinam agi. Mox enim editus * & in plebem sparsus libellus pestilens, qui summis laudibus doctrinam Lutheranam extulit, & innumeris conviciis Catholicam Religionem discerpfit. Indè non multò post in primariam S. Reinoldi ædem populari factione introductus Dethmarus Wickrodius, præco Lutheranus. Postremò etiam hæc pestis in alias Ecclesias parochiales diffundi cœpit, exceptâ Ecclesiâ S. Nicolai: quam egregius vir & zelosissimus Pastor, Nicolaus Glasemacher, usque ad finem vitæ suæ contra omnes hæreticorum ausus insuperabili constantiâ tutatus est. Sed, cum & ille tandem communi mortis necessitati succumberet (id quod ingenti bono-

Pius IV. quibusdam Germaniæ Episcopis dat potestatem, permittendi laicis usum calicis.

Pallav. l.

24. c. 12.

Sed ea concessio à Pio V. & aliis

revocata est propter ingentia damna, quæ sequebantur.

Pallav. ib.

Tremonia, urbs Imperialis in Westphalia, à Fide Catholica deficit.

* *Kleinsorg.*

in hist. ms.

* *Hamelm.*

in hist. Ev.

Tremon.

pag. 1031.

* *Chron.*

Trem. ms.

ad annum

1564.

* *Chron.*

Tremon. ib.

**Chron. Tremon. ms. ad. annum 1580.* rum omnium dolore contigit pridie Idus Novembris *anno 1580) in optimi Pastoris locum surrogatus est nocentissimus lupus, Magister Hermannus Emsinghoffius; à quo ultimæ Catholici gregis reliquiæ, vel discerptæ, vel disjectæ sunt. Atque ita civitas illa, quæ ante usum calicis inter omnes annorum præcedentium turbas in Fide antiqua steterat, obtento hoc usu ab una novitate in aliam incidit, ac demum retentæ hæctenus Catholicæ Religionis naufragium fecit. Quapropter Pius V. Pontifex de quibusdam Catholicis eundem usum calicis impensè flagitantibus, piè admodum ac prudenter scripsit *ad Episcopum Passaviensem: *Si verè Catholici essent, sanctam Matrem Ecclesiam magis revererentur; et potius verè Catholicos, quàm hæreticos horum temporum, in usu tam divini ac venerabilis Sacramenti sibi imitandos esse statuerent. Si sub una specie perinde Christum integrum, ac sub utraque sumi credunt (sicuti credere debent) cur unâ specie contenti non sunt? cur immutari ritum Ecclesiæ tam antiquum, et ab omnibus Catholicis nationibus per tot secula observatum, volunt? si autem id non credunt, hoc ipso se nomine tantum Catholicos esse, re ipsâ autem cum hæreticis sentire, ostendunt. --- Itaque metus ille, ne denegato usu sacri calicis ad hæreticos transeant, movere te non debet. Si enim id facturi sunt, jam certum habeas, eos non esse purâ sincerâque Fide, nec pro veris Catholicis habendos.*

Ferdinand⁹ Imperator moritur: cui succedit ejusdem filius Maximilianus II. *Surius ad hunc annu. Spond. & alii. *Pallav. loc. cit. l. 24, c. 12.* Hucusque Pius V. in literis, anno 1568 ad Antistitem Passaviensem datis. A quo etiam dissensurus non fuisset Ferdinandus Imperator, si licuisset ei vitam longiorem vivere; & videre ea, quæ Pius V. ex permissio calicis usu consecuta vidit. At ille tunc temporis ad superos immortales jam pridem iverat, utpote hoc anno mortuus Viennæ, die vigesimâ quintâ Julii, in festo S. Jacobi Apostoli. De ejus virtutibus laudibusque maximis multa passim reperiuntur apud scriptores. Mihi satis est hîc afferre pauca illa, quæ de eo refert Pallavicinus in historia *concilii Tridentini: *Ferdinandus, inquit, magno animo Princeps fuit: forti ad bellum pectore; sed ad pacem pronus. Ingens in illo fuit humanitas ad privatorum benevolentiam sibi comparandam: ingens moderatio ad retinendam cum potentioribus concordiam: ingens studium ad explenda Principatus munera: ingens Religio ad servandum se suasque regiones illas à communi Germaniæ morbo. Illi se obnoxiam singulariter fateri debet Apostolica sedes. Quamvis enim hæc diu resisterit, nomen ac jus Cæsareum ipsi tribuere sub Paulo IV; eundem tamen postea experta est egregium inter obsequentissimos Cæsares, qui unquam in Germania imperaverint: atque illi potissimum acceptam referre potest immensam utilitatem, quam attulit Ecclesiæ Synodus Tridentina. Successit ei in Imperatoria dignitate Maximilianus II. ejusdem filius, ante biennium electus Romanorum Rex; de quo Del-*
finus,

finus, tunc Viennæ Nuntius Apostolicus, eodem hoc anno significavit * summo Pontifici, eum & reliquos, demortui Imperatoris filios, paternam pietatem imitatuos. *Certumque est, ut ait Pallavicinus, Ferdinandi posteros fuisse postea quasi Josueos et Gedeones populo Dei in septentrione, et ceteris Germaniæ provinciis.*

Disparem ac longè infeliciorem vivendi finem habuit Joannes Calvinus, hæresiarcha pestilentissimus; qui eodem hoc anno rationum reddendarum causâ ad supremi judicis tribunal evocatus est Genevæ die vicesimâ septimâ Maji. Septennio toto ante obitum suum gravissimis morbis à Deo percussus, atque ad salutarem pœnitentiam invitatus est. Sed cum ad eam homo pertinax non rediret, imò adhuc ampliùs in suis flagitiis obsurdesceret; à Deo tandem derelictus, inter horrendas execrationes & cruciatus corporis (uti Bolsecus* & alii referunt) sceleratam animam ad inferos eiecit. Doctrinam Zwinglii & aliorum sacramentariorum (quam & ipse amplexus erat) suis acuminibus, fallaciis, & subtilitatibus, longè nequiores reddidit. Ac, tametsi propterea à Lutherò & ejusdem asseclis acerrimè impugnatus fuerit; ab his tamen adeo parùm devinci aut prosterni potuit, ut etiam inter ejusmodi pugnas & concertationes doctrinam suam ferè latius propagari viderit, quàm antea Lutherus suam.

Denique & hoc anno memoranda est apud Gallos mutatio veteris æræ vel supputationis temporum. Usitatum apud eos hucusque fuerat, ut annorum initia caperentur à die Paschatis; adeoque primi menses cujuslibet anni usque ad festum Paschæ, ex eorum putandi modo, pertinebant adhuc ad annum præcedentem. Quæ ex re, cum in historiis actisque publicis propter mobilitatem istius festi nasceretur magna confusio; tandem hoc anno Carolus IX. Francorum Rex, jam declaratus majorennis, publico edicto statuit, ut in posterum Romano more novorum annorum initia ducerentur à Kalendis Januarii.

Annus Christi 1565.

PII IV. Pontificis 6.
MAXIMILIANI II. Imperator. 1. & 2.
REMBERTI Episcopi Pad. 19.

Er ætatem hujus anni Pius IV, Germanorum periclitantium salutem consulturus, Petrum Canisium è Societate JESU, virum doctissimum, ex Urbe misit ad varios Germaniæ Principes & Episcopos, ut eorum animos in promovenda Fide Catholica roboraret,

Calvinus hæresiarcha infelici morte exspirat. * Spond. hic n. 25.

* Spondan. loc. cit.

Galli hoc anno mutant æram suam veterem; Spond. ad hunc annũ.

P. Petrus Canisius S. J. à Pio IV. Papa ad varios Germaniæ Principes mittitur

ad promo-
vendam Fi-
dem Catho-
licam, &
promulga-
tionem
concilii
Tridentini.
*Vita Cani-
sii apud
Raderum l.
2. c. 2.*

raret, simulque eos efficaciter impelleret ad promulgandum in suis terris concilium Tridentinum. Ægerrimè quidem hanc legationem adiit Canisius, utpote vir honorum ac dignitatum fugiens: altiore tamen imperio iussus, obivit hoc officium tam singulari modestiâ ac demissione animi, ut rejecto omni splendore externo, Religiosi vulgaris instar, uno tantum ejusdem Societatis presbytero comitatus, ad Principum Ducumque aulas accederet. Sic enim scribit ipsèmet in suis literis apud Raderum hæc verbis: *Pius IV. Pontifex hoc mihi negotium Romæ dedit, ut præcipuos Germania Principes, quibus et ipse scribebat, coram accederem, ac eorum animos in Religione Catholica promovenda confirmarem. Igitur in Westphaliam usque peregrinandum fuit: ubi et in Geldriam penetravi, et satis laboriosam sensi profectioem, comite ex nostro uno contentus. Quidquid autem in his itineribus, quæ suis periculis non caruerunt, rectè et feliciter à me gestum est; præpotentis Dei gratiâ et virtute singulari gestum esse, testor: ego nihil ex his mihi arrogo, utpote servus inutilis.*

Ejus gesta
Paderbor-
næ, Osnab-
rugæ, &
Colonix.
*Vita Canisii
ap. Sachin.*

Fructus modestæ hujus legationis non pauci fuerunt, nec vulgares: imò tantò illustriores, quantò majorem sub humili vestitu sapientiam, pietatem, & eruditionem Canisius prodidit. Paderbornæ Rembertum Episcopum ad omnia Pontificis postulata prorsus obsequentem reperit; etiamsi hic ob extremum senium (erat enim nonagenario major) longè minùs præstare potuerit, quam promittere. Osnabrugi apud Episcopum Joannem de Hoja non solum benevolè auditus est; sed etiam diebus aliquot in Ecclesiæ majoris cathedram productus. Ubi tanto cum plausu & approbatione de rebus Fidei ad plebem dixit, ut & ipse Episcopus & cum eo boni omnes exoptarent, in hac urbe, Lutheranis erroribus dedita, collegium Societatis construi. In urbe Colonienfi, post exhibita summi Pontificis mandata, senatui civili & academico proposuit* ac persuasit: *Primò*, ut ad concionandum in templo, vel ad juventutem erudiendam in scholis, nemo in posterum admitteretur; de cujus fide probatissima & morum integritate non constaret. *2dò*, ut scripta omnia, sincerae Fidei doctrinaeque morum adversantia, proscriberentur unà cum librariis, qui hujusmodi chartas apertè vel occultè in urbem inferrent. *3tiò*, ut in urbem non reciperentur præcones clancularii; neque eam incolere sinerentur Catholicae Religionis hostes, aut alienæ doctrinae sectatores. *4tò*, ut in quatuor istius academiae facultatibus nemo ad illum publici honoris gradum admitteretur, nisi ex Tridentini concilii formula Catholicae Fidei professionem ederet.

**Vita Canisii
apud Rader.
l. 2. c. 2
Sachin. in
hist. S. J.
part. 3. l. 2.*

Interea dum Canisius hæc & alia non pauca sapienter ageret: die nonâ Decembris Romæ moritur, qui eundem ablegaverat,
Pius

Pius IV. Pontifex; vel idcirco sempiternâ memoriâ dignus, quòd indefessâ ipsius operâ concilium Tridentinum cum æterno Catholice Religionis fructu non modò resumptum, sed etiam felicissimè absolutum sit. Id autem, cùm ægerrimè tulerint acatholici; Hamelmannus *præco Lutheranus detractorio calamo suo impudentissimè fingit, Pium IV. Pontificem jam senem esse mortuum ex turpi concubitu; & Wilhelmum Juliæ Cliviæque Ducem, audito ipsius obitu, dixisse ad convivas: *Bona nova! Papa Romanus etiam mortuus est; et hunc sua sanctitas et opera liberare non potuerunt à morte.* Sanè, si hoc non est fingere vel detrahere; non video, quis in posterum detractoris vel impostoris nomine culpari queat. Pium IV. ex intemperantia victus in morbum incidisse, memoratur * à Spondano: ex turpi autem concubitu morbum vel mortem ejus profectam esse, hæcenus non inuenio; nec unquam apud aliquem scriptorem probi nominis invenire potero. Similiter & Wilhelmum Cliviæ Ducem tam imprudenter locutum esse de morte hujus Pontificis, quis homo sanæ mentis credat? præfertim, cùm Wilhelmus iste (quod Hamelmannus in dubium vocat) Catholicum se profiteretur; & in ea Fide se permanfurum, tum sæpe *aliàs, tum etiam sequenti anno in comitiis Augustanis coram Legato * Apostolico testatus fuerit? Quòd si tamen absolutè velis hæc à Wilhelmo Duce dicta esse; æquè imprudenter locutus foret, ac si alius quisquam, auditâ Lutheri morte, proclamasset: *Bona nova! Martinus Lutherus, qui Papa mortem se fore dixerat, etiam mortuus est; neque hunc sua doctrina novitas et sola fides liberare à morte potuit.* De reliquo prædictus Pontifex sacramenta omnia, moribundis administrari solita, à S. Carolo Borromæo nepote suo * pientissimè suscepit; paulòque post inter illa S. Simeonis verba: *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace,* sensibus integris placidèque exspiravit, meritorum ac laborum suorum præmia à Deo præstolaturus. Vacantem ipsius Papalem cathedram communi Patrum purpuratorum suffragio adeptus est vir Sanctissimus Pius V, antea dictus Michaël Gislerius, ex Ordine S. Dominici, Cardinalis presbyter, electus initio sequentis anni postridie trium Regum; coronatus die decimâ septimâ Januarii in festo S. Antonii Abbatis.

Canisius, priusquam ei comperta esset mors illa Pii IV, ad aulam Clivensem ierat; ibidem pariter ea, quæ sibi Romæ demandata erant, Wilhelmo Duci propositurus. Ad alloquium admiffus publicum (id enim indulgebat ei Princeps, etiamsi Pium IV. Pontificem jam defunctum esse diceret) ponderosâ & eleganti oratione Wilhelmum adhortatus est, ut in antiqua Fide Romano-

Pius IV.
Pontifex
moritur die
9. Decemb.

* Hamelm.
in hist. Ev.
renati pag.
1010.

* Spond. hic
n. 19.

* Pallav. in
hist. conc.
Trid. l. 15.
* Vide di-
cenda ad
ann. seq.

* Spond. hic
n. 19.

In ejus lo-
cum ineun-
te Januario
sequentis
anni eligitur
Pius V.

Canisii ge-
sta apud
Wilhelmum
Juliæ, Cliv-
iæ & mon-
tium Ducem,
Hamelmanni
fabulæ
de hac re.

Ca-

**Vita Cani-* Catholica *pede immoto staret, neque in re tam sancta à laudatiffi-
si apud fimis Majorum suorum vestigiis deflecteret: concilium quoque
Sachin. Tridentinum in suis terris reciperet; atque, ut ab aliis etiam Prin-
Hamelm. cipibus Catholicis in Germania reciperetur, industriam operamq;
in hist. Ev. suam sedulò conferret. Quibus auditis per Cancellarium suum
renat. pag. respondit Princeps: *in rebus Fidei Majorum suorum exempla sibi assi-*
1010. *due præ oculis fore; neque unquam commissurum se, ut ab antiqua eorum*
Religione deviet. Quod autem ad concilii Tridentini receptionem attine-
ret, ea de re in comitiis proximis deliberatum iri: quidquid illic in com-
mune receptum vel statutum fuerit, id etiam sibi ratum ac gratum fore.
 Hamelmannus, dum ista narrat, novas iterum fabellas pro viru-
 lento ingenio suo inspergit; asseritque, Wilhelmum Ducem*
 **Hamelm.* audito Canisii adventu stomachantis instar edixisse: *quid hic scele-*
loc. cit. *stus vult? optarem, illum ut Patrem Jesuitam, ita reliquos omnes Jesui-*
tas, Rheno immersos! At, quis existimet, hæc à Principe Catho-
 lico dicta esse de viris probè Catholicis, nec adhuc ullius maleficii
 compertis? aut, si ab eo dicta sint, cur ergò Canisium cum
 socio suo ad se admisit? cur aurem ei tam benignam præbuit? cur
 ad ejus orationem Catholicam responsum adeò benevolum reddi-
 dit? Multa hujusmodi diçteria ac persecutiones non solum ab ini-
 micis Fidei nostræ; sed etiam interdum ab ipsis Catholicis, passa
 est Jesuitarum Societas nascens: ipsa tamen inter has adversitates
 mirum in modum semper crevit; eodémque illo tempore jam sta-
 biliri cœperat Viennæ, Pragæ, Ingolstadii, Colonia, Treviris,
 Moguntia, aliisque pluribus in locis. Proinde non minùs verè,
 quàm emphaticè scripsit *Spondanus, Episcopus Appamiensis in
 **Spond. ad* Gallia: *Nullus fuit unquam Ordo inter cunctas Religiosorum sodalitates,*
hunc annu. *qui plures passus sit per universum orbem controversias et oppugnationes,*
n. 2. *nec qui gloriosius eas ubique superaverit. A Domino procul dubio factum*
est istud, et est miserabile in oculis nostris! Verèque possumus ac confiden-
ter de eo dicere, nullum esse (his temporibus) in Ecclesia utiliozem; dum
contineantur privati socii, ut sapiant ad sobrietatem.

Hæc ego non alicujus jactantiæ causâ è Spondano protuli;
 sed eo duntaxat animo, ut malevolum os obstruerem Hamelman-
 no conviciatori, qui hujusmodi fabellis & ineptiis anilem histo-
 riam suam ubivis commaculat. Nunc etiam breviter adjungo ea,
 quæ Solimannus Turcarum Imperator hoc anno gessit adversus in-
 sulam urbemque Meliten, fortissimum totius Italiae propugnacu-
 lum. Obsidere eam cœperat mense Majo cum ingenti classe plus
 quàm ducentarum triremium, ex quibus triginta & amplius ar-
 matorum millia in litus Melitense exposita sunt. Prima Turca-
 rum impressio facta est in vicinum urbi castellum S. Erasmi, ab in-
 colis

Insula &
 urbs melite,
 seu malta,
 cum ingen-
 ti classe ob-
 fidetur à
 Turcis.

Surius ad
hunc annu.

Spond. hic
n. 9.

colis dictum S. Elmo: quod, etiam si à Christianis fortissimè defen-
sum fuerit, postremo tamen assultu (cùm & omnes illius muri
horrendo martialium tormentorum impetu concidissent) pridie S.
Joannis Baptistæ in potestatem barbarorum venit. Indè omnis il-
lorum furor conversus est in ipsam urbem, tunc adhuc longè mi-
norem, divisamque tantùm in duas partes; quarum una diceba-
tur *Burgum*, altera verò *oppidum S. Michaëlis*. Utramque hanc ur-
bis partem terrâ marique eum in modum è septuaginta majoribus
tormentis verberavêre, ut aliquibus in locis muri etiam curribus
& plaustris pervadi possent. Neque tamen idcirco animi cecide-
runt Melitenfibus, quos ad egregiè resistendum diu noctûque in-
citabat supremus Ordinis Magister Joannes de Valetta. Decies &
ampliùs mense Julio & Augusto, pertinacissimis assultibus in ur-
bem incurrere barbari: paritèrque decies & ampliùs tantâ suorum
clade à Melitenfibus repulsi sunt, ut ultimâ vice non nisi propo-
sitis ingentibus præmiis ad iterandam pugnam excitari potuerint.
Una res vehementer affligebat Christianos, quòd auxilia, jam an-
te tres menses à Siciliae Prorege flagitata, in his angustiis tam diu
emanerent: unde necesse erat, eos quotidianis penè decertationi-
bus nimium delassari; cùm è diverso barbari, succenturiato semper
novo milite, in assultum ruerent. Sed & huic malo tandem suc-
currebatur die quintâ Septembris, quando Prorex cum septuagin-
ta duabus triremibus prope insulam applicuit, paulòque post octo
millia virorum armatorum in litus exposuit. Ab his iterum de-
victi, novâque clade mulctati barbari, cum ingenti consterna-
tione sese in suas naves retraxêre: ac demum convasatis omnibus
die duodecimâ Septembris in Orientem, unde venerant, non sinè
grandi ignominia revecti sunt; posteaquam viginti tria suorum
millia quadrimestri obsidione perdidissent. Solutus hoc periculo
magnus Magister Ordinis Valetta non modò celerrimè reparavit
omnes Erasimianæ arcis ac moenium ruinas; verùm etiam, ut ur-
bem hanc adversùs omnes hujusmodi invasiones validiorem face-
ret, sequenti anno novam aliam urbem antiquæ urbi adstruere coe-
pit, quæ reliquis duabus partibus haud paulò major est, & ab ejus
nomine appellatur urbs Valettæ, vel, ut Itali loquuntur, *la Valetta*.

Melitenfes
fortissimè
se defen-
dunt.
Auctores
iidem.

Siciliae Pro-
rex tandem
obsessis in
auxilium
venit cum
octo milli-
bus arma-
torum.
auct. iidem
Spond. n. 11
Turcæ fu-
giunt, amif-
lis in qua-
drimestri
obsidione
viginti tri-
bus suorum
millibus.
Auctores
iidem.

Annus Christi 1566.

Pii IV. Pontificis 6.

MAXIMILIANI II. Imperator. 1. & 2.

REMBERTI Episcopi Pad. 19.

Solimannus Turcarum Imperator, à Melitenfi obsidione se de-
pulsus fremens, & aliunde simul à Joanne Sigismundo Tran-

Comitia
Augustana,
& petita in

Bbb

filva-

iis auxilia
contra tur-
cas.

*Surius ad
hunc annū.*

*Spond. hic
n. 6.*

Cardinalis

Commen-
donus Prin-
cipibus Ca-
tholicis ibi-

dem per-
suader rece-
ptionem

concilii tri-
dentini, &
animorum

conjunctio-
nem contra

protestan-
tes.

**Vita Joan-
nis Francis-
ci Com-
mendoni l.*

3. c. 2. pag.

234. & seq.

**Vita Com-
mendoni
ibid. pag.*

237.

Spond. n. 6.

Principes
acatholici
frustra ibi-
dem petunt
relaxationē
aliquam in
pace Augu-
stana de an-
no 1555.

filvaniæ Principe contra Cæsarem incitatus, apparabat hoc anno

magnas barbarorum copias; cum quibus ipsemet in Hungariam,

& illius provincias Austriacæ Domui subjectas, rueret. Id cum

audisset Maximilianus Imperator, qui tunc erat in comitiis Augu-

stani mensis Martio inchoatis, nihil istuc impensius egit, quam ut

prævalida pecuniarum & militum auxilia à congregatis Principi-

bis impetraret. Ne autem hoc ipsum fieret cum aliquo Religio-

nis & rerum Catholicarum decremento; Cardinalis Commendo-

nus, ad eundem conventum à Pio V. Pontifice missus, Principes

omnes Catholicos ad peculiarem domi suæ congressum invitavit:

in quo comparuere simul *Daniel Elector & Archiepiscopus Mo-

guntinus, Joannes Elector & Archiepiscopus Trevirensis, Fride-

ricus Elector & Archiepiscopus Coloniensis, Marcus Altempsius,

Cardinalis & Episcopus Constantiensis, Otto Truchsesius, Cardi-

nalis & Episcopus Augustanus, Albertus Baviaræ Dux, Wilhel-

mus Juliæ, Cliviæ, & Montium Dux, Henricus Brunsvicensis, &

alii Episcopi vel absentium Episcoporum Legati. Hos ille gravi

nervosâque oratione primùm adhortatus est: *ut sacrilegis Lutherana-*

rum Principum conatibus ardentè se opponerent; quemadmodum haud

agre possent, si in tutanda Religione veteri tam inter se concordessent,

quàm adversarii nostri in eadem evertenda: deinde, ut unanimi consensu

etiam reciperent concilium Tridentinum, in quo et Fidei Christianæ dogma-

ta à sapientissimis omnium nationum viris integerrimè discussa, et salu-

berrimæ leges ad reformandam Cleri populique disciplinam summa cum in-

dustria constitutæ essent. Finitâ hac oratione Archiepiscopus Mogun-

tinus, post brevem hac de re consultationem cum reliquis Principi-

bis habitam, de eorum sententia *respondit: agnoscere se, vera

esse hæc omnia, quæ de animis voluntatibusque jungendis tam copiosè gra-

vitèrque disseruisset; ideòque et se magnopere adnixuros, ut remedia ab

eo proposita suis vulneribus adhiberent. Concilium quoque Tridentinum

à se recipi, sanctèque omnes polliceri, quòd ejusdem legibus citra omnem

exceptionem obtemperare velint in iis, quæ ad Fidem et cultum sacrorum

attinent. In aliis verò, quæ ad solam disciplinæ rationem spectant, ali-

qua reperiri, quorum executio huic tempori nondum conveniat; sed in

aliud pacatius magisque tranquillum tempus differri debeat: atque ideò pe-

tere se ab eo, velut rerum germanicarum scientissimo, ut ad obtinendam

eorum dilationem apud summum Pontificem auxilio sibi et adjumento sit.

Multum ista privata conventio profuit ad infringendas ma-

chinationes acatholicorum Principum: qui, uti semper aliàs in tur-

bido piscati fuerant; ita rursus bellorum Hungaricorum occasione

fatagebant, nova pacificationis Augustanæ laxamenta consequi,

& Catholicæ Religioni fatalem ictum intorquere. Primaria ipso-

rum

rum

stici

suam

anne

tholi

milia

antea

ctior

num

propr

vel o

perio

ter ip

derio

ro ad

de re

retur

tuer

quar

iteru

fessio

abso

finè

Prin

gnat

quo r

ut po

Relig

bera

lus I

lima

quar

te Si

stra

quin

& B

in ca

& e

bella

ferè

rum * postulatio erat, ut in prædictæ pacificationis *Recessu* dele-
retur articulus ille, quo Archiepiscopi, Episcopi, & alii Ecclesia-
stici à Fide Catholica discedentes, jubebantur ocyùs dignitatem
suam & beneficia sacra cum omnibus emolumentis fructibusque
annexis abs se dimittere. Sed hæc eorum consilia à Principibus Ca-
tholicis tam unanimi omnium refragatione disjecta sunt, ut Maxi-
milianus Imperator non sinè singulari gaudio fateretur, nunquam
antea * à se visam esse inter Catholicos tantam animorum conjun-
ctionem & firmitatem. Quare tandem communi omnium Ordini
consensu decretum est, ut Augustanæ pacificationis leges
prorsus inviolatæ * maneat; & ex earum præscripto nullæ sectæ
vel opiniones, à Fide Catholica & Lutherana dissentientes, in Im-
perio terrisque germanicis tolerari debeant. Sed hinc iterum in-
ter ipsos Protestantés nova altercandi materies orta est propter Fri-
dericum Electorem Palatinum, quem ante paucos annos à Luthe-
ro ad Calvinum descivisse, compertum erat. Accusabant eum hac
de re Lutherani Principes; urgebantque apud Cæsarem, ut jube-
retur Fridericus, damna omnia scholis templisque suis illata, resti-
tuere. Contrà verò negabat ille, se Calvinianum esse; aut aliam,
quàm Augustanæ Confessionis, doctrinam profiteri. Quod cum
iterum iterumque assereret è quibusdam corruptis Augustanæ Con-
fessionis exemplaribus; non attentâ falsi evidentiam à Calvinismo
absolutus, & in corpus Evangelico-Lutheranum receptus est, non
sinè magno Catholicorum risu ac sibilo. Certè Imperator, eam
Principum Lutheranorum inconstantiam demiratus, cum indi-
gnatione dixit: *Augustanam * Confessionem non esse absimilem sacco, in
quo recipiuntur secta qualibet: non ut intrâ illud restricta maneat; sed
ut postea perforato sacco vehementius iterum se effundant, et nova partant
Religionum dissidia, Germania fortunam eversura.*

Ceterum in conferendis auxiliis contra Solimannum tam li-
berales in his comitiis fuerunt Imperii Principes, ut antea vix ul-
lus Imperator eosdem liberaliores expertus fuerit. Advenerat So-
limannus cum ducentis*, vel (ut alii referunt) centum & quin-
quaginta * armatorum millibus; cum quibus die sextâ Augusti an-
te Sigethum, Hungariæ inferioris munitissimum oppidum, ca-
stra metatus est. Contrà verò Maximilianus Imperator, decimâ
quintâ Augusti * Viennâ egressus, ex Italis, Germanis, Hungaris,
& Bohemis, fetè centum ac decem millia fortissimorum virorum
in castris habuit. Cum quibus (tametsi egregium aliquid aggredi
& efficere potuisset) meticoloso tamen quorundam consilio, qui
bellum * sustinendum potius, quàm inferendum esse contendebant,
ferè nil aliud egit; quàm quòd apud Jaurinum urbem procul ab

* Vita Com-
mend pag.
239.* Vita Com-
mend. loc.
cit. p. 240.* Spond. hic
n. 6.Recess. Au-
gust. de hoc
anno.Fridericus
Electo Pal-
atinus à
Lutheranis
accusatur
Calvinismi
postea tamè
ab iisdem
recipitur
inter asse-
clas Con-
fessionis
Augustanæ.
Sacchin. in
hist. s. J.
loc. c. n. 27.
* Sacchin.
ibidem.Solimannus
in Hungaria
Sigethum
occupat,
non impe-
diente Ma-
ximiliano
Cæsare.* Spond. hic
n. 9.* Surius ad
hunc annu.* Istvanff.
in hist.Hungar.
* Istvanff.ib. l. 23.
pag. 311.

hostium conspectu staret, interimque Sigethum oppidum, omni auxilio destitutum, ab iisdem expugnari sineret. Unde & multi eorum, qui videndæ hujus expeditionis desiderio è terris alienis venerant, diuturnioris moræ fastidio ducti, in suam patriam ante tempus rediére. Duo tamen haud parvi momenti commoda ex infelici hoc bello reportata sunt. Primum est, quòd obsidio Sigethana ferè septuaginta barbarorum *millia absumpserit: è quibus plùs quàm viginti millia, præfidiariorum militum & Zrini gubernatoris fortitudine; ceteri verò peste aut aliis morbis vitam amiserunt. Alterum est, quòd ipsèmet Solimannus die quartâ Septembris ante Sigethum extinctus fuerit, relicto dissimili filio & successore Selymo; qui sub finem anni sequentis cum Imperatore Maximiliano octennales inducias pepigit.

*Spond. hic
v. 11.
Solimannus
triduo ante
expugnationem
Sigethi moritur,
eique succedit
Selymus filius.

Spond. Sur.
Ishuanff.
& alii.
Calvinistarum
turbæ & conspirationes
in Belgio.

*Surius ad
hunc ann.

Sed eheu! dum à Turcis appropinquat quies; iterum à Calvinistis funestæ bellorum tædæ accensæ sunt in terris Belgicis. Mense Octobri superioris anni ad Margaretham gubernatricem allatæ erant Regis *Philippi literæ, quibus ad conservationem Fidei Catholicæ jubebat, concilii Tridentini decreta ab omnibus custodiri, Caroli V. Imperatoris edicta contra hæreticos evulgata constanter observari, in vitam & Religionem hominum aliunde adventantium sedulò inquiri, præceptores & ludimagistros ab Episcopis examinari de sua conditione, patria, Fide, & libris, è quibus docent; neque alios, quàm viros probè Catholicos, ad instruendos docendosque pueros in scholis publicis adhiberi. Mandata hæc prudentissima, cum in principio hujus anni deferrentur ad Episcopos & magistratus omnes, mirificè percellerant animos quorundam acatholicorum: jam enim Calvinistæ Galli *non paucos

*Spond. ad
ann. 1565.
v. 5.

Belgas in suam factionem traxerant; ne, dum ipsi intestinis dissidiis inter se collisi essent, laboranti in Galliis Religioni Catholicæ in auxilium accurrere possent. Itaque primò ab his in occultas conventiones itum, & ex iisdem *sparsus in plebem rumor; Philippi Regis literas eò solùm collimare, ut in Belgium introducatur famosa inquisitio Hispanica, quæ singulari diritate suâ ferè omnem tyrannorum ethnicorum immanitatem superet. Mox etiam à

*Surius ad
hunc ann.

Haræus in
ann. brabant.
Calvinistæ
in Belgio
dicuntur
Geusii; &
unde?

*Surius ad
hunc ann.

Nobilibus quibusdam viris perniciofa foedera contra Regem * & regimen modernum inita: sub eo quidem prætextu, ut Hispanicam inquisitionem à se averterent; reverâ tamen, ut plenissimam conscientiæ suæ libertatem à Philippo Rege obtinerent. Horum plurimi Bruxellis die quintâ Aprilis longo ordine ad Margaretham gubernatricem adeunt, moderationem in edictis Regiis petaturi. Cumque ipsa in eorum accessu timidiorem se ostenderet; Berlaymontius Comes, qui eidem aderat, edixisse *fertur: *Quid tibi metuis*

ab

ab hominibus istis? Mendici sunt ac triobolares, vel, ut ipse loquebatur Gallicè: *les gueux*. Quod ubi ab iisdem rescitum est; magna fœderatorum turba, ferè hominum trecentorum, paucis post diebus ad solenne convivium coeunt, liberali vino se perfundunt, interque iterata pocula Baccharum ac Mœnadum instar certatim clamant: *viuent les gueux*, id est: *viuant Geusii*. Primarius etiam factionis illius tubicen Henricus Bredenrodus, multo jam potu madens, ligneam scutellam * instar mendici in manus accipit; infusòque mero vasculum illud convivis fratribus cum eadem acclamatione largiter propinat. Quo exemplo invitati reliqui intra dies paucos nova sibi de panno cinericeo vestimenta comparant, scutellas ligneas lateri appendunt, iisdemq; foris infigi curant lamellam argenteam, cum hac * seditiosa inscriptione: *viuent les gueux!* Unde & factum, ut usque in hodiernum diem Calvinistæ in Belgio vocitentur *Geusii*; quemadmodum in regno Galliae à Regis Hugonis porta, apud quam in urbe Turonensi sua primùm conventicula instituerant, nominati sunt: *Hugonotti*. Ab his initiis processum est ad conciones præconum Calvinisticorum, à concionibus ad concursus ac tumultus publicos, à tumultibus ad invasiones templorum, expilationes monasteriorum, violationes altarium, profanationes hostiarum, dejectiones crucifixorum, confractiones imaginum, & alia hujusmodi, quæ à plebe Calvinistica Antwerpiae, Boscoducii*, Gandavi, Aldenardæ, Ultrajecti, Valencenis, plurimisque aliis in locis, tanto cum furore peracta sunt, ut ferè calamum non invenias, tam infandis criminibus describendis parem. Fuerant inter alios, qui Venerabile Sacramentum pedibus conculcarent, qui oleo sacro calceos inungerent, qui ad imagines* Christi & Sanctorum intolerabili blasphemiâ dicerent: *Si tu es Christus Dei filius, si quis beatorum et calitum es, si quid vales ac potes, dicito: viuent les gueux! et imagini tue parcituri sumus*. Bone Deus! quale hoc novum Evangelion, quod ex hominibus feras, è Christianis barbaros & vel ipsis Ottomannis æquales facit?

Aliam hoc anno mutationem sinè Fidei dispendio vidit & experta est Monasteriensis Diœcesis in Westphalia. Refloruerat ibi quidem Religio Catholica à temporibus anabaptismi indidem expulsi: cum ea tamen, per sinistram interpretationem decreti Carolini (quod appellabant *Interim*) ità simul invaluerant connubia Sacerdotum & Ecclesiasticorum, ut Clerus primarius non solum occultè aut latenter; sed etiam in luce urbis publica suas passim uxores aleret. Ac tametsi hujusmodi nuptiæ in eodem edicto nequiquam probarentur; imò de Clericorum conjugiiis, jam ante hoc edictum initis, expressè cautum esset: *super ea re generalis concilii*

senten-

* Auctores
iisdem.

* Surius ad
hunc annũ.

* Spond. ad
ann. 1560.

Calvinistarum Belgicorum impietas in templis, altaria, imagines &c.

* Herbo-
gen
Busch.

* Surius ad
hunc annũ.

Bernardus de Raësfeld, Ep. Monasteriensis renuntiat episcopatu: in cuius locum postulatus est Joannes de Hoja Ep. Osnabrug. Chytrae l. 21. Saxon.

Mafen. in ms. collect. bist. Pad. *sententiam exspectari oportere;* nihilo minùs idem Clerus, etiam finito ac prohibente concilio Tridentino, adhuc ità persistebat in abusu isto, ut ejusmodi uxores suas, Præpositissæ, Decanissæ, Cantricis, Cultricis, aliisque honoratis officiorum vel dignitatum suarum titulis compellari faceret. Id cùm audisset Pius V. Pontifex, ad Bernardum de Raësfeld Monasteriensem Episcopum *severas hoc anno literas exaravit, quibus eum non modò permitti, tolerantive hujus abusùs arguit; verùm etiam per sacra omnia obtestatur, ut celerrimum grassanti huic malo remedium adhiberet, neque tali viâ propinquas hæreses in suam Dioecesim ingredi, atque in ea nidulari fineret: alioquin fore, ut in supremo divini Numinis judicio severam hac de re, & de omnibus animarum damnis indè secuturis, rationem reddat. Bernardus, tam potenti comminatione perterritus, in synodo *proxima, die decimo quarto Octobris habita, literas illas Clero congregato prælegit; simulque mandat, Papalibus edictis morem geri, & ab illicito mulierum istarum commercio abstineri. At undè laudem & existimationem sui nominis promereri debuit; indè summam indignationem* & plebitorumque Ecclesiasticorum offensam retulit. Alii namque odiosis hujusmodi mandatis palàm obstrepere visi sunt: alii, ut ab expurganda domo propria initium faceret (nam & ipse eodem concubinatùs vitio interdum laboraverat) insolenter* objectare: alii denique Nobilitatem patriam, affinitate vel consanguinitate proximâ sibi conjunctam, adversùs ipsum incitare; accendere, & inflammare. Quam ob rem, ut ab hac invidia se liberaret, paulò post (nimirum die vigesimâ quintâ* Octobris) convocato in arcem Wolbecensem Capitulo, Episcopale pedum à se dimisit; & ætatis antè actæ nævos correcturus, ad vitam privatam abiit. Commendatur maximopere à prudentia, mansuetudine, studio pacis, & sincero orthodoxæ Religionis cultu. Obiit Monasterii, in multiplicibus pietatis & precum exercitiis usque ad finem persequens, anno 1574 die vigesimâ octavâ* Aprilis. Vacantem illius cathedram, intrâ paucos à peracta *resignatione dies, unanimi potestulatum Canonorum suffragio consecutus est Joannes de Hoja, Episcopus Osnabrugensis, de cujus egregiis laudibus plura dixi ad annum 1553, quo ad insulam Osnabrugensem venit.

*Vel, ut alii scribunt, die 18. Apr. **Chytraus refert, potestulatum esse postri. die resignationis facte.*

Annus Christi 1567.

PII V. Pontificis 2.
 MAXIMILIANI II. Imperat. 3. & 4.
 REMBERTI Episcopi Pad. 21.

A Nnus, quem ingredimur, in præcipuis Europæ regionibus turbarum ac tumultuum plenus fuit. In Anglia Catholicam Re

regionem affligere ac pessundare pergebat atrocissima Catholico-
rum hostis Regina Elisabeth. In regno Scotiae Maria Stuarta, Sco-
torum Regina, à Calvinianis subditis* per fraudem capta, & in
arctissimam custodiam detrusa est. In Gallia rursus Hugonotti,
Condæo duce, ad arma convolarunt; propèque* abfuit, ut Regem
ipsum cum Regina matre interciperent. In Belgio cum seditiosis
Geusis persæpe ac feliciter decertatum est: unde & ita infracti sunt
eorundem animi, ut ante finem Aprilis ferè omnes urbes ac pro-
vinciæ ad Philippi Regis obsequium reductæ fuerint. Neque par-
va spes erat, quin omnes antè acti motus brevi tempore ad opta-
tam Religionis concordiam redituri essent: nisi mitiora Guberna-
tricis consilia disturbâset à Rege missus, & exeunte Augusto Bru-
xellas veniens, Ferdinandus Toletanus Albæ Dux, animi quidem
intrepidi miles; sed in quo plus humanitatis ac moderationis à ple-
risque Belgarum Proceribus desideratum fuit. Is, tametsi in ad-
ventu suo reperisset iterum pacata omnia: quiete reddita non con-
tentus, post dies paucos Hornensem & Egmondensem Comites
in captivitatem abripit, Bredenrodium aliósque fugitivos provin-
ciarum istarum Proceres intrâ dies quatuordecim iterum adesse ju-
bet, novum criminale tribunal (quod à plebe *concilium sanguinis*
appellatum est) ad exquirendos, plectendosque præteritorum tu-
multuum auctores instituit; eoque agendi ac sæviendi modo Bel-
garum animos ita à se avertit, ut rebellionem penè consopitam,
velut oleo morituris ignibus affuso, novas iterum in flammâs ege-
rit, quemadmodum videbimus anno sequente.

In Germania quoque tumultus admodum periculosos fabri-
care coeperat Joannes Fridericus Saxoniae Dux, Joannis Friderici
quondam Electoris, à Carolo V. capti & exauctorati, infelicissimus
filius. Origo turbarum erat Wilhelmus de Grumbach Nobilis Fran-
co, quem Chytræus non immeritò vocat *centaurum Franconicum*,
quod in castris Alberti Marchionis Brandenburgici, magni quon-
dam Germaniæ turbatoris, ad omnem audendi licentiam adole-
visset. Is cum à Melchiore Zobelio, Herbipolensi Episcopo, feu-
dis omnibus exutus esset propter iniquissimas deprædationes, quas
in ejus Episcopatu cum prædicto Marchione exercuerat; furore
novo incitatus, eundem Antistitem* die 15 Aprilis anno 1558 in
ipso urbis & arcis Herbipolensis conspectu supra Moeni pontem
crudeliter obruncari fecerat. Accusatus ea de re, tametsi non-
dum convictus, recepit se in regnum Galliae: indè postmodum re-
versus, clanculariis persuasionibus aggregavit sibi non paucos vi-
ros Nobiles, quos antè noverat perlubenter ex raptò vivere. Ho-
rum auxilio tandem anno 1563 die 2. Octobris per nocturnas tene-

Res in An-
glia, Scotia,
& Francia
gesta.

* Spond. hic
n. 2.

* Spond. hic
n. 12.

Geusiorum
turbæ in
Belgio
compri-
muntur.

Spond. hic
n. 8.

Surius ad
hunc annũ.

Haræus in
ann. brab.

Ferdinandus
Dux de Al-
ba ferocita-
te suâ rebel-

lionem pe-
nè consopi-
tam refuscio-
tat.

Spond. hic
n. 10 & 11.

Haræus in
ann. brab.

Joannes
Fridericus
Saxoniae

dux è man-
dato Cæsa-
ris obside-
tur in urbe

Gotha, ob
receptum à
se Wilhel-

mũ Grum-
bachium,

& alios re-
belles.

* Chytræus l.

21. Saxon.

grumbachii

prædicti
scelera.

* Crusius
part. 3. An-
nal. Suer.

l. 12. c. 4.

pag. 701.

bras

bras Herbipolim venit, portas malè custoditas celerrimè perfrēgit, urbem occupavit, eaque expilatâ majoris Ecclesiæ Canonicos per vim adegit, ut alicujus transactionis à se allatæ formulam subscriberent, & in ea non modò magnam pecuniam; sed etiam omnium bonorum feudaliū restitutionem sibi faciendam adpromitterent. Proscriptus idcirco à Ferdinando Cæsare tanquam violator pacis publicæ, communi totius Imperii consensu roboratæ, confugit ad Joannem Fridericum Saxoniz Ducem: atque (ut postmodum ex literis, tum interceptis, tum in Ducali chartulario* receptis patuit) spem ei amplissimam fecit, curaturum se, ut conjuratæ sibi Nobilitatis auxilio non modò septemviralem dignitatem, genitori suo ademptam, reciperet; sed etiam depulso Maximiliano, qui Ferdinando mortuo jam successerat, Romanorum Imperator fieret. His illiciis inescatus Dux Grumbachium ad se in urbem Gothanam recipit. Ac, licet Imperator (cui non minùs quàm Augusto septemviro res ista admodum suspecta erat) anno 1566 in comitiis Augustanis eundem Grumbachium, ceterosque Herbipolensis invasionis primipilos, unà cum omnibus ipsorum adjutoribus ac receptoribus denuo proscriptisset: nihilò tamen fecius malitiosos hujusmodi socios ejicere noluit, quòd eorum ope sub initium veris multa equitum peditumque millia pro se in campum proditura crederet. Cæsar itaque graviores motus à Joanne Friderico veritus, jubet ejus consilia quantoocyus præveniri; urbemque ejus Gothanam, in qua ipse cum rebellibus & proscriptis erat, inopino Marte circumfundi. Belli curam in se recipit, qui vicinum hostem formidabat, Augustus, Elector Saxoniz. Et hic ea cum celeritate ac silentio* expeditionem istam inchoavit, ut seditiosi moenibus inclusi priùs audiverint funesta balistarum ac tormentorum fulmina; quàm se hostiliter invasum iri, pertimescerent. Initium hujus obsidionis fiebat à copiis Electoralibus, quæ exerente anno superiore ante urbem advenerunt vespere ante festum Nativitatis Dominicæ. His autem intrà breve tempus adjuncta sunt validissima auxilia* quatuor circulatorum, nempe Westphalici, Franconici, Saxoniz inferioris, & Saxoniz superioris: quorum adjumento prædicta urbs tam diu circumcincta, pressa, & impugnata est, donec tandem hoc anno Idibus Aprilis* unà cum arce Grimmensteiniana in Cæsaris potestatem venit, capto simul Joanne Friderico Duce, Wilhelmo Grumbachio, & aliis rebellibus. Ex horum numero, Wilhelmus Grumbachius, & Christianus Bruck, prædicti Ducis Cancellarius, die 16 Aprilis vivo corpore in quatuor partes dissecti, eorumque membra sic divisa ad quatuor urbis plagas in viis publicis appensa sunt: alii vel suspendio, vel

* Anonym.
in vit. Duc.
Saxon.
Chytraus
loc. cit.

Obsidio ac
deditio ur-
bis Gotha-
næ.

* Anonym.
in vita
Duc. Sax.

* Anonym.
loc. cit.

* Anon. ib.
Chytræ l.
21. Saxon.

Grumbachii & aliorum seditiosorum pœna: Joannis Friderici

ampu-

amputatione capitis, vel alio pœnarum genere, infelicem vitam conclusere: demum etiam Joannes Fridericus Dux Imperatori traditus, & ab eo postmodum Neostadii in Austria custoditus est; ubi post annos viginti & octo in diuturna ac perdifficili captivitate in gloriam animam exhalavit anno 1595, die 9. Maji.

Tredecim diebus ante ejus captivitatem, nimirum die 31 Martii, Castellis obiit Philippus Hassiæ Landgravius, magnus iste Lutheri cultor, bonorum Ecclesiasticorum inuasor, & Augustanæ Confessionis defensor acerrimus: qui tamen, si quibusdam scriptoribus habenda fides, postremis vitæ annis à novo Evangelista suo ad Zwinglii errorem transiit. Cùm enim anno superiore à Legato Cæsaris rogaretur de colloquio Marpurgensi, ante annos triginta octo *Lutherum inter & Zwinglium instituto; hoc ei responsum *edidisse fertur: *Et si non fuit is exitus colloqui, quem et sperassem et optassem, insigni tamen fructu non caruit. Siquidem ex illa collocatione multorum piis mentibus veritatis lux affulsit clariùs: et, ut de me confitear, ab illo tempore, quo abunde cum Luthero et Zwinglio sum collocutus, crassam illam et oralem corporis Christi manducationem in pane probare non potui.* Habuit in matrimonio non successivè, sed simul *duas conjuges: nempe Christinam Saxonie Ducem, quam sibi devinxit anno 1523; & Margaretham de Sala, quam ex Lutheri dispensatione priori conjugii superinduxit. Ex primo connubio provenere decem liberi, è quorum numero Wilhelmus Landgravius lineam Cassellensem, & Georgius Darmstadianam condidit. Ex altero autem connubio simultaneo præter unam prolem femellam procreati sunt sex filii, qui deinde cum aliis fratribus, priori ex thoro natis, perpetuas controversias habere; nec fuisset altercationum finis, si, ut ipsi concupiverant, ad honestas decentesque nuptias potuissent pervenire.

Interea Joannes de Hoja Episcopus Osnabrugensis, quem anno superiore etiam ad Monasteriensem infulam postulatum esse, diximus, Romæ apud Pium V. Pontificem laborabat sedulò pro obtinenda confirmatione; eamque demum die vicesimâ tertiâ Julii feliciter adeptus est auxilio & operâ Cardinalis Joannis Francisci *Commendonii, cui ab insigni doctrina, pietate, zelo Fidei, aliisque virtutibus, jam pridem in amore ac pretio singulari fuerat. Expeditæ sunt in hunc finem duæ Papales literæ, quarum unæ complectuntur ejus translationem ab Episcopatu Osnabrugensi ad Monasteriensem; alteræ verò simul conferunt & adjungunt plenariam administrationem Osnabrugensis Ecclesiæ, & bonorum omnium ad eam pertinentium. Utræque literæ clauduntur hisce verbis: *Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo*

Ccc

quin-

Ducis perpetua captivitas.

Anon. in vita Duc.

Saxon.

Philippus

Hassiæ

Landgravius

moritur, &

in fine pro-

pender in

Zwingu-

lianum.

Dilich. in

chron. Hafs.

*ad 1529.

*Hartm. in

hist. Hafs.

exercit. 13.

thesi 153.

quingentesimo sexagesimo septimo, decimo Kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno secundo. Et in harum alteris* expressè additur: *Voluntatis nostrae, quòd antequam regimini et administrationi dictae Ecclesiae Osnaburgensis --- te in aliquo immisceas, in manibus Venerabilium fra-*

* *Acconen-*trum nostrorum, Paderbornensis et Acconensis* Episcoporum, seu alterius
sis erat Jo- eorum, fidelitatis debita praestes juramentum juxta formam, quam sub
annes Crite bulla nostra mittimus introclusam. Praestito hoc juramento, magnis
suffragane animis quàm primùm studuit, in Ecclesia Monasteriensi laxatam
Monaster. Cleri majoris disciplinam leniori quocunque modo restituere. At-
Menfe que, ut ipsèmet singulari pietatis exemplo omnibus praeluceret;
Octobri suscipit sa- continuò statuit, sacros Ordines, quos hucusque non habebat, è
croscordi- nes, & con- veteris Ecclesiae ritu suscipere, seseque ad eosdem accipiendos cum
secratur reverentia ac devotione debita praeparare. Quod ubi factum; etiam
Episcopus. die quintà Octobris (quae tunc erat Dominica decima nona post
chron. Mo- Trinitatis) in Bentlagenfi Patrum Crucigerorum coenobio pri-
nast. supra mam Deo hostiam obtulit, ibique simul à Joanne Critio, Monaste-
rit. & alia riensi suffraganeo, Episcopus consecratus est, assistentibus tribus
ms. vetera. Abbatibus Benedictinis, Abdinghoffensi, Liesbornensi, & Ibur-
 genfi.

Utinam & exemplo tali Metropolim suam condecorasset Fri-
 dericus de Wieda, Elector & Archiepiscopus Ecclesiae Colonien-
 sis! At ille quinto jam anno suae sedis, non solùm erat sacerdotii;
 sed etiam Pontificiae confirmationis expers, quòd juramentum Fi-
 dei ac fidelitatis è recenti Romanae Ecclesiae formula, nescio qua
 de causa, recusaret edere. Monuit eum hac de re Cardinalis Com-
 mendonus in comitiis Augustanis anni superioris, jussuque sum-
 mi Pontificis adhortatus est, ut in emittendo hoc juramento* mo-
 ram ulteriorem non faceret; alioquin certò fore, ut sede & Archi-
 episcopatu suo privaretur. Quà ignominiã se percellendum ve-
 ritus; cum & aegro corpore non esset ampliùs ad regendum habilis,
 die vigesimã quintã * Octobris Archiepiscopalem infulam sponte
 ac libere abdicavit; alteròque statim anno Coloniae in festo S. Ste-
 phani protomartyris pientissimè defunctus, & in Ecclesia Patrum
 Dominicanorum honorificè tumulatus est. Peractã resignatione
 vacavit sedes duobus ferè mensibus; ac tandem die 23. Decembris
 concordibus omnium Capitularium suffragiis honores Archiepi-
 scopales delati sunt Salentino de Isenburg, Decano ad S. Gereonem,
 viro propter singularem Catholicæ Religionis Fideique zelum sem-
 piternã memoriã digno.

* *Vita Pii V.*
so. 1. 85.
Maji n. 76.

* *Kleinsorg,*
in hist. msf.

In ejus locũ
 die 23. Decembris eli-
 gitur Salen-
 tinus Com-
 es de
 Isenburg,
Cratop. in
catal. Ar-
chiep. Co-
lon.

Martinus
 Hoitband,
 Paderbor-

Eodem hoc tempore non lentis passibus ad cælum festinabat
 Rembertus Episcopus Paderbornensis, cui in summo senio po-
 strems ictus ad celerius decedendum intulit Martinus Hoitban-
 dus,

dus, forensis Ecclesiæ ad S. Pancratium Paderbornæ Pastor & Sa-
 cerdos. Docuerat hic ibidem per aliquot annos probè & Catho-
 licè: reliquisque etiam in rebus, ad Sacramentorum administra-
 tionem pertinentibus, ita se gesserat, ut neque Episcopus, neque
 alii Primores urbis de eo conqueri, aut novationem aliquam ab eo
 faciendam, suspicari possent. At, ubi per æstatem anni superioris
 *Paderbornæ coepit grassari pestis (quæ etiam *Tremoniæ, Mo-
 nasterii, aliisque plurimis in locis vehementer defævisse legitur)
 rebus adeò turbatis usus, primò Eucharistiam sub utraque specie
 civibus ægrotis obtulit; addiditque istum sumendi modum Chri-
 stianis omnibus à Christo Domino præceptum ac pernecessarium
 esse. Postea verò, cum id ipsi non improspere cecidisset, ineunte
 quadragesimâ præsentis anni coepit etiam cantus veteres de Beata
 Virgine abrogare, Lutheranas cantilenas iisdem substituere, cul-
 tum Sanctorum abjicere, sacrificium altaris abolere, purgatorios
 ignes ut fabulam deridere, aliâque Augustanæ Confessionis dogma-
 ta citra omnem Episcopi consensum & voluntatem introducere.
 Monitus idcirco centies, tum ab Episcopo & statibus patriæ, tum
 à senatu & consulibus pleramque partem Catholicis, non solum
 ab interdictis hujusmodi novationibus abstinere noluit; sed etiam
 contumacissimè perrexit, contra iteratas ipsorum prohibitiones
 pastorem cathedram conscendere, Lutheranam doctrinam pro-
 palare, imperitum vulgus commovere, ad aliorum Principum in-
 terventionem se convertere, seditionem civium pro suis viribus
 confovere, & (quod impostor quilibet, etiam Arianus vel Euty-
 chianus, oggerere posset) ore protervo dicere, se hujusmodi man-
 datis non obligari: tum quòd *oporteat obedire magis Deo, quam ho-
 minibus; tum quòd Isaias cap. 58 dicat: *clama, ne cesses: quasi tuba
 exalta vocem tuam.* Imò, cum ab Episcopo & congregatis patriæ
 Proceribus die septimâ Junii *conclusum esset, eundem vel ex ur-
 be ejiciendum, vel Ecclesiæ suæ ministerio exuendum esse: adhuc
 ausus est homo pertinax, bis ad Cameram Spirensis *proficisci,
 de Episcopi & Procerum violentia conqueri, atque adversus eos
 pœnale mandatum, de se in suis exercitiis non perturbando aut mo-
 lestando, sollicitare. Ibi verò iterum ex Augustanæ pacificatio-
 nis lege bis repulsus, bis iterum Paderbornam rediit; spretâque
 omni superiorum suorum prohibitione, parochialem cathedram
 & Sacramentorum administrationem repetivit. Quare tandem
 Episcopus, inauditam hominis contumaciam acrioribus remediis
 frangendam esse videns, gravissimâ pœnarum interminatione con-
 sulibus ac senatui mandat, ut, nisi ante solis occasum Hoitbandus
 urbem deseruerit, violentas manus eidem injici faciant; & omnes,

næ ad S.
 Pancratium
 Pastor, à Fi-
 de Catholi-
 ca deficit.

*Hamelm.
 in hist. Ev.
 *Chron.
 Tremon. &
 Monast.

Confessio-
 nis Augu-
 stanæ do-
 ctrinam in
 suam paro-
 chiam in-
 troducere
 nititur.

Rembert.
 Episc. in li-
 teris ad
 Landgrav.
 Hamelm.
 pag. 1346.

Proscriptus
 ab urbe &
 ministerio
 Verbi re-
 nuit parere:

*Hamelm.
 in hist. Ev.
 renati pag.
 1362.

*Hamelm.
 pag. 1363.
 *Hamelm.
 ibid.

diu relucta-
 tus, cogitur
 urbem de-
 serere.

Hamelm.
 in hist. Ev.
 ren. p. 1368

qui ipsum detenturi vel suscepturi sunt, jure civitatis privent. Quod cum ipsi & fautoribus ejus die septimâ Octobris à senatu denuntiatum esset; eodem vespere, convasatis omnibus, urbem dereliquit.

Fugit Castellas ad Wilhelmum Hassiæ Landgravium.

Hamelm. ibid.

Landgravius ad Rembertum Episcopum scribit, rogatque Hoitbandum restitui: id quod Episcopus constantissimè recusat.

Hamelm. ibid.

Littere Remberti mox citanda.

Remberti Episcopi litteræ, ea de re ad Landgravium data.

*extant in apologia

Hoitbandi, impressa Marpurgi anno 1530.

Neque tamen idcirco destitit à perversis machinationibus, quas in urbe cœperat. Nam à Paderæ fontibus rectà Castellas abiit; atque ut ibidem à Wilhelmo Hassiæ Landgravio facilius aurem, putidæque causæ suæ patrocinium obtineret; intrâ paucas hebdomadas à veteribus parochianis eblanditus est novum libellum supplicem, quo desiderabant, ejus interventu Hoitbandum à se recipi, fidemque Lutheranam retineri. Motus eâ civium postulatione Landgravius, Rembertum Episcopum per literas rogat, ut Evangelii Lutherani cursum Paderbornensi in civitate non impediatur, ejusdemque promovendi causâ, Martinum Hoitbandum ad forensam parochiam suam propediem reverti, sinat. At Episcopus, nec latum unguem à Fide Catholica discedere certus, humanissimè respondit Landgravio; petitionem civium pugnare contra varias transactiones & pacta ab iisdem jurata, Catholicam Fidem à primæva foundationis tempore in urbe ac Diocesi nostra inviolatam hæctenus perstitisse, Hoitbandi novationem sinè omni suo & aliorum Procerum consensu refractariè, ac temere inceptam esse: atque ideo, sicuti Landgravius nullo modo permissurus foret, ut aliquis in Principatu Hassiæ Religionem Catholicam sinè ejus consensu ac voluntate solidaret; ita à se nunquam permitti posse aut debere, ut iste Hoitbandus, aut alius quisquam ejusdem farinae socius, Lutheranæ Religionis dogmata in suam urbem vel Diocesim introduceret. Ecce hîc ipsas Remberti Antistitis litteras*, Dringenbergæ hoc anno die duodecimâ Novembris datas, & ex Hoitbandi apologia fidelissimè à me in linguam latinam ver-

fas:

Illustrissime Princeps, ac singulariter dilecte Domine et amice. Ea, quæ charitas vestra rogatu subditorum nostrorum, incolarum parochiæ forensis in urbe nostra Paderborna, scripsit et à nobis petiit, rectè accepimus, et eorundem argumentum satis intelleximus. Sanè de prædictis subditis nostris nihil minùs opinati fuisset; quàm quòd ad iniquas ejusmodi sollicitationes ac postulata, quæ contra tenorem publicum quorundam aliàs erectorum, et corporalis juramenti præstatione ab iisdem firmatorum recessuum pugnant, adeò temere fuissent animum adsecturi: quæ tamen de re modò nolumus plùs verborum facere. De cetero charitati vestræ ad cognoscendam rem præsentem amicissimè detegimus, quòd, postquam antiqua Catholica Religio ac doctrina hîc in urbe ac Diocesi nostra à tempore foundationis ejus piè et constanter usurpata esset: ac subinde aliquis, nomine

mine *Martinus Hoitband*, forensis Ecclesiæ ibidem Pastor, juxta morem antiquæ et veræ Catholicæ Religionis, divini verbi prædicatione et sacramentorum administratione, prædictæ Ecclesiæ suæ aliquot annis probè et sincère præfuisse, ità ut nos et omnes incola ejusdem functione et operâ bene contenti fuerimus: postea tamen in præterita quadragesima citra omnem notitiam ac voluntatem nostram, contrâque propriam obligationem suam, ab antiqua verâque Religione Catholica recesserit, et Augustanam Confessionem unâ cum cerimoniis ritibusque suis introducere, ausus sit. A quo etiam conatu et machinatione sua, quanquam idcirco sæpius à nobis conventus, prohibitusque fuerit, nullatenus abstinere voluit; adeoque semetipsum, vigore pacis Religiosæ, à sacro Romano Imperio condita, Pastoratus sui exsortem fecit. Quare et nos ei non immeritò ministerium verbi et sacramentorum interdiximus; cui et ipsum, contra publicam nostram veram, nobisque à teneris infusam Religionis Catholicæ professionem, restitui nequiquam passuri sumus. Neque in æternum de nobis dici aut affirmari cum veritate poterit, Augustanam Confessionem à nobis unquam permissam, subditisve nostris indultam esse. Cùm igitur aliud nihil à nobis factum sit, quàm quod è prædictæ Religionis pace pro imposto nobis officio facere debuimus; quòdque et ipsamet charitas vestra in Principatu suo citra dubium factura esset, si quis ibidem antiquæ Religionis usum contra receptam Confessionem Augustanam sine præscientia et consensu vestro introducere, niteretur: amicè nobis persuademus, fore, ut charitas vestra benignè nos hac in re excusatos habeat; simulque subditos nostros, ut in antiqua Religione sibi tradita cum obsequio et obedientia debita perseverent, severè ac seriò cohortetur. Concionatores boni, qui eos verbo Dei, divinisque sacramentis pascant, nunquam illis Deo favente deerunt: pro ut etiam sine veritatis offenculo dicere non poterunt, aliquem in his defectum hæcenus extitisse etc. --- Datum Dringenbergæ, die 12 Novembris, anno 1567.

His acceptis acquievit Landgravius: & *Martinus Hoitbandus*, urbe & patriâ se exclusum, omnique spe dejectum videns, Huxariam discessit; ubi à senatoribus in Ecclesia Collegiata S. Petri ad verbi ministerium admotus est, successusque in locum *Jacobi Reuteli*, in urbem *Eimbeckensem* evocati. Quemadmodum verò prædictus Episcopus noster audenter à se rejecit memoratam petitionem *Wilhelmi Landgravi*; ità pariter à se amovit aliam petitionem, non minùs noxiam *Wilhelmi Clivie*, *Julie*que Ducis. Retulerat huic *Domina Catharina*, *Bernardi* quondam Comitis *Lippiensis* relicta vidua, *Hermanno Simoni*, Comitis ejusdem fratri, à *Remberto Episcopo* nostro, ceterisque statibus *Dioecesanis* factam esse promissionem vel spem aliquam recipiendi in feudum comitatus *Pymontani*, de cujus vacatione plura diximus ad annum 1557. Addiderat etiam, impuberis filii sui consiliarios laborare fe-

Hoitbandus fit Pastor nuxariæ ad S. Petrum, Hameln. in hist. Ev. Erben. in chron. Huxar. apud Paulin. *Wilhelmus* Dux *Juliacensis* Paderbornæ sollicitat, ut in feudatio comitatus *Pymontani* conferatur etiam

dulò,

Simoni, juniori Comiti Lippienfi,

*ha litera sunt in Archiv. Cath. Eccl. Pad. Rembertus Ep. infeudationem hanc non solum negat Simoni; sed etiam ejus patruo, Hermanno Simoni,

dulò, ut hujus infeudationis & beneficii literis, nondum haftenus expeditis, simul inferatur suus & Bernardi Comitis Lippienfi filius (cui nomen Simon) unà cum omnibus haeredibus masculis ex eo descensuris. Quod cum haftenus impetratum non esset; rogaverat ipsum, ut ea in re perurgenda suum quoque patrocinium interponeret. Consensit huic postulato Wilhelmus Dux: primaque die Martii ad Capitulum nostrum, ceterosque Ordines Dioecesanos ex urbe Düsseldorfienfi literas perhumanas* dedit; quibus impensè petiit, Rembertum Episcopum ad concedendam ejusmodi infeudationem sedulò permoveri. At ille, cum videret, concessionem hanc Dioecesi nostrae non parùm noxiam ac perniciosam fore, non solum generosè repulit hoc postulatum viduae; sed etiam, quàm diu vixit, Hermanno Simoni Comiti, qui defuncti Comitis Pymontani sororem duxerat, collationem istius feudi constanter denegavit ex causis, alio in loco allegatis ad annum

1557.

Annus Christi 1568.

PII V. Pontificis 3.
MAXIMILIANI II. Imperator. 4. & 5.
REMBERTI Episcopi Pad. ultimus.

Maria Stuarta Scotiae Regina, ad Elisabetham Angliae Reginam fugiens, carceri mancipatur. Hugonotti in Gallia, rursus ad arma versi, barbarè deserviunt in sacerdotes. Spond. n. 14. & seg. Buffier. 10. 2. hist. Franc. l. 19. n. 21.

Terum hoc anno turbæ, iterum funesta & gravia Catholicae Religionis pericula in plurimis Europæ tractibus. Maria Stuarta, Scotorum Regina, à Calvinianis, rebellibusque subditis ante annum capta, cum è custodia sua ad Elisabetham Angliæ Reginam elapsa esset, ibidem pro quaesito solatio novos carceres, ac denique post novendecim annos truculentam suæ necem invenit, felicior in cælis coronam habitura, quàm in terris. In Gallia rursus ab Hugonottis, Condæo duce, ad arma concursus est; multisque Pictorum & Engolismensium urbibus occupatis, adeò foedè & inhumaniter deservitum in sacerdotes ac religiosos, ut alii variis membris truncati, alii sclopetariis militibus in scopum propositi, alii vivis corporibus humo infossi, alii lento igne aut oleo fervente tosti, alii denique ad trabes, sulphure copioso illitas ac postea incensas, alligati fuerint: visique milites Calvinistæ ad hujusmodi lucernas per noctem ludere. In Belgio seditiosorum Geusiorum Proceres, Wilhelmus Princeps Arausionensis, & Ludovicus Nassovius ejusdem frater, cum suis affleclis gravissima parabant bella in everfionem rei Catholicæ. Sed utrumque singulari vigilantia ac fortitudine suâ brevi

brevi domuit Ferdinandus Dux de Alba, copiarum Hispanicarum supremus Præses. Ludovicum Nassovium non modò sui adventus famâ ab obsidione urbis Groninganae depulit; sed etiam paulò post, die 21 Julii, in comitatu Embdenfi tam gravi prælio profligavit, ut è Geusiis ferè septem * millia occubuerint, & è castris Hispanorum vix amplius, quàm decem viri vitam amiserint. Nec minori felicitate, quanquam sinè cæde & sanguine, triumphavit de ipsius fratre Wilhelmo Arausionensi. Veniebat hic Septembri mensè cum ingentibus Germanorum copiis, pretio conductis: Rhenumque inter & Mosam ponebat castra, visurus illic, an in agrum Luxemburgensem, an verò in Hannoniam irrumpere vellet. At Ferdinandus Albæ Dux, jam è Frisica expeditione cum suis redux, continuò sic * hærebat ipsius lateri, ut neque justitiam copiam ei faceret, neque simul permetteret, eum ulterius posse in Belgium progredi. Atque illo cunctandi, & advigilandi modo consecutus est, ut Arausionensis, tot militibus diu sustentandis impar, tandem * ineunte Decembri exercitum suum debuerit exauctorare; divenditisque tormentis & impedimentis omnibus, pecunias pro stipendio solvendo cogere. Qua ex re, cum ingentem suæ fortitudinis laudem promeruerit; ex alia tamen parte non immeritò bonis omnibus exosus fuit propter singularem animi truculentiam, quâ defævit in omnes præteritæ seditionis quomodolibet incusatos, maximèque in duos Comites bene Catholicos, Egmondanum & Hornanum. Hos ille die quintâ Junii Bruxellis in publico urbis foro produxerat in theatrum: ac, tametsi iterum iterumque protestati fuerint, se nunquam sinistri aliquid machinatos esse, & quidquid egerint, id in Regis obsequium sincère, & ex animo præstitisse; eos tamen sinè omni misericordia plecti, resectoque capite in vitam aliam transmitti, jusserat. His autem, aliisque plurimis truculenti animi exemplis ita à se avertit favorem populi, ut rebellio jam sopita, quadriennio post longè terociùs recrudescere coeperit.

In terris etiam Austriacis Religio Catholica non parùm hoc anno periclitata est sub Maximiliano Cæsare. Convocaverat hic Ordinum Austriacorum comitia, petiturus ab iis expunctionem æris alieni, in præteritum bellum Turcicum insumpti; quod ad octoginta millia librarum auri excrevisse, refert Chytræus. Illi, ut in hac necessitate Cæsaris impetrarent, quod sæpe hætenus, & frustra sollicitaverant; vicissim ab eo petivèrè liberum exercitium Religionis Lutheranae: famaque erat, id iis jam indultum esse, vel certè propediem fore, ut permittatur. Attonitus hoc rumore Pontifex, continuò ad Cæsarem legat Cardinalem Commendo-

num,

rebellium
geusiorum
duces-
Spond. &
alii.

* Spond. hic
n. 10.
Haræus in
ann. brabant.

* Spond. hic
n. 11.
Haræus in
ann. brabant.

* Haræus
pag. 102.
Spond. n. 11
Ejusdem
Albani Ducis
truculentia in
plectendo
Comite Egmondano,
Hornano,
& aliis pluribus.
Haræus in
ann. brabant.
Spond. hic
n. 9. & alii.

Maximilianus Imperator Nobilitati Austriacæ permittit exercitium privatum Religionis Lutheranae.
Chytræus l. 22. Saxon.
Spond. hic
n. 25.

num, qui vel istam concessionem pro suis viribus impediret; vel certè eam, si jam facta sit, iterum rescindi, ac revocari faceret. Simul etiam alios Principes *Catholicos, maximèque Philippum, Hispaniæ Regem, instantissimè rogat, ut à pernicioso ejusmodi proposito Cæsarem dehortentur. Quod cum illi pro suo in rem Catholicam affectu copiosè præstitissent, Cæsar tandem animos æquiores induit. Ac tametsi exercitium illud jam antè permisisset Proceribus, & Nobilitati Austriacæ privatim in suis castris & ædibus; ea tamen concessio postmodum acerrimè restricta, & coarctata est hîsce legibus: *Primò*, ut nulli civium, aut hominum plebejorum liceat avitos Ecclesiæ ritus deserere, & Lutheranam Religionem colere. *2dò*: ut nulli Nobilium impune sit, pro civibus, & plebejis, à Fide Catholica defecturis, intercedere; neque facta Nobilibus concessio priùs valeat, quàm ea de re Cæsari fidem, & securitatem dederint. *Tertiò*: ut, si quid ultra prædictæ concessionis terminos ab eorum aliquo tentaretur, *ac nominatim, si quid in fraudem jurium parochialium facerent, si in matrimonii contrahendi ritu, contra leges à concilio Tridentino præscriptas, agerent, si intrà quartum propinquitatis gradum ad celebrandas nuptias processuri essent; in eosdem non levibus pœnis, Diocesani Antistitis judicio, animadverti debeat. Sed ejusmodi cautiones additæ processu temporis parùm profuère: eoque tandem res evasit, ut non solum *in multis oppidis, & pagis; verùm etiam in ipsa urbe Viennensi, quàm plurimi cives & plebeji Lutheranam Fidem publicè amplexi, & professi fuerint. Quod cum apertissimè pugnaret contra leges concessionis; primùm ipsèmet Maximilianus, ac deinde Rudolphus II, pientissimus ejusdem filius, & successor, exorbitans illud Lutheranae Religionis exercitium* continuo sustulit; & concessionem hanc rursus, intrà primævos Nobilium Dominorum terminos, arctissimè constrinxit.

Atrociorum hoc anno plagam Romana Ecclesia cepit ex morte Henrici junioris, Ducis Brunsvicensis ferventissimè Catholici, quem anno suæ ætatis octogesimo dies undecima Junii è numero vivorum abstulit. Multa hic olim passus erat propter Fidem, cuius defensionis causâ à Philippo Hassiæ Landgravio, & sociis ejus vehementer impugnatus, è Ducatu suo bis ejectus, ultimâ vice captus, ac per biennium in severa custodia detentus est, usque dum variatâ fortunæ scenâ Landgravio pariter in Caroli V. Imperatoris captivitate deveniret. Indè reductus in Ducatum, confestim omnes *Evangelii Lutherani præcones, à Landgravio introductos, expulit, & Fidem Catholicam integritati suæ restituit. Ex Maria Wirtenbergica, uxore primâ, consecutus erat antea tres filios, Carolum

*Vita Pil V.

10. r. 55.

Majin. 162

Spond. ib.

Simul tamè

severè pro-

hibet, ne

quis homi-

num plebe-

jorum aut

civium au-

sit Catholi-

cam Fidem

deserere.

Chytraus l.

22. Saxon.

Hansiz. in

hist. Episc.

Passav.

pag. 630.

*Hansiz.

loc. cit.

*Chytraus

& Hansiz.

loc. cit.

*Chytraus

loc. cit.

Henricus

junior, Dux

Brunsvi-

censis, & a-

cerrimus

Catholicæ

Religionis

vindex, hoc

anno mori-

tur.

Chytraus l.

22. Saxon.

*Hamelm.

in hist. Ev.

rolum Victorem, Philippum Magnum, & Julium: è quorum numero priores duo, viri probè Catholici, anno 1553 in prælio Sivershusano, contra Marchionem Albertum gesto, periêre. Tertius, qui supererat, ad Lutheri dogmata se propendere, non unis indiciis ostendebat: ideòque pater, ut eundem à provinciarum suarum * successione removeret, novi hæredis accipiendi spe accensus, anno ætatis suæ sexagesimo octavo novas iterum adivit nuptias cum Sophia, Sigismundi Poloniæ Regis, sorore. Sed cum ex ea nullam prolem consequeretur; tandem vel invitus ferre debuit, ut Julius antè dictus ditionum suarum hæres fieret. Et ille statim animum à paterna pietate alienum prodere, Jesuitam, in aula patris commorantem, abdicare, sacerdotes alios, Romanæ Fidei sectatores expellere, Lutheranos concionatores eorum loco substituere, ac demum omnia, quæ ad cultum divinum pertinent, ex novorum dogmatistarum arbitrio reformare. Ità Ducis Henrici funus in terris illis etiam Catholicæ Fidei occasus fuit.

Senem hunc octogenarium quaternis mensibus in cælum præiit senex alius nonagenario major, & æquè Catholicus, Rembertus, Episcopus Paderbornensis, Dringenbergæ mortuus die duodecimâ Februarii, postquam Episcopatu suo per viginti & unum annos fructuosè, ac pientissimè præfuisset. Multis ille coruscabat virtutibus, tali Præsule, & animarum Pastore dignis. Justitiam & æquitatem curabat adeò sollicitè, ut ferè semper in ore haberet * vulgatum illud: *fiat justitia aut pereat mundus*. Unde & eos, qui rapinas alienorum bonorum exercuerant, etiam si Nobiles, & equestri familiâ prognati essent, nullo sanguinis, aut natalium discrimine comprehendi, & ultimo supplicio castigari fecit. Nec minor fuit ipsius mansuetudo, studiùmque pacis. Atque ideò, si quid hostile à vicinis Principibus metuendum erat, eosdem vel amicis verbis mitigare satagebat; vel precibus ad cælum fufis, malum * imminens à suorum subditorum cervicibus divino auxilio depellebat. Conservandæ Religionis ardorem jam olim apertissimè ostenderat, cum adhuc Paderbornæ & Osnaburgi Cathedralium Ecclesiarum Canonicus esset. Nam & eo tempore cum Osnaburgensi Canonicatu simul conjunxit animarum regimen in parochiali urbis Ecclesia ad B. * MARIAM Virginem. Ac, licet ibidem à seditiosis civibus, ad Augustanæ Confessionis doctrinam aspirantibus, è pastoralis cathedra bis ejectus esset sub Francisco Episcopo, Lutheranis erroribus dedito; nihilo minùs iterum iterùmque ad eam regredi, veteremque stationem suam defendere, & quasi mordicus tueri non intermisit. Imò, dum postea Paderbornæ ad Episcopale solium evectus est, manutenendæ possessionis causâ Maria-

* Hamelm.
ib pag. 897
Chytr. transl.
18. Saxon.
adan. 1556
in fine.

Succedit ei
Dux Julius,
qui à morte
patris Catho-
licam
Religionè
è Ducatu
ejicit.

Chytr. l.
22 Saxon.
Rembertus
de Kerffen-
broich, epi-
scopus Pa-
derbornen-
sis die 12
Februarii
moritur.

Kerffenbr. in
catal. Epi-
scop. Pad.
* Kerffenbr.
ibid.

* Kerffenbr.
loc. cit.

* manuscri-
pta vetera.

ex iisdem veteribus ms. ni illius Pastoratûs titulum Episcopali titulo adungere non erubuit; usque dum ex Augustanæ pacificationis edicto ab urgenda ejusdem Pastoratûs restitutione cogere desistere. Quid ergo mirum est: quòd & Paderbornæ Martino Hoitbando, forensis Ecclesiæ Pastori Lutherano, tam egregiè se opposuerit; neque priùs acquievit, donec ille à magistratu & senatoribus ex urbe ejectus fuerit, uti prolixius ostensum est anno superiore. Certè in hoc actu, si unquam aliàs, virum probè constantem, & imperterritum se probavit; etiam si non sinè maximo depontani corporis, & senilium virium detrimento. Nam ex ea contentione, quæ totum ferè annum tenuit, in morbum lethalem incidit; ac tandem senio, animique mœrore* delassatus, ad capienda Fidei, & virtutum suarum præmia in cælum abiit. Corpus ejus è Dringenbergen si castro Paderbornam reuectum; ibique in medio Cathedralis Ecclesiæ, non sinè multis Catholicorum lachrymis, tumulatum est, cum hac inscriptione, ad Australem columnam sempiterno æri infusa:

*Mille ubi quingentos et sexaginta sub oculo
A Christo Februos lux duodena notat;
Occubuit Princeps, situs hac Rembertus in urna,
Kerßenbrochiaco sanguine clarus erat.
Præsulis officio ter septem præfuit annis,
Consilio pacem, justitiàmque fovens.
Sed bis* lustra novem variâ dum mole gravatus
Vixerat, ad superum transit astra senex.*

**hoc est no-
naginta
annos.*